

Caiete Silvane

Revistă de cultură a Sălajului editată de Centrul Culturii Tradiționale,
sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul I, Nr. 2, martie 2005. Apare în prima decadă a fiecărei luni. Preț: 20.000 lei (2 lei noi)

Arta populară în sufletul lui Ioan Sima

Mărturisire de
credință
Amintiri despre
maestrul Ioan Sima
cu Pia Maria Badiu

In memoriam
Valentin Meseșan

Avem directori de
cămine culturale?
Dar viața culturală în
comunitatea noastră
rurală?

Mărțișor, Dochia,
Dragobete - triada
care rupe iarna

Dumnezeu mă privește printre rânduri
poezii de Simone Györfi

Editorial

1973

Am venit pe lume în 1973. În acel an, în lume, germanul Otto Fischer și englezul Wilkinson au primit premiul Nobel pentru chimie pentru lucrările în domeniul chimiei ferocenuului. În același an, Charles H. Benett demonstrează că pentru construirea computerelor nu este necesară utilizarea componentelor cunoscute (la acea vreme, evident), care cauzează pierderi de energie. „Istoria descoperirilor științifice” (Hellemans/Bunch) mai spune că în 1973 s-au descoperit elementele receptoare din membrana celulelor organismului uman, „un pas important spre înțelegerea modului în care progresează ateroscleroza (boala arterială)”. În 1973 se introduce tomografia axială computerizată, scanarea CAT. În 1973 oamenii de știință din Anglia introduc aparatul de scanare cu rezonanță magnetică pentru diagnoza medicală. În 1973, se mai arată în lucrarea citată, fizicienii bănuiesc existența solitonilor, „puls întunecat”. În același an, Pati și Salam explică, pe cale teoretică, de ce protonii s-ar putea dezintegra în alte tipuri de particule. În 1973, Edward P. Tryon sugera că întregul univers s-ar fi putut să fie creat din nimic, ca urmare a legilor probabilistice ale mecanicii cuantice, mai precis „energia s-ar fi putut naște ca rezultat a unei instabilități admisibile într-un vid cuantic”. Ei da, în 1973 se introduce sistemul de deschidere a capacelor cutiilor de răcitoare și bere prin apăsare. În sfârșit, în lucrarea menționată se mai spune că prin anularea breventului acordat pentru ENIAC, John Vincent Atanasoff devine creatorul computerului modern. În 1973.

Firește, din multele lucrări de „cultură generală” care au apărut după 1990 vă puteți face o imagine mai completă și asupra „descoperirilor științifice” și altor domenii fascinante ale vieții umane. Ceea ce vreau eu însă să subliniez este că și în 1973, și în alți ani, aproape care au dorii, numărul românilor menționați în asemenea tip de lucrări nu depășește numărul degetelor de la o mână. Lectura acestor lucrări, cred, poate fi decisivă în înțelegerea mai profundă și mai echilibrată a locului pe care românii, ca entități naționale și individuale, îl ocupă pe „scena umanității”. Fie și (sau mai ales) în contextul celebrei integrări europene, de care se face atâta caz, mai ales la modul declarativ - politic.

Cultural, merită să depășim „barierile” date de „întunecatul ev comunist”, cu precizarea, printre foarte multe care se pot face, că nu suntem chiar așa de „buricul pământului” precum ne credem. Iar dacă elitele culturale nu vor înțelege că în primul rând ele merită să se apuce din nou de învățat, să nu vă așteptați ca mult trâmbițată integrare să fie dusă în cârcă, cu entuziasm de nedescris, de masele de oameni ai muncii de la orașe și sate.

Desigur, „sentimental”, faptul că am fost dus acasă, după naștere, într-o căruță, în 1973, poate să însemne ceva. Mă îngroșesc însă la gândul, printre foarte multe altele, că, în 1973, anul unor descoperiri precum cele expuse mai sus, la noi se puneă în practică „descoperirea” cultului personalității...

Daniel SĂUCA

Un sălăjean călător prin iad

Ernő Lazarovits, **Călător prin iad. Povestea adevărată a unui supraviețuitor**, Cluj-Napoca, 2004; prefată de Oliver Lustig, traducere din limba engleză de Cristina Caroline Paula Paul, apărută prin grija editurii Institutului Cultural Român; consultanți: Alexandru Ghișă, Vasile Gruncea; redactor Vasile Sălăjean, cu o copertă în concepția grafică a lui Radu Pop; 172 pagini.

Este lucrarea memorialistică, cu o tentă literară fără echivoc, a unui om care a văzut moartea cu ochii, după cum el însuși se destăinuie. Sălăjean prin naștere, a venit pe lume în anul 1924 în Șimleu Silvaniei. Actualmente trăiește în Ungaria, dar nu a uitat nimic din copilăria sa petrecută într-o patriarhală tihnă ardeleană și, mai ales, din perioada în care a trăit un calvar continuu care a început în primăvara anului 1944 și a durat până la terminarea războiului, în mai 1945.

Cartea vorbește despre un anumit segment al acestei perioade, un segment particular denumit de autor **marșul morții**. Pentru clarificare, este vorba despre marșul fără odihnă și atrocitățile care au fost exercitate asupra evreilor concentrați, ca și E. Lazarovits, în detașamentul de muncă forțat format în luna mai 1944 cu evreii care au mai existat în teritoriile ardelenne preluate de Ungaria prin dictatul de la Viena. Erau adolescenți, tineri și adulți care munceau mai mult fără rost la săpat tranșee și erau extenuați în scopul de a muri individual “de foame, sete, frig și boli, bătut, torturat, spânzurat; injectat

în inimă cu fenol, înecat ori împușcat etc.” după cum precizează O. Lustig, el însuși unul dintre puținii supraviețuitori din lagăre.

Acest **marș al morții** a fost inițiat de Partidul Crucea cu Săgeți (szállaști), după preluarea puterii politice în Ungaria. În comun acord cu naziștii, aceștia au instituit un regim de exterminare a evreilor care nu fuseseră deportați încă în lagărul de la Birkenau-Auschwitz. Iată cum își amintește autorul începutul calvarului: “Mărșăluim prin-o pădure de pini înalți și falnici. Îmi imaginăm că la celălalt capăt al pădurii vom găsi un sat plin de case, unde ne vom putea odihni și mânca ceva... Oh! Am suspinat adânc, dacă ar putea El să facă un miracol acum...” În toată această perioadă de chinuri nesfârșite și durere inimaginabilă, autorul a fost salvat de optimismul său, care l-a ajutat să îndure, să sper și să meargă mai departe. A trebuit să înfrunte totul dacă a dorit să rămână în viață și om întreg la minte.

Redăm, pentru a susține aprecierile de mai sus, un scurt dialog dintre comandatul detașamentului de evrei concentrați, un ofițer din armata maghiară, și un ofițer membru al trupelor de szálaști:

- “Aș dori să iau câțiva prizonieri evrei cu mine.

- De ce aveți nevoie de ei? - a întrebă comandantul detașamentului.

- După cum puteți observa și dumneavoastră avem mulți tineri care ni s-au alăturat și care au fost luați doar unde câteva săptămâni din satele lor,

pentru a fi transformați în soldați adevărați. Unii dintre ei țin o armă în mână pentru prima oară. Am nevoie de evrei pentru că sunt prea mulți, pentru a-i folosi drept ținte!” Și adaugă autorul un singur comentariu: “Vocea îi era de un sadism extrem.”

Trăind toate acestea și depășind traumele lăsate de război și de acest **marș al morții**, care a constituit **călătoria prin iad**, autorul a fost capabil după mulți ani să ne facă părtași la mărșăluirea lui prin intermediul acestui volum memorialistic. Redă ororile fără detalii și fără să-i judece pe călăi, ne lasă nouă această sarcină. El s-a zăbătut în toată perioada cât a fost **călător prin iad** să-și mențină speranța de supraviețuire. “Trebuia să rezist, nu trebuia să-mi pierd niciodată speranța, nici chiar în momentele cele mai dificile, pentru că îngerii lui Dumnezeu mă păzeau și mă apărau de cele mai rele lucruri...” Și încheie simplu descrierea perioadei în care a fost în iad, cu momentul eliberării, eliberare percepută inițial ca fiind o altă concentrare, întrucât americanii i-au transferat într-un alt lagăr: “În după-masa aceleiași zile, am fost duși la gară. Am fost puși în vagoane de dormit, ale căror paturi erau acoperite cu cearcafurii proaspăt spălate - și astfel trenul a pornit către casele noastre, încheind un periplu de nedorit nimănu”. Simplu, direct, omeneste, un document memorialistic depus în arhiva umanității de Ernő Lazarovits, un OM scăpat din îngrozitoarea călătorie prin iad.

Elena MUSCA

File de dicționar

Valentin Mirișan

S-a născut la 3 martie 1955 în satul Sici, comuna Percei. Cine putea să bănuiască la acea vreme că, în familia unor oameni simpli, va veni pe lume un copil care la maturitate va face cinste familiei, satului și județului unde a copilărit și s-a format mai apoi ca om. A moștenit de la părinții lui, înțelepciunea, dreptatea și bunătatea, caracteristici tipice oamenilor de la sat. Așa cum spune un vechi zodiac, cel născut în Zodia Peștilor, este “mândru și îndrăzneț, bun plănuitor, plecat spre învățătură”. A absolvit Liceul Economic din Șimleu Silvaniei (1974), iar apoi Facultatea de Drept din Cluj-Napoca (1979). În perioada 1979-1990 a fost procuror la Procuratura Locală Șimleu Silvaniei. Fire ambițioasă și perseverentă, a urcat prin multă muncă treptele ierarhice, ocupând rând pe rând funcții de mare responsabilitate: procuror șef la Procuratura Județeană Zalău (1990-1992), prim procuror la Parchetul de pe lângă Tribunalul Sălaj (1992-1998), procuror general la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Oradea (1998-2001), procuror la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Oradea (2001-2002). Începând cu luna noiembrie 2002 este procuror șef la secția de urmărire penală și criminalistică la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Oradea. A obținut doctoratul în anul 1996 cu teza “Considerații privind unele cauze care înlătură caracterul penal al faptei”. Fiind remarcat pe plan profesional, Valentin Mirișan îmbrățișează cariera universitară, astfel că, în perioada 1993-1997 a fost cadru didactic asociat la Facultatea de Drept din cadrul Universității “Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, la catedra de Drept penal, 1998-2002 conferențiar doctor la Facultatea de Drept din cadrul

Zilayh Kiss Imre

La 3 februarie 1845, în Zalău, s-a născut scriitorul, traducătorul Zilayh Kiss Imre, fratele folcloristului și criticului literar Zilayh Kiss Károly. A debutat cu scrieri la 12 ani în ziarul **Magyar Néplap**. Mai târziu s-a mutat la Pesta, unde s-a dedicat literaturii. A făcut parte din grupul de scriitori tineri condus de Vajda János. A scris poeme, articole de critică literară, care au apărut în ziarele **Hölgfutár**, **Magyar Sajtó**, **Hazánk**, **Külföld**, **Pesti Napló**. A fost redactor la **Erdélyi Posta**. Au fost apreciate traducerile sale literare. Prima sa traducere din limba rusă a apărut în revista **Növilág**. A tradus în limba maghiară din: Aleksandr Sergheevici Pușkin, Mihail Lurievi Lermontov, Jean Racine (**Andromaca**), George Gordon Byron (**Manfred**). În anul 1866, la Pesta, i-a apărut volumul de traduceri cu titlul **Északi fény** (Lumina Nordului). În colaborare cu Nagy Miklós a redactat volumul de poezii **Költevények** (Poezii) la Pesta. După scurt timp de la apariția volumului, în data de 17 februarie 1867, Zilayh Kiss Imre a înecat din viață la Pesta. Este evident faptul că activitatea lui bogată a scos la iveală un talent înnăscut și o minte scripitoare. S-a stins din viață la o vârstă fragedă, la numai 22 de ani, fără a mai putea ajunge la o adevărată maturitate creatoare.

Bódis Ottília, Bibliotecar-bibliograf - Biblioteca Județeană

Personalități sălăjene -martie-

■ **ANCĂU, MIRCEA** - inginer - N. 17 mart. 1958

■ **BAJUSZ ISTVÁN** - muzeograf - N. 17 mart. 1954

■ **BÁNFFY GYÖRGY** - politician - d. 31 mart. 1889

■ **BODA IOSIF** - analist politic - N. 9 mart. 1946

■ **DOMȘA, IULIAN** - jurist - N. 20 mart. 1887

■ **GAL, TEODOR** - pedagog - N. 31 mart. 1921

■ **GOANTĂ, ȘTEFAN** - scriitor - N. 11 mart. 1933

■ **GYÖNGYÖSSI JÁNOS** - poet, preot - d. 15 mart. 1818

■ **GYÖRFI-DEÁK ELISABETA SIMONE** - poetă, prozatoare - N. 6 mart. 1961

■ **HEGEDŰS SÁNDOR** - scriitor - N. 18 mart. 1861

■ **HODIȘ, VIOREL** - lingvist - N. 16 mart. 1936

■ **MÁRTON FERENC** - poet, inginer constructor - N. 6 mart. 1943

■ **MIRIȘAN, VALENTIN** - jurist - N. 3 mart. 1955

■ **MITRULY MIKLÓS** - folclorist - N. 7 mart. 1931

■ **OSSIAN, IOAN** - profesor - N. 27 mart. 1885

■ **PALADI JÁNOS** - compozitor - N. 9 mart. 1914

■ **POP, ROMUL** - preot, eseist - N. 20 mart. 1939

■ **PORUMBREANU, GHEORGHE** - poet - N. 9 mart. 1953

■ **SALAMON JÓZSEF** - profesor, scriitor - d. 19 mart. 1871

■ **TRIF, RADU GHEORGHE MIHAI** - medic - N. 3 mart. 1941

■ **VARGA LÁSZLÓ** - preot - N. 17 mart. 1928

(Biblioteca Județeană Sălaj - Serviciul bibliografic)

Arta populară în sufletul unui artist

Imaginea pe care arta populară a lăsat-o în sufletul maestrului Ioan Sima este bine reprezentată prin piesele din colecția artistului care au făcut obiectul expoziției „Memoria Satului”, vernisată în 16 februarie 2005 la galeria de artă

ies din mâna olarului, neapsite din casa țaranului român, nu puteau să nu facă parte și dintr-o colecție de artă populară, mai ales dacă ne gândim că deținătorul colecției a fost un mare iubitor de artă.

Cea de-a doua parte

dragostea pictorului pentru arta tradițională românească.

Nu putem trece cu vederea nici scaunele din lemn, ornamentate într-un mod deosebit, care fac la rândul lor parte din colecția pictorului. Deși puține la număr, doar trei, ele reușesc să demonstreze simplului privitor măiestria cu care au fost făcute, arta prin care lemnul a fost cioplit, adus din pădure și devenit, prin măiestria mâinilor, obiect de artă.

În organizarea expoziției „Memoria Satului” am început prin expunerea unor tablouri ale maestrului reprezentând satul natal, Pericei. Sunt prezente astfel trei case din Pericei, reprezentate în două anotimpuri diferite, toamna și iarna și un pridvor de casă țărănească. În ansamblu, imaginile satului implică ideea comuniunii tradiționale cu natura. Vegetația și atmosfera sătească sunt surprinse în detalii cromatice bine definite. Amintindu-și de satul natal, pictorul mărturisea: „A fost o întâmplare fericită că mi-am petrecut copilăria și adolescența în mijlocul unor priveliști încântătoare, liniștite și blânde. Casa părintească de la Pericei, cu atmosfera potolită și ducoasă, care nu era întreruptă decât de scârjițul lanțului de la fântână, de zumzetul albinelor din grădina plină de verbine, crizanteme și mușcate, au contribuit mult la formarea sensibilității și chiar la dezvoltarea personalității mele de artist.” Această amintire vie a satului natal pe care a păstrat-o de-a lungul timpului l-a îndemnat pe artist să achiziționeze numeroase piese de artă populară, care nu au făcut altceva decât să îl ducă cu gândul tot mai aproape de ceea ce a fost satul natal și casa părintească.

reprezentativă a colecției o compun ștergurile, ștergarele, covoarele, țolurile, fețele de masă sau de pernă, într-un cuvânt țesăturile de interior. Ambianța caracteristică interiorului popular românesc se datora în mare măsură prezenței acestora, care - dispuse pe pereți, pat, masă, lavițe - dădeau culoare și stil spațiului locuit. Țesăturile relevă preferința țaranului pentru frizele de culoare, alternate ritmic de spații albe, ceea ce pune mai mult în valoare bogăția și rafinamentul decorului diferitelor categorii de țesături.

Reprezentative pentru colecția pictorului sunt și icoanele pe sticlă, majoritatea dintre ele provenind din centrul de iconari de la Nicula, dar sunt și icoane care provin din zona Făgărașului. Icoanele tratează diferite teme cum ar fi: Maica Domnului cu Pruncul, Maica Domnului Jalnică, Iisus Pantocrator, Iisus cu vița de vie, Sfânta Treime, Sfântul Nicolae, Sfântul Gheorghe, Sfinții Împărați Constantin și Elena, Închinarea Magilor, Intrarea în Ierusalim etc. Diversitatea tematică și locul de proveniență al acestora denotă preferința pictorului pentru icoanele pe sticlă și admirația pentru aceste obiecte de cult și, totodată, opere de artă. Icoanele pe sticlă, obiecte de cult cu o importanță deosebită în ansambluri sub forma iconostaselor din biserici, nu lipseau din palatele domnești și metropolitane, din paraclisele curților, din locuințele celor avuți, dar nici din casele modeste ale țaranilor. Sentimentele de înălțare sufletească pe care reușesc să îi le inducă aceste icoane relevă încă o dată

al XIX-lea. Lada de zestre este posibil să provină din centrul de lădărit Preoteasa, deoarece motivul central prezent în partea din față a lăzii este crucea, motiv specific lăzilor de Preoteasa. Lada este deosebit de ornamentată, apar rozete cu patru lobi, x-uri înscrise în pătrate, linii în zig-zag, motivul tablei de șah etc.

O a doua sală este dedicată ceramicii, dar nu numai. Am expus aici farfuri, castroane, cancee din lut, dar și două icoane pe sticlă, împodobite cu șterguri, un covor cu motive geometrice și o scoarță păretar. Piesele ceramice din această sală aparțin centrelor de olărit Turda și Bistrița. Procedul de ornamentare a pieselor ceramice este angobarea. Sunt astfel reprezentate flori stilizate, frunze de diverse mărimi, linii drepte sau șerpuite, motivul păsării, desenul punctiform, toate acestea într-o bogată cromatică de albastru cobalt, galben-portocaliu, verde și maro pe un fond alb. Strălucirea culorilor este mărită prin prezența smalțului la ficcare piesă. Covorul și scoarța sunt expuse pe două socluri. Covorul prezintă motive geometrice realizate prin îmbinarea de forme elementare, linii drepte, potrivit tehnicii țesutului. Este țesut din lână predominant roșie cu linii drepte verzi, negre, albastre, maro, roșii-portocalii, crem. Scoarța este și ea țesută din lână prezentând elemente abstracte de diferite culori: alb-crem, gri-albăstrui, maro deschis, negru, roz pal și roz aprins, portocaliu, bleumarin. Cele două icoane pe sticlă expuse în această sală reprezintă pe Maica Domnului Jalnică și pe Sfinții Împărați Constantin și Elena.

În cea de-a treia sală regăsim o atmosferă religioasă de secol

XIX, dată de icoanele pe sticlă, scaunul tip strană, scaunele frumos ornamentate, crucea, prescura și busuiocul expuse într-un colț, simbolizând altarul bisericesc. Religiozitatea atât de caracteristică și înrădăcinată în sufletul neamului nostru o găsim și în ființa pictorului Ioan Sima, lucru demonstrat de numărul relativ mare de icoane pe sticlă ce fac parte din colecția sa. Icoanele prezente aici tratează teme diferite: Închinarea Magilor, Maica Domnului Jalnică, Sfânta Treime, Sfântul Nicolae, Sfântul Ilie, Sfântul Gheorghe, Sfântul Nicolae, Intrarea în Ierusalim. Icoanele reprezentând pe Sfântul Nicolae și Sfântul Ilie datează din prima, respectiv a doua jumătate a secolului al XIX-lea, din zona Făgărașului. Celelalte icoane, de secol XX, prezintă caracteristici ale icoanelor de Nicula. Scaunele sculptate din lemn prezintă motive stilizate cum ar fi motivul floral, capul de bour, vulturi, motive geometrice etc.

Ultima sală de expoziție este o reprezentare a camerei de locuit. S-a reconstituit un pat cu căpătier, cu un țol și cu o pernă, s-au expus și două lăzi de zestre, una dintre ele deschisă, în care sunt așezate șterguri și fețe de masă, reprezentând zestrea pentru fata de măritat din casă și câteva piese ceramice pentru a face atmosfera cât mai apropiată de cea din casele tradiționale românești.

În această expoziție au fost expuse numai o parte din piesele ce compun colecția de artă populară a pictorului Ioan Sima, cele mai reprezentative dintre ele. Fiecare piesă în parte are farmecul și frumusețea ei, iar grija cu care aceste piese au fost păstrate demonstrează încă o dată dragostea artistului față de locurile natale, față de satul tradițional românesc, pe care nu l-a putut uita nicicând.

Ioana GHILA

Foto: N. Gozman

Flori de măr

a muzeului zălăuan.

Luna februarie, lună dedicată de Galeria de Artă „Ioan Sima” artistului al cărui nume îl poartă, a prilejuit în acest an o expoziție specială, constituită din piesele ce fac parte din colecția de artă populară pe care artistul a donat-o galeriei.

Născut la țară și copilărit într-un peisaj de mare poezie, pe care îl evocă adesea în amintirile sale, Ioan Sima se dovedește un mare iubitor al satului. Satul natal, lucrurile și obiectele care l-au înconjurat și pe care le-a folosit în primii ani de viață - farfuri din lut, linguri de lemn, lăzi de zestre, ulcioare, minunate icoane pe sticlă - constituie un pretext pentru multe dintre lucrările sale de pictură. Atras de arta populară, pictorul Sima nu a ezitat să achiziționeze numeroase și diverse piese de artă populară, pe care le-a păstrat cu grijă și care astăzi ne încântă privirile și ne trezesc sentimente plăcute, din cele mai diverse.

Colecția de artă populară a pictorului Ioan Sima cuprinde un număr de 97 de piese achiziționate de pictor sau primite în dar. Fiecare piesă din colecție, unică în felul ei, este reprezentativă pentru domeniul din care face parte.

O primă parte consistentă a colecției este compusă din piese de ceramică: farfuri, cancee, provenind din diferite centre de olărit, în special de la Turda, dar sunt și de la Bistrița, Deja, Tihău sau Zalău. Unul dintre cele mai vechi meșteșuguri tradiționale românești, cu o vechime de câteva mii de ani, este olăritul, iar toate obiectele frumoase care

Foto: N. Gozman

Fetița din Pericei

Muzeul, spațiu de comunicare

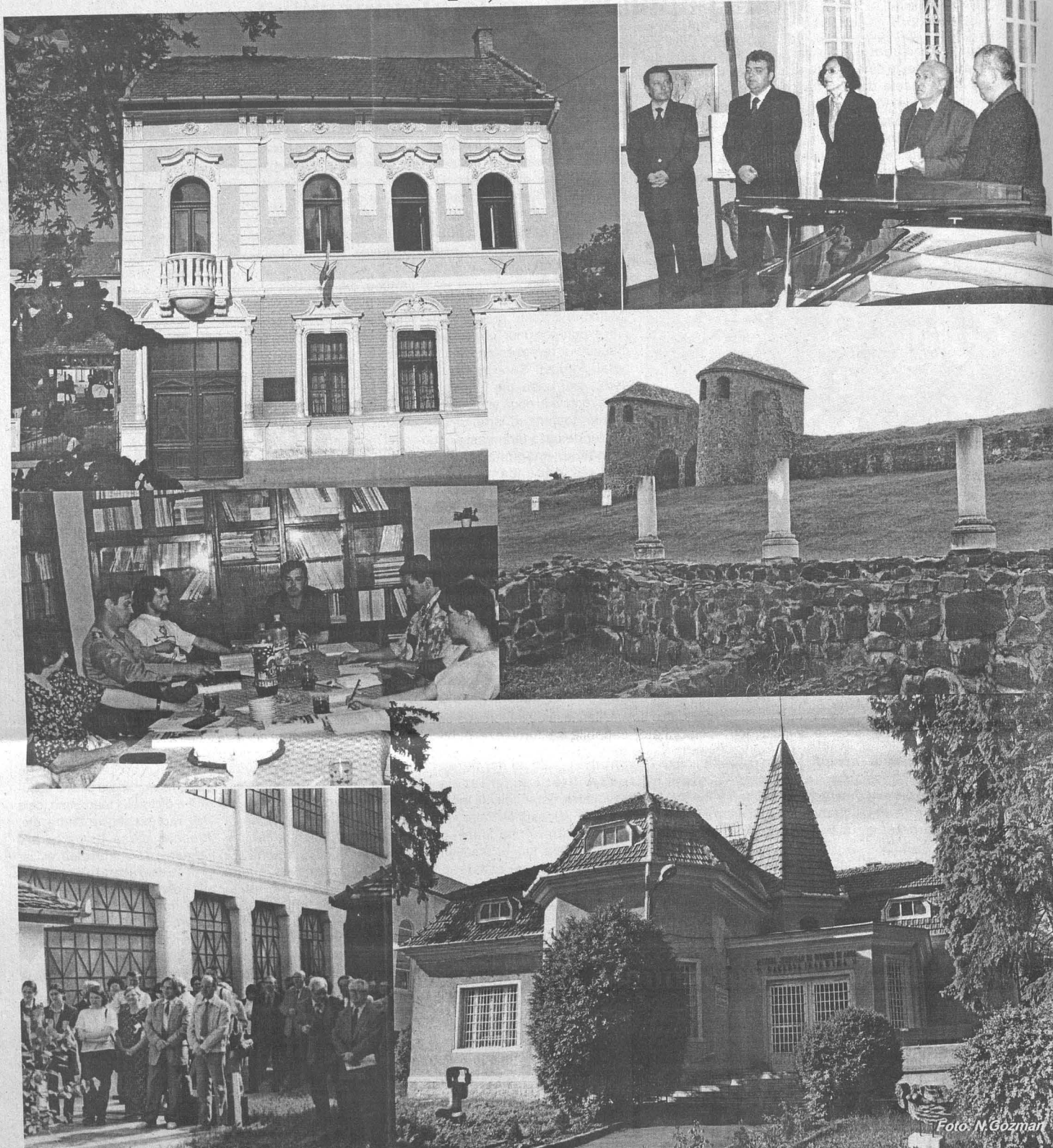

Foto: N. Gozmar

Muzeele, în calitate de instituții de cultură de excepție care depozitează ceea ce a creat omenirea până la noi, beneficiază de faptul că au impact asupra unui public eterogen, dincolo de discriminări, ierarhizări, excluderi, intoleranțe și sunt capabile să creeze o nouă imagine asupra omului, a ceea ce reprezintă fiecare dintre noi în societate. Această proiecție se realizează cu ajutorul patrimoniului cultural, care este viu, trebuie conservat, bine păstrat și care se îmbogățește continuu. Noțiunea de patrimoniu cultural s-a schimbat în ultimele decenii, practica patrimonială s-a deschis și s-a lărgit, astfel încât la ora actuală vizează o gamă foarte mare de activități.

Strategia în cadrul secțiilor de istorie ale Muzeului din Zalău se referă la activitatea științifică de cercetare arheologică și studiere a documentelor

privind istoria locală în toate aspectele - economic, social, politic și cultural. Rezultatele cercetării vor fi valorificate științific prin studii și articole de specialitate și prin intermediul expozițiilor. Activitatea culturală valorifică sub aspect educativ cercetarea științifică prin simpoioane, mese rotunde, expuneri, articole în presă.

În muzeu, în același spațiu, diferențele dintre generații nu mai au nici o importanță; copiii, tinerii și adulții au, în linii generale, aceeași atitudine față de piesele din expoziții și de îndrumările ghidului. De cele mai multe ori, informația, educația și experiența nu creează bariere între persoanele care se află în același timp în spațiul muzeal. În acest timp și spațiu, diferențele de orice fel sunt ignorate. Coeziunea socială se realizează prin intermediul patrimoniului cultural și la nivelul unor grupuri culturale diferite.

Ca o concluzie la impactul pe care-l au întâlnirile noastre în muzeu și modul de lucru, este important faptul că multe persoane din rândul publicului vizitator au cunoștințe solide de istorie națională, despre strămoșii noștri daci și romani, precum și despre frământata istorie a epocii medievale. Copiii care provin din alte comunități etnice pot afla date despre apariția grupului lor etnic în teritoriile românești, precum și despre evoluția acestora. Mai mult, pe scara istoriei, pentru epoca modernă unde reacțiile sunt împărțite în ceea ce privește afirmarea mișcării naționale a românilor din Transilvania, este necesar să se transmită informații corecte, susținute de obiectele de patrimoniu și de documente.

Activitățile educaționale nu au efectul dorit de cel care le propune decât în măsura în care își găsesc o valorificare concretă,

care trebuie să exprime:

- ceea ce au văzut (în muzeu, excursii, documente și cărți)
- ceea ce au auzit (legende locale, din lecturile proprii)
- ceea ce au simțit în timpul activităților noastre.

Pentru realizarea unor activități care să atragă publicul de toate vârstele în muzeu, avem ofertă culturală clară, cu proiecte de activități care sunt publicate, anual, în agenda culturală a DJCCPCN. Pentru anul 2005 agenda culturală a Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău este foarte bogată în activități culturale, educative, științifice. Precizăm că, în ultimul trimestru al anului, fiecare secție a muzeului își planifică activitățile mai importante cu publicul pentru anul următor. În acest mod se realizează o agendă culturală bogată și cu acțiuni variate, potrivite publicului nostru

Ghidul Bibliotecii Județene "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj

MARIANA LUCIA CĂRPINEANU

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ "IONIȚĂ SCIPIONE BĂDESCU" SĂLAJ

"Într-o lume a mărețiilor și a căderilor, într-o lume a tristeții tragice a celor slabi și a agresiunii financiare a celor puternici - spunea prof. Ioan Stoica - cartea rămâne sfetnic și toiaș, izvor și mândrie, depărtare și casă, cântec și rugă, dăruire și libertate din libertate."

Oricând ne apropiem de trecut, de marile personalități ori de viitor, de marile speranțe, putem lua ca punct de început sau de sfârșit o bibliotecă. Bibliotecile stau la temelia unei culturi. Fără ele viața ar fi pustie și neîmplinită. Întâlnirea cu biblioteca este o experiență inconfundabilă, este o confruntare cu omul etern.

Mai sensibili ca niciodată la trecerea timpului, toți așteptăm viitorul. Dar pentru aceasta este nevoie de două condiții, cel puțin: prima ar fi cât de necesari am fi noi viitorului, iar cea de-a doua, dacă suntem necesari,

unde putem fi găsiți. Și pentru una și pentru alta, trebuie să lăsăm mărturie sigure. Și unde vor putea fi ele consemnate mai bine decât într-o bibliotecă, în acel loc, spunea Umberto Eco "al unui îndelungat și secular murmur al acestui tezaur de taine emenate de atâtea minți, supraviețuind morții celor care le-au făcut sau le-au mijlocit apariția."

Într-o societate în care informația abundă, într-o societate în care publicul pretențios și grăbit dorește să găsească rapid informația de care are nevoie, biblioteca devine instituția de importanță strategică în comunitate, capabilă să furnizeze publicului larg informația de care are nevoie. Bibliotecile în general și cele publice în special încearcă să se plieze pe nevoile utilizatorilor, încercând totodată să-și promoveze

serviciile și produsele pe care le oferă.

Ghidul Bibliotecii Județene «Ioniță Scipione Bădescu» Sălaj, dorește să demonstreze că această instituție modernă, deși înființată numai în 1950, constituie o sursă importantă de cultură pentru cetățenii județului, prin serviciile oferite și profesionalismul personalului. Volumul este structurat astfel: în prima parte se vor regăsi date biografice ale remarcabilului om de cultură Ioniță Scipione Bădescu, personalitate marcantă a culturii sălăjene. În continuare, se regăsesc informații legate de istoricul bibliotecii noastre, în concordanță cu perioada istorică de dezvoltare a orașului și a județului. Apoi sunt prezentate informații generale legate de administrarea colecțiilor, atribuțiile și activitățile specifice bibliotecii, accesul în bibliotecă și serviciile oferite utilizatorilor.

Partea mai puțin văzută a bibliotecii, serviciul de dezvoltare, evidență și prelucrare a colecțiilor, informatizare, informare bibliografică și documentare, serviciul de asistență metodică, pregătire profesională, serviciile auxiliare, precum și serviciul de comunicare a colecțiilor - relații cu publicul sunt prezentate într-o formă atractivă cuprinzând atât informații generale cât și fotografii. Elementul nou și extrem de benefic pentru biblioteca noastră este înființarea în septembrie 2002, la inițiativa bibliotecarilor, a Asociației "Prietenii Bibliotecii" Zalău cu scopul de a susține activitățile Bibliotecii Județene Sălaj. Prin proiectele care s-au derulat, instituția a beneficiat de un aport financiar în valoare totală de 67.191\$.

Lucrarea se continuă cu prezentarea sumară a câtorva din colecțiile speciale, a cărților cu autograf și a lucrărilor de referință pe care le deține biblioteca, o prezentare selectivă a personalităților reprezentative ale culturii sălăjene, precum și aspecte ale activităților culturale ale bibliotecii: lansări de carte, concursuri literare și artistice. Sumarul în limba engleză vine să întregască această lucrare.

Ghidul se încheie cu prezentarea cronologică a tuturor celor care și-au dedicat activitatea în folosul comunității în instituția noastră de la înființare, angajându-se în munca din bibliotecă.

Sperăm ca această lucrare să fie utilă tuturor celor interesați să pătrundă tainele unei biblioteci, și implicit frumusețea muncii de bibliotecar.

Mariana Lucia CĂRPINEANU, bibliotecar

și profilului instituției muzeale. Pentru aceasta, periodic se face un studiu de piață pe bază de chestionare, prin care aflăm care sunt dorințele publicului sălăjean, pentru ca specialiștii muzeului să-și orienteze oferta culturală spre a le împlini, în măsura posibilităților.

Anul 2005 a debutat, așa cum ne-am obișnuit de mulți ani, cu activități aniversare. S-au desfășurat lucrările simpozionului dedicat activismului politic, au avut loc simpozioane dedicate unirii principatelor și au fost organizate fotoexpoziții documentare în instituții importante din municipiul Zalău; au fost vernisate expoziții de artă plastică și de artă populară. În urmă cu câțiva ani ne-am hotărât să organizăm și expoziții cu animale mici vii, din două motive: în primul rând, în județul nostru nu avem o grădină zoologică, deși suntem de părere că spațiul Grădinii Botanice din Jibou ar fi

ideal completat de existența unor animale care pot să trăiască în captivitate. Astfel, suntem în ipostaza de a răspunde nenumăratelor solicitări ale copiilor din oraș de a aduce pentru vizionare animale vii. În al doilea rând, pentru animalele din specia reptile există o puternică fascinație și repulsie totodată, care le face de temut și pe cele care nu sunt periculoase, neavând glande veninoase. Strămoșii unora dintre speciile de reptile pe care le-am găzduit în muzeu au trăit în timpuri preistorice și au fost companionii omului.

În perioada celor zece luni care mai sunt disponibile până la sfârșitul anului, pe lângă activitatea științifică a fiecăruia dintre noi, avem o bogată agendă pentru publicul sălăjean și cel în tranzit: o expoziție cu trofee ale culturii sălăjene, care dorește să evoce prin aceste mijloace o întregă tradiție culturală, din toate domeniile de activitate și pentru toate categoriile de vârstă. Va fi organizată și o expoziție cu trofee de vânătoare și animale din habitatul sălăjean, în primăvara acestui an. Dorim să-i oferim publicului nostru cât mai multe informații despre natură, pe care trebuie să o cunoască și să o ocrotească în același timp.

Desigur, de zilele orașului Zalău vom continua să expunem din colecțiile de piese istorice ale colecționarilor sălăjeni. Sperăm să realizăm în acest mod expoziții inedite în fiecare an, punând în valoare rezultatele pasiunilor concitadinilor noștri în special și ale tuturor sălăjenilor în general. Stimați cititori, sunteți așteptați la muzeu pentru

Foto: N. Gozman

a vă valorifica expozițional, cu ajutorul specialiștilor, munca de colecționar, indiferent de natura colecției pe care o dețineți. Vor mai fi evenimente artistice la galerie, prin expoziții de artă ale unor artiști plastici recunoscuți, în primul rând maestrul Victor Gaga, căruia i se dedică o retrospectivă la 75 de ani.

Activitățile organizate în muzeu au menirea de a răspunde la întrebări ridicate de către publicul vizitator, la care se răspunde direct și concret, cu ajutorul obiectelor istorice. Totodată, în vederea creării unei solidarități de grup este necesar să se dezvolte competența socială a indivizilor prin participarea lor directă în cadrul proceselor de comunicare. Orice

persoană și oricând, trebuie să știe că își găsește și redescoperă identitatea, rădăcinile culturale și istorice proprii în cadrul muzeului, un loc al memoriei colective și un spațiu de comunicare între indivizi și între generații. În perspectiva socio-culturală actuală, locul muzeului rămâne unul atemporal, orientat dinspre trecut spre viitor. Rolul său se situează, într-o dinamică a schimbărilor, pe un traseu ascendent. Ca spațiu de instruire, educare și comunicare muzeul realizează o multitudine de interacțiuni cu funcții precise și conștiente în cadrul comunității sălăjene pe care o deservește și o reprezintă în interiorul țării și în exterior.

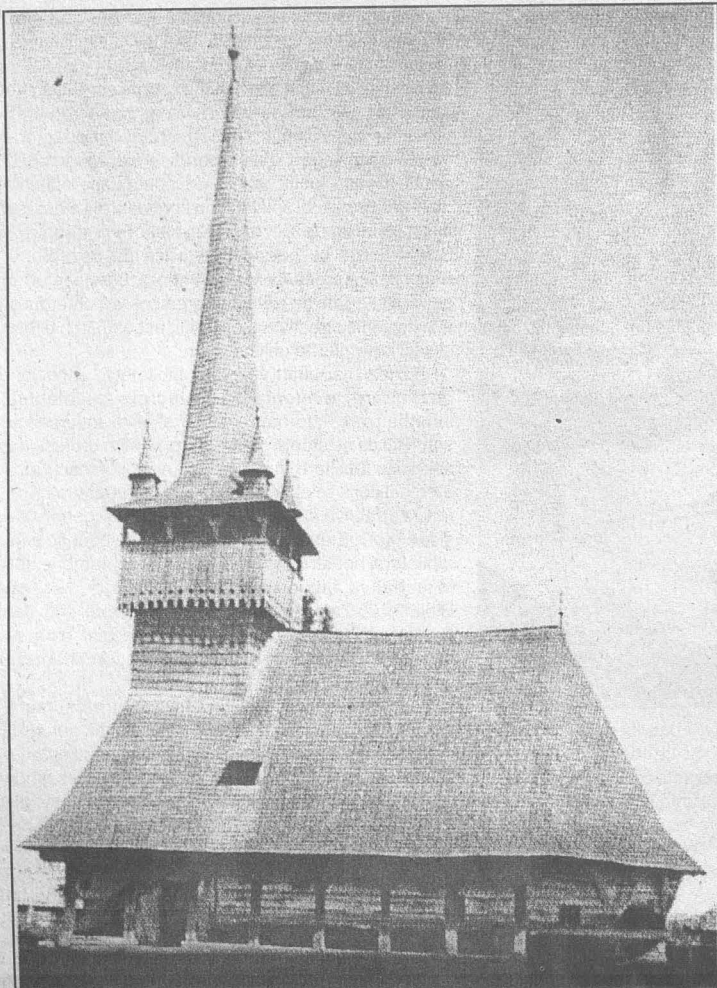
Elena MUSCA

Foto: N. Gozman

Despărțămintele Astrei în Sălaj (1870-1918)

Donație din partea Despărțământului Șimleu al Astrei. Stil de biserici din lemn românești din Sălaj (fotografia Bisericii din Bôcșa, iunie 1905).

Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, cunoscută mai ales sub numele prescurtat ASTRA, este trecută la loc de cinste în rândurile instituțiilor care au pregătit și săvârșit Unirea cea mare din 1918. Adunarea de constituire a avut loc între 23-26 octombrie/4-7 noiembrie 1861¹, la Sibiu, localitate în care își va stabili și sediul.

Pentru pătrunderea ideilor Astrei în cât mai multe locuri: (regiuni, centre de comitat, orașe, târguri, sate și cătune, tracte protopopiale, parohii și filii) la Adunarea Generală Anuală a Astrei de la Șomcuta din zilele de 10-11 august 1869 se ia hotărârea descentralizării sale în despărțăminte cercuale și agenți comunale². Tot în acest scop s-a perpetuat obiceiul ca adunările generale să se desfășoare, an de an, în altă localitate.

Regulamentul de formare și arondare a despărțămintelor cercuale cere descentralizarea Astrei în părțile noastre astfel: "1. În Șimleu Silvaniei - din Crasna și Selagiu; 2. În Deseiu - din comitatul Solnocului interior; 3. În Gherla - din comitatul Dăbâca; 4. În Șomcuta Mare din districtul Cetății de Piatră"³. Prin-o circulară, comitetul central arată modalitatea de acțiune, "către colectorii asociației, către alți bărbați iar unde aceștia nu sunt, să cheme membrii Asociațiunii, inteligența și fruntașii din despărțământ la reședința comitetului cercual pentru înființarea comitetului, să anunțe comitetul central".

Adunarea de constituire a despărțământului are loc în Șimleu Silvaniei în ziua de 24 octombrie 1870, sub conducerea președintelui interimar Florian Mărcuș, asesor comitatens⁴. Dintre membri ordinari ai Astrei înscrși până la acea dată și din cei 17 înscrși acum, se alege comitetul despărțământului: director-

Demetriu Coroianu, vicarul Silvaniei; membrii - dr. Ioan Maniu, asesor comitatens; Ioan Vicaș, protopop; Florian Mărcuș, Vasile Pop, notar comitatens; Simeon Oros, avocat; George Maior, jude cercual. Despărțământul nou înființat va purta denumirea de *Despărțământul XI "Selegean"*⁵, dar în acte îl vom găsi consemnat și *Despărțământul XI Șimleu-Silvaniei*. În adunarea cercuală de la Bobota din 17 iunie 1875⁶ va fi ales director noul vicar al Silvaniei, Alimpu Barbolovicu, care se va afla în fruntea despărțământului până în anul 1911/12. Lui îi va urma Vasile Pop, avocat în Șimleu (1912 - 1914) și Andrei Cosma, directorul băncii "Silvania" din Șimleu (1914 - 1918).

O nouă arondare a despărțămintelor se propune în anul 1890, la Adunarea Generală Anuală a Astrei de la Reghin din zilele de 27-28 august⁷. Ea prevedea mărirea numărului despărțămintelor la 33. Noutatea pentru despărțământul XI Sălăjean constă în faptul că se va contopi cu cel al Șomcutei. Adunarea cercuală desfășurată la Sâlsig (azi-Sâlsig, sat, comună, jud. Maramureș-atunci în comitatul Sălaj), în 3 august 1891, va consemna unirea cu despărțământul Chioarului (Șomcutei) și va da noului despărțământ numele de *Sălăjean-Chioarean XVI*, al Astrei⁸. Propus a se înființa despărțământul al XIX-lea Gâr bou, nu s-a reușit acest lucru, cu toate că adunarea de constituire a avut loc la 1 august 1891⁹. În anul următor, din lipsa membrilor, directorul propune desființarea lui, iar localitățile din componență să se alăture despărțămintelor vecine: Dej, Sălaj, Cluj. Comitetul central al Astrei va accepta.

În anul 1897 se vor elabora noile statute ale Asociației, cu scoaterea din titlu a cuvântului "transilvană", astfel că denumirea

rămâne "Asociațiune pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român"¹⁰.

În 9 iulie 1899 va lua naștere *despărțământul Hida-Huedin al Astrei*¹¹.

Rearondarea din anul 1899 propune pentru comitatul Sălaj și zonele învecinate următoarea organizare în despărțăminte¹²: în comitatul Cojocna- II Despărțământul Hida-Huedin, din cercurile administrative Huedin și Hida iar din comitatul Solnoc-Dăbâca, cercul administrativ C. Gâr bou (patru comune). Sediul despărțământului se propune localitatea Huedin; în comitatul Sătmărl II despărțământul Șomcuta din teritoriul cercului administrativ Șomcuta, cu sediul în Șomcuta (până la organizare rămâne încorporat la despărțământul Șimleu; în comitatul Sălaj-I despărțământul Șimleu din teritoriile orașelor Șimleu, Zalău, din cercurile administrative Zalău, Șimleu, Tășnad, Crasna. Sediul se fixează la Șimleu Silvaniei, iar teritoriul despărțămintelor nou proiectate ale Jiboului și Șomcutei va aparține, până la organizarea lor, despărțământului Șimleu; II. despărțământul Jibou să se compună din teritoriile cercurilor administrative ale Jiboului și Cehului Silvaniei, cu sediul la Jibou; în comitatul Solnoc-Dăbâca-despărțământul Dej din întreg comitatul Solnoc-Dăbâca, afară de 4 comune din cercul administrativ C. Gâr bou, cu sediul la Dej. Noua arondare urma să intre în vigoare începând cu 1 ianuarie 1900.

Scrisoarea Comitetului Central nr. 365/1908 cere un plan pentru o nouă arondare a despărțămintelor. Despărțământul Șimleu propune următoarea sa descentralizare¹³: Despărțământul Șimleu să cuprindă comunele din cercurile pretoriale ale Șimleului și Crasnei și din comunele preturii Zalău - Bocșa, Guruslău, Badon, Curitău, Sighet, Chișeș; despărțământul Buciumi - comunele de dincolo de "codrul" Meseșului, aparținătoare de cercul pretorial Zalău; despărțământul Jibou din comunele tractului pretorial Jibou și restul comunelor de dincoace de Meseș, din pretura Zalău; despărțământul Băsești să cuprindă comunele din cercul pretorial al Cehului. Comitetul Central dispune organizarea despărțămintelor începând cu data de 15 iunie. Realizarea practică a organizării acestor despărțăminte în părțile Sălajului, se va face în anii următori.

Despărțământul *Gâr bou* se înființează la 21 februarie 1912¹⁴, cu sediul la Gâr bou, din comunele cercului administrativ cu același nume, mai puțin cele care au fost încorporate la despărțământul Hida-Huedin. Director va fi ales dr. Victor Gael, avocat în Gâr bou (s-a desprins din despărțământul Dej).

Despărțământul *Jibou* se organizează la 14 noiembrie 1912¹⁵. Noul despărțământ aprobat de Comitetul central al Astrei își va desfășura activitatea în comunele aparținătoare cercurilor administrative Jibou și parțial Zalău, până la munții Meseș. Despărțământul va fi condus de un comitet cercual, în frunte cu directorul ales în persoana lui Teofil Dragomir, proprietar în Lupoia.

Adunarea pentru organizarea despărțământului *Chioar* a avut loc la 2 decembrie 1912 în localitatea Șomcuta¹⁶. În componența despărțământului cu sediul la Șomcuta vor intra comunele aparținătoare cercului pretorial al Șomcutei Mari. Director este ales Ioan Șerb, protopopul tractului Șomcutei Mari. S-a desprins din despărțământul Șimleu.

Adunarea de constituire a despărțământului *Băsești* a avut loc la 2

martie 1913 în localitatea Oarța de Jos¹⁷ (atunci în comitatul Sălaj - azi sat, comună, județul Maramureș). Despărțământul va îngloba localitățile din cercul pretorial Cehu-Silvaniei, iar director va fi ales Vasile Pop, protopop.

Reorganizarea despărțământului Hida-Huedin s-a hotărât în adunarea generală din 23 noiembrie 1913, ținută în localul școlii românești Almașu Mare¹⁸. S-a hotărât despărțirea lui în două: despărțămintele *Huedin* și *Almaș*. Primul, pe teritoriul cercului administrativ Huedin, se va înființa la 9 iunie 1914¹⁹ și va fi condus de directorul dr. Andrei Pop, avocat. Despărțământul Almaș se va compune din comunele cercului administrativ Hida, iar ca director se alege Pavel Roșca, protopop.

Din cele 33 de comune ale cercului administrativ Crasna s-a format despărțământul *Crasna*, în adunarea din 10 februarie 1914²⁰. Director a fost ales Grațian Flonta, preot în Cătelul Românesc (azi Meseșeni de Sus, sat, comuna Meseșeni de Jos, județul Sălaj).

Dezvoltarea activităților culturale-naționale ale Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și propagarea lor în toate părțile Transilvaniei, au impus apariția în zonă, până la anul 1918, a despărțămintelor consemnate în articol (am avut în vedere teritoriul județului Sălaj din trecut și prezent).

Ioan MUSCA

Note

1. *Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, 1862, p. 49-108.
2. *Transilvania*, II, nr. 20 din 15 octombrie 1869, p. 237-238.
3. *idem*, III, nr. 3 din 1 februarie 1870, p. 38.
4. Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale (prescurtat DJAN Sibiu), *fond Astra*, doc. nr. 330/1870, f. 1-4; *Transilvania*, IV, nr. 1 din 1 ianuarie 1871, p. 10.
5. DJAN Sibiu, *fond Astra*, doc. nr. 330/1870, f. 3.
6. *idem*, doc. nr. 140/1875, f. 6; *Transilvania*, VIII, nr. 17 din 1 septembrie 1875, p. 193.
7. *Transilvania*, XXI, nr. 9 din 15 septembrie 1890, p. 322, 328, 329.
8. *idem*, XXIII, nr. 1 din 15 ianuarie 1892, p. 24; nr. 2 din 15 februarie 1892, p. 33.
9. *idem*, XXII, nr. 10 din 15 octombrie 1891, p. 306.
10. *idem*, XXVIII, nr. IX-X din noiembrie-decembrie 1897, p. 169.
11. *idem*, XXX, nr. I-II din ianuarie-februarie 1899, p. 42 (partea oficială), p. 92-93.
12. *idem*, XXX, 1899, p. 148, 151.
13. DJAN Sibiu, *fond Astra*, doc. nr. 476/1908, f. 4, 5.
14. *idem*, doc. nr. 475/1912, f. 4-7; *Transilvania*, XLIII din 1912, p. 326-327.
15. *idem*, doc. nr. 1886/1912, f. 2-8.
16. *idem*, doc. nr. 541/1908, f. 1.
17. *idem*, doc. nr. 607/1913, f. 574-577.
18. *idem*, doc. nr. 2183/1913, f. 3.
19. *idem*, doc. nr. 1367/1914, f. 3; 5.
20. *idem*, doc. nr. 389/1914, f. 2.

Mitropolit Alexandru Sterca - Șulțiu, Sălaj, susținător al "Petiției" din 10 mai 1860, primul demers pentru înființarea Asociațiunii

Opera lui Petre Dulfu

Pe lângă prestigioasa sa activitate în domeniul pedagogic, materializată în formarea a peste 2000 de învățători în cadrul Școlii normale din București, Petre Dulfu a publicat numeroase lucrări cu teme didactice și literare, care i-au adus popularitatea, fiind apreciat drept unul din cei mai citiți scriitori români la finele secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea. Înezestrat cu o mare putere de muncă, acesta s-a aplecat cu acritie și consecvență asupra folclorului și a literaturii, acumulând de-a lungul timpului vaste cunoștințe în domeniul literar și lingvistic, pe care le-a folosit creator în operele sale. Convinș de înțelepciunea populară și moralitatea oamenilor din popor, se va strădui să imprime creațiilor sale un substrat epopeic, în cadrul căruia se detașează personajele de basm ale eposului românesc: Păcală, Tândală, Gruia lui Novac, Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana etc., dar și tradițiile și obiceiurile de peste an, însoțite de sărbători cu mare participare din partea comunităților rurale de pe întregul areal românesc.¹

Încă din adolescență, Petre Dulfu a dovedit un real talent poetic, pe care l-a cultivat în permanență prin creații literare publicate în revistele românești din Transilvania: "Familia", "Sezătoarea", "Amicul familiei", "Cărțile săteanului", iar după stabilirea în București; în cele mai reprezentative publicații apărute în Regat, la finele veacului al XIX-lea și începutul celui următor.

1. Scrierile lui Petre Dulfu cu conținut didactic "Etica sau morala filosofică", apărută în anul 1889 și "Noțiuni de estetică", scoasă în 1890, pornesc de la realitățile stringente ale învățământului românesc, marcat de o acută criză de manuale școlare, de aceea, deși redactate într-un stil "lapidar și îngrijit", nu se bazează pe o gândire didactică originală însumând ideile și practicile educaționale din școlile austriece și germane, despre formarea personalității și a caracterului uman, într-un cadru asigurat de școală bazată pe cultivarea aptitudinilor și integrarea individului în societate. Remarcabile nu atât prin conținut, cât prin metodele didactice și suportul lor moral-educativ, aceste lucrări au umplut un gol în literatura didactică la timpul respectiv, mai ales că întreaga societate românească era cuprinsă de febra înnoirilor prin școală și educație, ca o reacție a noului suflu european, care cerea imperios o reformare a învățământului de toate gradele.²

Articolele lui Petre Dulfu de psihologie, pedagogie, etică, logică și estetică, publicate în revistele: "Educatorul", "Lumina pentru toți", "Revista pedagogică", "Revista învățătorilor și învățătoarelor din România", "Ideea", "Revista generală a învățământului", "Educația" etc. sunt legate de soluțiile practice ce se impuneau în procesul de învățământ din școlile normale, gimnaziale și primare, oferind modele metodice și cursuri centrate pe diverse teme sub influența noului cadru educațional oferit de reforma lui Spiru Haret. Axate pe o terminologie accesibilă și o logică remarcabilă, articolele marelui dascăl s-au bucurat de o apreciere unanimă, atât în școlile urbane, cât și în cele din mediul rural.³

Prins în valul reformator al sistemului educațional din România, Petre Dulfu va redacta un mare număr de manuale și va încerca să imprime demersului didactic în general un rol educațional pornind de la valorile moral-cristine și ideile sâmbătoriste, care acordau un rol central satului ca matrice de perpetuare a tradițiilor și spiritualității românești. An de an, în perioada premergătoare Primului Război Mondial, a editat Abecedare, cărți de citire, aritmetici și geografii pentru clasele primare, gimnaziale și de liceu, manualele sale dovedind o bună cunoaștere a programelor școlare, precum și remarcabile elemente de didactică și metodică dobândite, prin studiu și practică neintermitentă la catedră. În special abecedarele și cărțile de citire, realizate cu osârdie și pasiune de distinsul pedagog, Petre Dulfu, au fost ilustrate cu creații literare, povestioare, snoave, anecdote gustate de elevi, cu o bună priză la toate categoriile de educatori. Chiar și după Primul Război Mondial, manualele lui Petre Dulfu au rămas pe rol, întrucât atât prin concepție, cât și prin conținut și metodă satisfăceau exigențele educaționale ale timpului.⁴

Ca ideal educațional, opera didactică a acestuia păstrează "linia herbariană dată de Reis", ca un ultim cuvânt al acestui curent de gândire și acțiune didactică, mai ales că Petre Dulfu se va raporta în permanență la obiectivele și practicile educaționale din Centrul și Nordul Europei, dovedindu-se unul dintre cei mai fideli colaboratori ai lui Spiru Haret.⁵

Singura parte originală a opere sale didactice o găsim în "Istoria pedagogiei", unde introduce și analizează apreciable cunoștințe privind școala și gândirea pedagogică românească, raportând-o la principalele momente și personalitățile care au avut rol major în dezvoltarea învățământului național în perioada modernă a evoluției sale.

2. Opera literară a lui Petre Dulfu cunoaște două etape distincte, una transilvăneană, când se remarcă prin poeziile de început, traducerile în limba maghiară din poezii români și teza sa de doctorat susținută la Universitatea din Cluj, iar a doua este perioada bucureștenă, legată de publicarea celor mai valoroase creații în versuri și în proză.

Dacă poeziile apărute în "Familia", "Sezătoarea", "Amicul familiei" etc. urmăresc problematica și versificația populară, ori surprind aspecte din viața cunoscută în satele de pe Valea Someșului, teza sa de doctorat susținută sub coordonarea profesorului clujean Grigore Silași, intitulată "Activitatea lui Vasile Alecsandri pe tărâmul literaturii române", publicată la Cluj în 1881, reprezintă un valoros studiu analitic în care sunt surprinse principalele coordonate ale opere bardului de la Mircești.⁶

Studiul este structurat în nouă capitole bine articulate sub aspect argumentativ, care într-o logică impecabilă încearcă să fixeze rolul și importanța lui Vasile Alecsandri pentru literatura română, raportând mesajul creației sale la toate provinciile locuite de români. În partea intitulată "Scurt istoric al creației poetice române", autorul într-o viziune de respirație iluministă surprinde rolul poeziei în trezirea conștiinței naționale și apărarea identității etnice, arătând că "Orice națiune, după veacuri de tăcere își dă seama de existența ei și vrea să înainteze pe calea dezvoltării culturale, își spune primul cuvânt, își manifestă existența sa prin creația poetică... Națiunea română, în momentul de față trăiește perioada de înflorire a creației poetice... Creația poetică română de până acum atinge punctul culminant în opera lui Vasile Alecsandri." Tânărul literat vede în

autorul "Pastelurilor" un deschizător de drumuri, opera sa oglindind "întărirea spiritului în starea de dezvoltare culturală a națiunii române."⁷

Raportându-se la culegerea de folclor a poetului moldovean, Petre Dulfu se oprește asupra impactului pe care l-a avut acesta asupra folclorului românesc, care prin valoarea sa artistică reprezintă o parte fundamentală a spiritualității naționale. "Culegerea de poezii populare a lui Alecsandri are o mare importanță din trei motive. În primul rând, creația populară română a atras atenția cititorului cult și a câștigat simpatia Apusului pentru neamul nostru. În al doilea rând, culegerea lui Alecsandri a constituit un imbold pentru cei care se ocupă cu studierea și culegerea creației populare. În sfârșit, preocuparea pentru poezia populară a avut o mare influență și asupra individualității artistice a poetului, ceea ce se reflectă în întreaga sa operă."⁸

Referitor la creația lirică a bardului de la Mircești, Petre Dulfu arată că aceasta se impune prin: "perfectiunea simplă și totuși artistică a formei, prin melodicitatea ritmului și prin farmecul deosebit al expresiei poetice... Totul e simplu și natural, liniștit și vesel, numai câteodată se face auzit un suspin adânc sau un zguduitor strigăt de durere."⁹

Spații ample sunt alocate poeziilor epice pe care Petre Dulfu le împarte în trei categorii: balade, legende și poeme eroice, acestea fiind scrise "într-o limbă populară autentică și mențin multe elemente satirice menite să denunțe abuzurile și ilegalitățile sociale." O atenție aparte le este acordată celor trei poeme eroice: "Sentinela română", "Dan, Căpitan de plai" și "Dumbrava Roșie", pe care le consideră de o "inegalabilă valoare."¹⁰

Petre Dulfu subliniază apoi valoarea "Pastelurilor" lui Vasile Alecsandri, considerându-le o culme a creației poetului, întrucât în cadrul acestora până și "natura moartă capătă un caracter dinamic". Pentru a fixa locul lui Alecsandri în evoluția de ansamblu a poeziei românești, Dulfu s-a simțit obligat să facă un scurt istoric al literaturii române de la Dosoftei la M. Haiducii, la Văcărești, Cârțova, Asachi, I. H. Rădulescu, C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu, Andrei Mureșanu și Dimitrie Bolintineanu, considerându-l pe autorul "Dumbravei Roșii" un adevărat "rege al poeziilor române."¹¹

În capitolele finale ale lucrării se ocupă de caracterul educativ, profunzimea dramaturgiei lui Alecsandri și valoarea sa istorică și artistică, care o face nepieritoare. Versurile din care este alcătuită drama "Despot Vodă" îmbracă "în cele mai potrivite cuvinte ideile și sugerează cu finețe trăsăturile personajelor", dovedindu-se una dintre cele mai solide opere din întreaga creație dramatică românească.

În ceea ce privește documentarea lucrării, Petre Dulfu a subliniat faptul că el a cercetat pe lângă tot ce a scris Alecsandri, aproape toate lucrările, care făceau referire la viața și opera marelui poet.¹²

La București, dascălul ardelean Petre Dulfu va da la iveală lucrarea "Isprăvile lui Păcală", în care satirizează aspectele negative ale societății, apelând la umorul popular creat prin limbaj și întâmplări hazlii de către unul din cele mai îndrăgite personaje ale folclorului românesc. Cartea a fost premiata de Academia Română, cunoscută 13 ediții pentru că era citită cu savoare în toate mediile românești.¹³

Un an mai târziu, apare pitoreasca "Legendă a țiganului", cu scene hazlii și incitante legate de nomadismul, viața comunităților țigănești și raporturile acestea cu diferite categorii sociale. Oralitatea limbajului și expresiile pitorești dau farmec și creează bună dispoziție pentru cititor.

"Folosoale învățăturii" (1902) și "Snoave" (1909) au un pronunțat caracter moralizator, autorul pedalează pe valoarea educativă a înțelepciunii populare cuprinsă în creații legate de viața de zi cu zi și întâmplările la care sunt părtași oamenii simpli, care prin istețime, curaj și spirit de dreptate deoacă planurile așezimale ale răufăcătorilor.¹⁴

După ani de muncă, Petre Dulfu desăvârșește traducerile "Ifigenia în Aulida" și "Ifigenia în Taurida" de Euripide, reluând un vechi plan început în perioada în care era student la Universității din Cluj. Pentru valoarea acestor traduceri de excepție, în anul 1903, cele două lucrări au fost premiate de Academia Română, bucurându-se de o bună primire în lumea specialiștilor. Nicolae Quintescu în raportul său către Academie sublinia: "Nu ezită a considera Ifigeniile lui Dulfu ca o adevărată operă literară, excelentă sub toate punctele de vedere. Ne putem mândri cu o asemenea traducere, una din cele mai bune cu cari s-a înzestrat azi literatura română, din poezii antichității clasice. O recomand dar cu căldură sufragiilor Dumneavoastră și cer în favoarea ei împărțirea premiului Adamachi."¹⁵

Volumul "Cântece și povești" apărut în 1910 la Editura "Minerva" s-a bucurat de o apreciere unanimă, majoritatea creațiilor fiind inspirate din lumea satului cu bucuriile și necazurile țăranilor în cadrul unui mod de viață patriarhal, din care nu lipseau superstițiile și obiceiurile ancestrale.

Epopeea populară "Gruia lui Novac", apărută în anul 1913, va cunoaște 9 ediții, bucurându-se de un adevărat record în privința cititorilor. Pornind de la realitățile românești, Petre Dulfu valorifică în mod suferitor motivele baladelor lui Gruia în care poporul vedea un erou animat de cele mai nobile sentimente față de țară și popor. Acesta luptă împotriva turcilor și face mult bine oamenilor de rând, folosindu-și vitejia și eroismul pentru a aduce bucuria și încrederea în sufletele oamenilor.¹⁶

La finele Războiului de întregire a neamului îi apare volumul de poezii patriotice "Vise împlinite", pătruns de un sincer și nedismulat patriotism al oamenilor simpli, care și-au adus obolul lor de jertfă și dăruire pentru făurirea României Mari. În mai multe poeme, autorul cântă abnegația și devotamentul unor mari bărbați ai neamului, cum a fost și George Pop de Băsești, pentru realizarea idealului unității naționale.

În 1919, Petre Dulfu dăruiește literaturii române o veritabilă capodoperă prin publicarea poemului în 12 cânturi intitulat "Povestea lui Făt-Frumos", un adevărat model de basm versificat în care sunt concentrate într-un apreciabil corolar virtuțelor eroilor populari trecute prin modul de simțire și percepție a luptei dintre bine și rău, perpetuată în mentalul colectiv din generație în generație. Ziarul "Lucașărul" aprecia la data apariției "Poveștii lui Făt-Frumos": "Petre Dulfu

folosește un fond primitiv pe care-l tratează cu mijloace culte, pentru a-l pune iar la îndemâna poporului. Povestirea e curgătoare, cu vers corect, chiar frumos uncori, totdeauna simplu și apropiat de mintea săteanului. E partea morală pe care Dulfu a știut mai ales s-o sublinieze. Cartea e o bună lectură."¹⁷

Pe toată durata deceniului al treilea din secolul al XX-lea, Petre Dulfu s-a dedicat scrisului, publicând aproape în fiecare an câte o lucrare. Cărțile se epuizau cu repeziune, pentru că publicul din toate provinciile locuite de români avea un adevărat cult pentru scrierile sale. Aproape fără excepție, acestea au fost retipărite în ediții succesive.

"Fapt și răsplătit" este premiata de Editura "Cartea Românească", în 1920, apărând apoi în patru ediții; "Iisus Mântuitorul" (1921) și "Dumnezeu și oamenii", retipărite și ele în 3 și respectiv două ediții, bucurându-se de o audiență deosebită în rândurile publicului cititor. În "Convorbiri Literare" se sublinia cu îndreptățit teme despre lucrarea "Iisus Mântuitorul": "chiar cititorul matur e surprins de nouitatea lucrului, și întreaga dramă a vieții lui Iisus se înfățișează în chip cu mult mai atrăgător. Lucrarea va avea un efect bine-făcător asupra publicului căruia i se adresează."¹⁸

"Odinioară" și "Ion Sărăcul" (1923), "Păcală argal", comedie cu cântece în patru acte (1924), precum și povestirile pentru copii "Răzburarea Lenutei" și "Zâna Florilor" (1926), reiau vechile motive din lucrările anterioare, focalizând subiectele pe teme inspirate din înțelepciunea populară cu accente de morală și satirizare a vicțiilor umane, în timp ce ultima sa carte "Povestea României Mari supusă de un soldat" (1927) este închinată evenimentelor din anul 1918 când a avut loc Marea Unire a tuturor românilor.¹⁹

Pentru merite deosebite, pe tărâm educațional și literar, a primit distincțiile: "Bene - Merenti", "Răsplătit muncii pentru învățământ clis. I" și "Coroana României în grad de ofițer".

În memoria posterității, a rămas în primul rând prin lucrările sale literare, eroii acestora fiind odinioară pe buzele oamenilor din popor, care citeau cu regularitate cărțile scrise de Petre Dulfu, văzând în acestea preocupările și năzuințele lor.

Din perspectiva timpului, putem spune fără a greși, că tot ce a scris Petre Dulfu pentru popor, e duios, sincer și moral, sublinia unul dintre foștii săi elevi, în urmă cu șaiseci și cinci de ani. Iar Vasile Goldiș, directorul ziarului "Românul" îi adresa următoarele cuvinte de mulțumire, în 1911, profesorului-literat: "Vă mulțumesc din suflet pentru admirabilele poezii ce ne-ați trimis. Din toate părțile cer țăranii să mai publicăm <<de alea ce scrie Dulfu>>. Vă rog, faceți-le pe voie și scrieți-ne pentru fiecare număr popular. Faceți un mare serviciu cauzei prin colaborarea aceasta. Scrierile dumneavoastră sunt celtite cu nespusă plăcere, nu numai de popor, dar de toată lumea de aici."²⁰

Chiar dacă astăzi s-a așezat, pe nedrept, un val de uitare peste opera sa, Petre Dulfu rămâne o personalitate remarcabilă a pedagogiei și a literaturii române la încrengătura secolului al XIX-lea și al XX-lea. Lucrările sale izvoră din melosul țăranului român au hrănit setea de lectură a multor generații de români, în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Ioan CIOCIAN

1. S. Stoian, "Pedagogia română modernă și contemporană", București, 1976, p. 119;
2. P. Pușcașu, "Petre Dulfu și Vasile Alecsandri", Tribuna, anul X, nr. 29, 21 iulie 1966, p. 2;
3. I. Ardeleanu - senior, "Oameni din Sălaj", Zalău, 1938, p. 172-175;
4. D. Teodosiu, în I. Ardeleanu - senior, op. cit. p. 176;
5. S. Stoian, op. cit. p. 119;
6. D. Samuel, A roman iradalone Magyar bibliografija 1830-1960" ("Bibliografia maghiară a literaturii române 1830-1960"), București 1966, p. 432. Teza de doctorat a lui Petre Dulfu a fost redactată în limba maghiară cu titlul "Alecsandri Vazul mőkődése a roman iradolon terén";
7. P. Pușcașu, op. cit. p. 174; M. Bălaș "Petre Dulfu - poet mihlanti pentru propășirea social-culturală a săteanului român pentru unitatea națională, studii și articole", vol. II, "Studii de științe filologice, Filiala Baia Mare", 1973, p. 67;
8. "Buletin Științific", Seria A, Filologie, Pedagogie, Baia Mare, 1971, p. 174-175;
9. "Buletin Științific", Seria A, Filologie, Pedagogie, Baia Mare, 1971, p. 174-175;
10. "Buletin Științific", Seria A, Filologie, Pedagogie, Baia Mare, 1971, p. 174-175;
11. V. Achim, "Nord-Vestul Transilvaniei, cultură națională - finalitate politică 1848-1918", Baia Mare, 1998, p. 369;
12. "Buletin Științific", Seria A, Filologie, Pedagogie, Baia Mare, 1971, p. 175;
13. Cea mai însemnată și mai răspândită lucrare, "Isprăvile lui Păcală" s-a bucurat de aprecierea lui B. Petriceicu Hajdeu și a lui A. Naum, care în raportul său către Academie sublinia: "Autorul a tratat acest fond cu multă simplitate și cu mult natural, versul corect, limba curată, așa cum se vorbește într-adevăr la țară, fără nici o afectie. Câte odată o glumă, sub forma veselă a frazei ascunde un sentiment de adâncă melancolie. Literatura netendentioasă, plăcută la celtire, poemul acesta este o carte bună în literatura noastră. Deci o recomand Dumneavoastră spre premieră.", "Convorbiri Literare", anul XXIX, 1895, p. 752;
14. Referitor la "Folosoale învățăturii", Grigore Ștefănescu arăta în anul 1902: "Deși mica în întinderea ei, este foarte meritorie prin scopul său și pentru că autorul, într-o limbă curată și poporană, arată țăranilor starea de înăpărire în care se află ei față de cei din străintătate, și-i sfătuiește că pot să ajungă și ei la acest bun traiu și la progres pe toate căile igienice și economice, dacă se vor pune cu stăruință să învețe carte. Pentru aceste considerațiuni eu sunt de părere, să se dea autorului o încurajare prin premiul Adamachi". "Analele Academice", tom XXV, seria II, 1902, p. 438;
15. I. Ardeleanu - senior, op. cit. p. 173;
16. P. Dulfu, "Scrieri, Ediție îngrijită de V. Florea și V. Crăciun", București 1971, p. VII, V. Achim, op. cit. p. 396;
17. P. Dulfu, "Scrieri, Ediție îngrijită de V. Florea și V. Crăciun", București 1971, p. VII, V. Achim, op. cit. p. 396;
18. M. Bălaș, op. cit. p. 68-72;
19. I. Ciocian, "Petre Dulfu", în "Școala Noastră", Nr. 5, Zalău, septembrie-octombrie, 2003, p. 43;
20. I. Ardeleanu - senior, op. cit. p. 174.

Alunișenii - creatori și păstrători ai unor vechi tradiții folclorice

Cununa la secerat

Dintre obiceiurile legate de muncile agricole de vară am întâlnit în folclorul satului Aluniș cântecul de seceriș și „Cununa”. Obiceiul de a cânta la secerat este moștenit de alunișeni din bătrâni. Toți informatorii au mărturisit că așa l-au omenit și că l-au păstrat, fiind foarte frumoși. Cântecul înveselea inimile oamenilor, îi îndemna la muncă. Momentul era prielnic cântatului, deoarece se strângeau mai mulți la un loc, tineri și vârstnici, creându-se o atmosferă veselă.

Dintre cântecul de seceriș, cel mai reprezentativ, fiind legat direct de obicei, este „Horea săcerii”. Această „hore” este un cântec vesel care, fără a fi satiric, persiflează pe secerători, cu scopul de a înveseli atmosfera și de a îndemna la muncă. E luată în zeflemea mai întâi seceră: „Săceruica mea nu taie, / Căpăta-ua ea bătaie. / Taie, săcerea mea, bine, / Nu mă face de rușine, / Că mi-i holda pângă drum / Și mă văd oamenii stând; / Mi-i holda pângă cărare / Și mă văd oamenii mare...” Apoi una dintre secerătoare: „Până taie lelea-un snop, / Soarele mere la loc; / Până taie lelea-o cruce, / Soarele la loc se duce / Apleacă-te, lele, apleacă, / De cumva îți holda dragă, / Și de îți holda urât, / La ea să nu fi venit, / Că grâu-i bun, săcerea-i bună, / Nu sta cu spicele-n mână; / Grâu-i bun, săcerea taie, / Nu sta-n mână cu tri paie, / Taie, taie pă tri paie, / Că-n tri zăle-om avea clăie; / Taie, taie pă tri spice, / Că-n tri zăle-om avea cruce...” Altă secerătoare: „Săceră, tu delureană, / Nu lua banii pomană, / Că gazda-i bun și îți i-a da, / Numa tu de i-l lua...” Secerătoarele și secerătorii: „Săcerăți, săcerătoare, / Nu vă tăt uitați la soare ! / Săcerăți, săcerători, / Nu vă tăt uitați la nori, / Că norii au de-a ploua, / Noi avem de-a săcera, / Să putea găta holda...” Legătorii: „Până leagă badea-on snop, / Soarele mere la loc; / Până leagă badea-o cruce, / Soarele la loc să duce...”

Nu este uitat nici proprietarul holdei, adică gazda: „Supăratu-i gazda nost, / Că mere soarele-n jos, / Da' nu fie supărat, / C-

a răsări celălalt. / De-ar avea gazda nost' clop, / Ni l-ar mai sui de-un șchiop; / De-ar avea gazda nost' gubă, / Ni l-ar mai sui de-o rudă”.

„Horea săcerii” vorbește și despre un moment mai îndepărtat și de tristă amintire din viața țaranului nostru, despre momentul când, pentru o plată de nimic sau gratis, trebuia să lucreze din greu pe pământul grofului. Versurile care urmează sunt edificatoare în acest sens, precum și pentru dorința seculară a țaranului de a avea pământ: „Cobo, soare, la pădure, / Că-i bugăt de tri piule! / Du-te, soare, locului, / Că-s pe brazda grofului, / Când oi fi pe brazda mea, / Du-te, soare, când îi vrea.”

Se cânta mult, era veselie mare la secerat când participau și muzicanții. În sat era obiceiul ca atunci când se angajau ceterașii, ei se tocmeau pentru o anumită sumă de bani, o anumită cantitate de cereale și o clacă. Aceștia vindeau claca cui voiau ei. Feciorii și fetele care jucau la „danț” participau la secerat în calitate de „clacăși”. Atunci se cânta toată ziua, era o veselie nemaipomenită. „Dimineața - mărturisește o informatoare - ceterașii ziceau un danț, la amiază două, iar seara mai multe”. De fapt, seara cântau „până se hrăneau de jucat fetele și feciorii”. Secerătoarele „să păzau” la lucru, ca să nu rămână la coadă, deoarece acolo „zăceau ceterașii și era rușine”. Feciorii și fetele, în timpul lucrului, cântau, chiuiu și se veselau cât era ziua de mare.

„Chizeșii” și cu proprietarul grâului (gazda) făceau „cruci”, ceilalți feciori legau snopii.

La sfârșitul secerișului se făcea cununa. Obiceiul era închinat fertilității, având drept mobil ajutorarea în muncă, și îndeplinea o funcție socială. Fiecare cetățean, proprietar de holdă de grâu, făcea cunună. Aceasta era în formă rotundă sau în formă de cruce dublă și se făcea proporțional cu mărimea holdei, mai mare sau mai mică, după cum mai mare sau mai mică era suprafața de grâu cultivată. În timp ce secerau, femeile și

fetele selecționau grâul cel mai frumos, cel mai mare și mai curat. Tot ele confecționau cununa: unele aranjau grâul în cunună, altele adunau flori și o împodobeau.

Cununa era purtată pe umăr sau în mână de un fecior ori de o fată fecioară. Cel care purta cununa mergea înainte. Alaiul îl urma și cânta. La intrarea în sat, secerătorii chiuiu: „Foaie verde de alună, / Hai cu apă la cunună! / Frunză verde de șelată, / Cununa trebe udată / Cu apă de la ciorgău / Și cu vin din fogădău. / Cine n-a uda cununa / Să n-ajungă săptămâna; / Cine-a uda cununa / S-ajungă săptămâna”.

Pe ulițele satului, la fiecare poartă, alaiul era așteptat de cetățeni cu apă pentru a uda cununa, dar și pe purtătorul ei. Se întâmpla uneori ca la câte o casă să nu apară nimeni. Grupul de secerători chiuiu: „Frunză verde de burete, / Cununa moare de sete / Cu fântâna sub'părete”. Era vorba doar de o farsă, căci, deodată, oamenii ieșeau din ascunzătoare cu gălețile pline și alergau după cunună.

Tot așa se continua până la casa gazdei. Uneori cununa și alaiul ei străbăteau întregul sat. În felul acesta, obiceiul lua amploare, transformându-se într-un adevărat spectacol, la care participa aproape întregul sat, având ca scenă de desfășurare ulițele satului.

Ajunghând la casa gazdei, erau așteptați cu masă sărbătorească și veselia continua. Înainte de a intra în curte, secerătorii chiuiu: „Deșchide, gazdă, poarta, / Că noi ț-am gătat holda! / N-o deșchide nici prea tare, / C-o rămas un dărab mare”. Și dacă vedeau că nu iese nimeni afară să-i întâmpine: „Noi holda u-am terminat / Și gazda nu ne-o așteptat, / Da'noi atăt-om striga, / Până a leși gazda / Și ne-a uda cununa, / Noi cununa nu om da, / Pân-om vedea horinca!”

leșea gazda și primea cununa. După ce cununa era pusă la „ursul de la țărână” și purtătorul ei se schimba cu haine uscate, se așezau la masă, fiind ospătați de gazdă cu băutură și mâncare. Oamenii se veselau, repovestind întâmplări de la secerat, de pe

drum, cântau și dansau.

Cununa era păstrată până la semănat, când era luată de la locul unde fusese păstrată. Grâul din ea se freca în cel de sămânță, căci se făcea din cele mai frumoase spice, pentru a nu lua holdei „puterea ei roditoare”. Amestecând grâul din cunună cu cel de sămânță, urma să ducă la o recoltă la fel de bună, de bogată. Obiceiul foarte vechi, cu timpul, grâul din cunună a căpătat scopul magic de fertilizare a recoltelor viitoare.

Din descrierea obiceiului făcută mai sus, din discuțiile purtate cu un număr mare de informatori, precum și din literatura de specialitate se desprind o serie de concluzii cu privire la obiceiul „Cununii”. Obiceiul încheie seceratul și se caracterizează prin amplitudine, precum și prin caracterul de feliicitare, urare și petrecere. Într-o formă concentrată, obiceiul apare și în cadrul restrâns al familiei, dar, ca manifestare artistică de proporții, se leagă întotdeauna de munca unui grup mai mare, cândva obște sătească, apoi claca. În întregime ea, claca seceratului era prilej de voie bună, de glumă și petrecere. Cât timp dura lucrul, cântecul ceterașilor, ale fetelor și feciorilor nu conțineau. Glumele luau uneori și forma unor înșepături satirice, adresate celor rămași în urmă, altele erau îndemnuri la muncă și aluzii la ospățul ce se va face. Udaarea cununii, precum și frecatul spicilor în grâul de sămânță este la origine un act magic din seria celor legate de fertilitate, care și-a pierdut cu timpul această semnificație. Chiar dacă mai răzbat sporadic ecourile lui, dominant este aspectul nou de joc social, de veselie, care antrenează întregul sat.

În prezent, obiceiul nu se mai practică în sat. Nepracticarea lui a fost determinată de faptul că, timp de aproape treizeci de ani, țărani nu și-au mai secerat ei grâul, iar în momentul de față recoltatul se face cu combina.

Prof. Maria V. CROITORU

Tri păcurări

Între colindele laice, cu 40 - 50 de ani în urmă, întâlneam în Aluniș colinda „Tri păcurări” sau „colinda mioritică”. Era „corindă preferată” (1) și era cântată de către foarte mulți colindători. Astăzi nu se mai cântă deloc. Mai înainte de perioada amintită, ea a avut o circulație și mai mare, din moment ce toți cei chestionați au relatat că o cunosc de la părinții lor care o colindau în mod frecvent. Circulația intensă a colindei atestă marea ei vechime, comunitatea spirituală a populației și simțul său artistic dezvoltat.

Căutând să lămurească geneza „Mioriței”, Adrian Fochi consideră că nemuritoare baladă s-a născut ca fapt epic în Transilvania. În studiul său închinat baladei zice: „...înclinăm să credem că „Miorița” s-a născut ca fapt epic în Transilvania și că trecând brusc în Moldova, prin ciocnirea sa cu alte realități folclorice, a devenit ceea ce este astăzi. La asemenea concluzie ne duce și considerarea faptului circulației. În timp ce în Transilvania circulă peste tot, dincoace de Carpați ea are o circulație redusă la anumite zone. Credem, așadar, că putem afirma că actul primordial de geneză a „Mioriței” se va fi petrecut în Transilvania” (2).

După cum este știut, în Transilvania „Miorița” circulă mai mult sub formă de colindă. În Sălaj, culegerile apărute semnaleză prezența ei aproape pretutindeni, iar anunțata culegere a profesorului Augustin Mocanu va lămurii și mai bine problema răspândirii colindei în localitățile județului.

Din Aluniș am cules cinci variante, cu care vom însoți acest sumar studiu despre colinda „Tri păcurări”.

Orientându-ne după împărțirea în patru „nuclele tematice”, făcută de Adrian Fochi baladei „Miorița” (3), versiunea Alexandri, observăm că variantele culese din sat se încadrează în caracteristicile tematice generale ale colindei ardeleneste. Ele conțin

doar două nuclele tematice: nucleul tematic I, numit și „cadrul epice inițial”, și nucleul tematic III, numit „testamentul ciobanului”, lipsind nucleul tematic II - „oia năzdrăvană” - și nucleul tematic IV - „maica bătrână”.

În cele cinci variante culese din Aluniș întâlnim următoarele teme de bază:

Tema 1. Ciobanii. Toate variantele indică trei ciobani, fără a face vreo deosebire între ei. Sunt numiți simplu: „tri păcurări”. Folosirea diminutivului „păcurări” dovedește simpatia colindătorilor pentru ciobani. În patru variante ciobanii au „trei turme de oi” (1, 2, 3, 5), iar în una au o turmă de oi (4). Turmele sunt de oi, pe când în varianta Alexandri sunt turme de miei.

Tema 2. Transhumanța. Este prezentă în patru variante (1, 3, 4, 5) și este redată prin verbul „a sui”, care indică mișcarea oilor de la vale spre vârful muntelui. În două variante verbul este pus la prezent - „Sui-n sus la munte” (3), „Sui pe cel munte” (4) - și în două variante este pus la perfectul compus: „S-o suit la munte” (1, 5). Timpurile diferite ale verbelor ne ajută să fixăm și momente diferite pentru drama ce va urma. Deplasarea oilor spre vârful muntelui se face primăvara, ceea ce înseamnă că întâmplarea se petrece în acest anotimp. Într-o variantă transhumanța lipsește (2).

Scopul deplasării spre munte este „S-adiuie mai multe” (1, 3) sau „Să-și vadă mai multe” (4, 5), aceasta dovedind intenția ciobanilor de a strânge avere prin mărirea numărului de oi. Faptul este interesant și ne face să credem că acest conflict este și de natură economică.

Tema 3. Locul dramei. Locul dramei este, în toate variantele, locul întâlnirii ciobanilor cu fata de maior. Locul dramei îl putem determina doar în cele patru variante în care este prezentă transhumanța: „Tri păcurări, / Cu tri turme de uai / Sui-n sus la munte, / S-adiuie mai multe. / Da' iei ce văzură?” (3). Întâlnirea cu fata de maior se face în drum spre vârful muntelui, deci drama

are loc undeva pe acest drum.

În versurile care urmează, drama se întâmplă pe munte, după ce ciobanii și turmele au ajuns, atunci producându-se întâlnirea păcurarilor cu fata de maior: „S-o suit la munte, / Să-și vadă mai multe. / Cel mai mic văzură / Fată de maior / Cu galbân baior” (5).

Tema 4. Conflictul dintre ciobani. În „Istoria literaturii române”, vol I, se spune: „conflictul pastoral este aparent de ordin erotic”; sau: „Numai în aparență este vorba de un conflict de natură erotică; în realitate aici se ascunde o vechiă practică păstorească, de natură superstițioasă, care interzicea femeilor accesul la stână” (4).

Conflictul este de natură erotică. Ajunși la munte, ciobanii găsesc „o fată de maior”; în trei variante fata este văzută de cel mai mic dintre ciobani: „Cel mai mic văzură” (2, 4, 5). Acesta își exprimă dorința de a o lua în căsătorie. Cei alți doi îl amenință cu moartea.

Fata este sumar prezentată. Aflăm doar două lucruri despre ea: este „fată de maior” și are „păr galbiori” (1, 2, 3, 4) sau „galbân baior” (5). Cuvântul „maior” denumește o funcție de „mai mare” peste ciobani. Prin urmare, fata era u oare căpeteniei și, deci, bogată. Atributul „galbiori”, „galbân” are legătură cu culoarea soarelui sau a aurului, ceea ce simbolizează frumusețea și bogăția. Fata frumoasă și bogată a unui șef peste ciobani a putut stârni iubirea în inima unui cioban și invidia celorlalți doi. Conflictul a fost stârnit de iubirea ciobanului pentru fata de maior și, poate, de un mic interes economic.

Tema 5. Reacția ciobanului. În patru (1, 2, 3, 4) din cele cinci variante ciobanul acceptă, ca un erou dărz, moartea, fără să schițeze vreun gest de apărare. În varianta notată cu numărul 5, ciobanul încearcă să scape de moarte, promițându-le celorlalți anumite bunuri: sumanul, bota, fluiorul. Numai după ce-și dă seama că nici o ofertă nu-i înduplecă pe cei doi, acceptă moartea.

Tema 6. Locul îngropării. Dorința de a fi îngropat într-un anume loc este clar exprimată de cioban. Tema locului îngropării este prezentă în patru din cele cinci variante: „În staur de oi” (2), „În staur de oi, / În jocul de miei” (3, 4), „În staur de miei” (1). Locul este fixat în mijlocul oilor dragi.

Tema 7. Obiectele îngropării. Deoarece omorul se săvârșește pe munte, departe de oameni, departe de ai săi, ciobanul dorește să fie îngropat cu obiectele de care s-a folosit până în clipa morții: sumanul să-i fie făcut sicriu: „Sumănașul meu / Îl faceți copârșeu” (5); bota să-i fie pusă de cruce: „Bota mea cea luce / O puneți de cruce”, iar fluiorul să-i fie pus de steag: „Fluiorul cel drag / Mi-l puneți de steag” (5).

Tema 8. Plângerea oilor. Cu această temă se încheie ceremonialul înmormântării ciobanului.

Despărțindu-se de stăpânul lor drag, oile și miei îl plâng pe cioban, înlocuind familia și prietenii apropiați ai ciobanului: „Oile-or vini, / Bine m-or jeli, / Și miei-or juca, / Bine m-or cînta” (1); sau: „Oile s-or strânge, / Pe mine m-or plânge / Cu lacrimi de sânge; / Oile cornute / M-or plânge la munte; / Oile bălăi / M-or plânge pe văi”. (4). Turma va fiacompaniată de fluiorul ciobanului (3, 5); „Fluieru-a cânta, de oile-or zbiera / Și miei-or juca (3); sau: „Fluieru-a cânta, / Turma s-a aduna, / Pe mine m-a cânta” (5).

Varianta cu numărul 4 este „contaminată” cu versuri din „Miorița”, varianta Alexandri, și conține și tema „Maica bătrână” și tema „Nunta mortului”, cu versuri identice.

1. Inf. Pașca Alexa: „când eram io copil, era corindă preferată. Se cânta foarte mult; inf. Pașca Anica: „o știu de la măicuța, de când aveam 10 - 12 ani. Se cânta de mult oameni”.

2. Fochi Adrian, Miorița, Buc., 1964, p. 222.

3. Fochi, Adrian, Miorița, Buc., 1964, p. 539.

4. Istoria literaturii române, vol. I, Buc., 1964, p. 121.

(continuare în pag. 9)

Mărțișor, Dochia, Dragobete - triada care rupe iarna

Sărbătoarea mărțișorului este una din cele mai frumoase datini păstrate la români. Tradiția dăruirii mărțișorului pare destul de veche, deși menționările documentare se referă abia la începutul secolului al XIX-lea, când mărțișorul capătă semnificația de talisman, ferindu-i pe cei care îl poartă de boli și de deochi, dar mai ales de pericolul de a fi prea tare părții de soarele verii.

În vechiul calendar lunar al românilor, 1 martie coincidea cu începutul Anului Nou iar luna respectivă era dedicată zeului Marte, care, înainte de a deveni înfructiparea războiului, era o divinitate a vegetației și protector al căsătoriilor.

1 martie la români este ziua Babei-Dochia, zi în care femeile și fetele (uneori și copiii) își puneau la gât câte o monedă găurită din metal strălucitor, de regulă din argint, legată de un șnur împletit din lână, alcătuit din două fire: unul roșu și altul alb, "pentru a avea noroc la rodirea câmpului și pentru a nu se părli la soare".

Părinții îl dăruiau copiilor la începutul anului agrar, în dimineața zilei de 1 martie, legându-le mărțișorul la mână, la picior ori la gât. Mama pregătea din vreme colaci, iar fetițele și băieții aduceau în pragul casei snopi de iarbă și flori proaspete de corn care treceau apoi pe la toți membrii familiei, pentru ca fiecare să devină puternic ca lemnul micului arbore. Scopul legării sau punerii mărțișorului la gâtul sau mâinile copiilor este acela ca să aibă noroc în decursul anului, să fie deplin sănătoși și curați ca argintul cu venirea primăverii, copii care îl poartă.

Mărțișorul este purtat 9 sau 12 zile sau până când înfloarea zarzării, cireșii, vișinii și prunii, iar atunci îl puneau pe crengile lor, printre bobocii deschiși și anume ca să fie sănătoși și frumoși ca florile pomului respectiv. Obiceiul se păstrează și astăzi în unele sate de la munte unde, la sărbătorile Mucenicilor, de Florii sau de Paști, pe ramurile încercate de flori ale pomilor strălucesc magic podoabele aducătoare de noroc. De aici, se spune că ele vor fi "furate" de rândunele și duse departe, în înaltul cerului, pentru ca soarele să poată binecuvânta soarta celor ce le-au purtat.

Legarea mărțișorului de un pom (simbol axial masculin) simboliza conjuncția contrariilor, redată și prin cele două fire împletite: firul alb semnificând iarna, iar cel roșu - căldura primăverii. Contrar părerii exprimate de unii, cum că mărțișorul ar fi un simbol solar, mai multe elemente pledează în favoarea recunoașterii caracterului său lunar și feminin. De fapt, unele informații etnografice susțin că momentul când mărțișorul se purta legat de mână sau agățat de gât era decis de apariția pe cer a Lunii noi, în cursul lunii martie.

În pofida modificărilor survenite și uitării semnificațiilor ancestrale, mărțișorul apare și astăzi în forme ornamentale

(fioare, fluture, buburuză) specifice constelației simbolurilor feminine. El marchează ascendența principiului feminin vizibilă în toate manifestările începutului de primăvară. Poate că micul mărțișor nu are putere să schimbe soarta, dar are sigul fetele mari, anume ca să fie plătute și văzute când merg peste an la joc ori la altă petrecere zicând:

În prima zi a lunii lui Mărțișor, numită pe alocuri și Dragobete, este datina ca fetele cele mari să strângă apă de neauă și cu apa aceasta să se spele apoi peste tot anul, anume ca să se facă frumoase și drăgăstoase. Tot în această zi este datina de a se face și dragobete de dragoste. Se caută prin pădure floare de fragi și, cu apă de pe ea, se spală fetele mari, anume ca să fie plătute și văzute când merg peste an la joc ori la altă petrecere zicând:

*"Floare de fragă
Din luna lui Mărț
La toată lumea să fiu dragă,
Urăciunile să le despart."*

În sate, sărbătoarea de 1 martie se numea Mărțișor, Baba Dochia sau Dragobete, cap de primăvară. Mărțișor - după numele lunii, Baba Dochia după cuvioasa muceniță Evdochia, serbată de Biserică în aceasta zi iar Dragobete - după numele unei sărbători care, în anumite zone, se ținea în ziua de 24 februarie. Era sărbătoarea îndrăgostiților, ziua în care se împerechează păsările. Ca să contribuie parcă printr-o undă de coerență, unele legende îl prezintă pe Dragobete ca pe fiul Babei Dochia. Legende despre Baba Dochia sunt numeroase. În multe locuri din țară, ele se leagă de originea unor izvoare sau stânci. O femeie moare urcând prea devreme, primăvara, la munte, și de aici variațiuni. Femeia poate fi tânără sau bătrână, buna sau rea.

Legenda mărțișorului

A fost odată, ca niciodată, o vreme în care Soarele înfructipat într-un bărbat chipeș obișnuia să coboare pe pământ pentru a dansa hora în sate. Știind care este noua pasiune a Soarelui, un dragon l-a urmărit și într-una dintre aceste incursiuni pe pământ l-a răpit și l-a aruncat într-un beci, în castelul său. Păsările au încetat să cânte iar copiii nu mai puteau să rădă, dar nimeni nu îndrăzneau să-l înfrunte pe dragon. Într-una dintre zile, un tânăr curajos a decis să coboare în beci și să salveze Soarele. Majoritatea oamenilor l-au însoțit, dându-i tânărului din puterea lor, pentru a reuși să învingă puternicul dragon. Călătoria sa a durat trei anotimpuri: vara, toamna și iarna. La sfârșitul ultimului, tânărul a reușit să găsească castelul dragonului, unde era întemnițat Soarele. Și a început lupta, care a durat zile până când

dragonul a fost înfrânt.

Fără puteri și rănit, tânărul a eliberat Soarele, reușind să facă fericite pe toți cei care-și pusese ultimele speranțe în el. Natura a reînviat, oamenii au început să zâmbească din nou, doar flăcăul nu a mai apucat să vadă primăvara venind. Sângele cald din rânile sale cădea pe zăpadă.

În timp ce zăpada se topea, flori albe, numite ghiocci, mesageri ai primăverii, răsăreau din pământul destelenit. Când ultimul strop de sânge al tânărului s-a scurs pe zăpada imaculată, a murit fericit că viața sa a servit unui scop atât de nobil.

De atunci oamenii obișnuiesc să împletească doi ciucuri: unul alb și altul roșu. La începutul lunii martie, bărbații oferă această amuleță, numită mărțișor, fetelor pe care le iubesc.

Culoarea roșie reprezintă dragostea pentru tot ceea ce e frumos și rămâne simbolul sângelui brăvului tânăr. Albul simbolizează puritatea, sănătatea și ghiocelul, prima floare care apare primăvara.

Semnificația literară a mărțișorului este - micul martie, un martie mai mic pe care să-l purtăm la piepturile noastre pentru ca iarna să fie uitată și noul an să înceapă.

Legenda babei Dochia

Acum mai mulți ani o femeie bătrână care se numea Dochia avea o fiică vitregă pe care o ura. Într-o zi de iarnă, cumplita Dochia l-a dat o haină foarte frumoasă cerându-i să o spele la râu până devine albă ca zăpada.

Tânăra fată a spălat-o mult timp, dar pe cât o spăla ea mai tare, pe atât devenea haina mai neagră. Atunci a apărut un bărbat care se numea Mărțișor și a întrebat-o de ce plânge. Ea i-a povestit ce i s-a întâmplat.

Atunci Mărțișor i-a spus că posedă o putere magică și i-a oferit o floare roșie și albă și a îndemnat-o să mai spele încă o dată veșmântul și apoi să se întorcă acasă. Când a ajuns fata acasă, pânza era albă ca și neaua. Bătrânei Dochia nu i-a venit să-și creadă ochilor. Ea nu ar fi crezut că fiica sa vitregă va reuși să îndeplinească sarcina. Deodată a văzut floarea din părul fetei. "De unde o ai?" o întrebă bătrâna, "este încă iarnă".

Bătrâna crezu că primăvara a revenit și plecă cu turma pe munte. Pe drum vremea era frumoasă, așa că a renunțat la cojoacele pe care le purta. La sfârșit a fost însă prinsă de burniță. Când a ajuns în vârf, i s-a arătat Mărțișor: "Vezi cât de rău este să stai în frig și umezeală" a grăit el, "tu, cea care ți-ai obligat fiica să spele iarna hainele la râu." Apoi a dispărut. Bătrâna a rămas singură pe munte, a venit gerul și oile au fost transformate în pietre. De atunci roșul și albul simbolizează lupta între bine și rău, între iarnă și primăvară.

Olimpia MUREȘAN

(continuare din pag.8)

Texte

Tri păcurărei

*Tri păcurărei,
Tri turme de uâi
S-o suit la munte
S-adiuie mai multe.
Dar iei ce aflară?
Fată de maior
Cu păr gălbior.
- Hai, frați, s-o luăm!
- Tu de i lua,
Noi te-om împușca.
- Voi de mi-ți pușca,
Voi mi-ți și-ngropa
În staur de miei.
Oile-or vini,
Bine m-or jeli
Și mieii-or juca,
Bine m-or cânta.
Fluieru cel dulce
Mi-I puneți de cruce,
Campău cel drag
Mi-I puneți de steag.*

Suciu Gheorghe, 50 ani, 1967

Tri păcurărei

*Tri păcurărei,
Tri turme de uâi,
Cel mai mic văzură
Fată de maior
Cu păr gălbior.
- Dați, frați, s-o luăm!
- Tu de i lua,
Noi te-om împușca.
- Voi de mi-ți pușca,
Voi mi-ți și-ngropa
În staur de uâi.*

*Bota mē cē luce
Mi-o puneți de cruce,
Fluieru cel drag
Mi-I puneți de steag.
Câte uâi bălăi
M-or cânta pe văi;
Câte uâi cornute
M-or cânta pe munte;
Mieii s-or vini,
Mândru m-or jeli.*

Năprădean Maria, 65 ani, 1970

Tri păcurărei

*Tri păcurărei
Hoi lerui, Doamne! (refren)
Cu tri turme de uâi
Suie-n sus la munte
S-adune mai multe.
Da iei ce văzură?
Fată de maior
Cu păr gălbior.
Cel mai mic zise:
- Hai, frați, s-o luăm!
- Tu de i lua,
Noi te-om împușca.
- Voi de mi-ți pușca,
Voi mi-ți și-ngropa
În staur de uâi,
În jocuț de miei.
Bota mē cē luce
Mi-o puneți de cruce,
Fluieru cel drag
Mi-I puneți de steag.
Vântu și-a sufla,
Fluieru-a cânta,
Uâile-or zbiiera
Și mieii-or juca.
Uâile cornute
M-or jeli pă munte,
Uâile bălăi
M-or jeli pă văi.*

Cormoș Maria, 73 ani, 1970

Tri păcurărei

*Tri păcurărei (bis)
Dai corinde (refren)
Și-o turmă de oi
Suie pă cel munte
Să-și vadă mai multe.
Cel mai mic văzură
Fată de maior
Cu păr gălbior.
Cel mai mari zăsără:
- Tu de i lua,
Noi te-om împușca!
- Voi de mi-ți pușca,
Să mă îngropați
În staur de uâi,
În jocuț de miei.
Bota mē cē luce
Mi-o puneți de cruce,
Fluieru cel drag
Mi-I puneți de steag.
Oile s- or strânge,
Pe mine m-or plânge:
Oile cornute
M-or plânge la munte,
Oile bălăi
M-or plânge pe văi.*

*Iar, la cea măicuță
Să nu-l spui, drăguță,
Că m-ați împușcat
Și m-ați îngropat,
Să-i spuneți curat
Că m-am însurat
C-o fată de crai
Pe-o gură de rai,
Iar la nunta mea
A căzut o stea.
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa,
Brazi și păltinași
Ei mi-au fost nănași.*

Năprădean Clara, 38 ani, 1970

Tri păcurărei

*Tri păcurărei,
Tri turme de oi
S-o suit la munte
Să-și vadă mai multe.
Cel mai mic văzură
Fată de maior
Cu galbân baior.
- Dați, frați, s-o luăm"
- Tu de i lua,
Noi te-om împușca.
- Nu mă împușcați,
Că vouă v-oi da
Sumănașul meu.
- Nouă nu ne trebe,
Că și noi avem
Suman ca și-a tău.
Noi te-om împușca!
- Nu mă împușcați,
Că vouă v-oi da
Boticuța mea.
- Nouă nu ne trebe,
Că și noi avem
Botă ca și-a ta.
Noi te-om împușca!
- Nu mă împușcați,
Că vouă v-oi da
Fluierașul meu.
- Nouă nu ne trebe,
Că și noi avem
Fluier ca și-a tău.
Noi te-om împușca!
- Voi de mi-ți pușca,
Voi mi-ți și-ngropa.
Sumănașul meu
Mi-a fi copârșeu;
Bota mē cē luce
Mi-o puneți de cruce;
Fluierul cel drag
Mi-I puneți de steag.
Fluieru-a cânta,
Turma s-a aduna,
Pe mine m-a cânta.*

Pașca Alexa, 51 ani, 1968

Prof. Grigorie M. CROITORU

In memoriam - Valentin Meseșan

Acum trei ani, pe 15 februarie, trecea la cele veșnice poetul Valentin Meseșan. În toată presa locală, articole comemorative, evocări, amintiri despre poet. La cenaclu se lansa, cu "sala plină", *Arhiva cu tăceri*, al doilea său volum de versuri, pe care n-a avut bucuria să și-l vadă tipărit (primul, *Anotimpurile iubirii*, i-a apărut în timp ce se afla într-un spital din Cluj, după o operație grea).

Anul trecut, într-un supliment cultural, apărea un singur text comemorativ despre poet, scris de o colegă de cenaclu.

15 februarie 2005 - un singur anunț, într-un cotidian local, invita prietenii poetului la o comemorare în cadrul cenaclului "Silvania". Câți au răspuns invitației? Abia să-i poți număra pe degetele de la o mână... Sigur, trăim vremuri grele, solicitante, în care mulți (majoritatea!) abia au timp să-și rezolve problemele stringente, de supraviețuire (locuri comune, dar cât de dureroase). Câți mai reușim să ne găsim dispoziția potrivită pentru a deschide un volum de poeme? Să fim sinceri: puțini, foarte puțini chiar. Darămite să ne amintim de un poet (în afara celui "național") și să-i cinstim memoria...

Cu toate acestea, contrazicem cu hotărâre prejudecata conform căreia valorile Spiritului au căzut cu totul în uitare în acest veac materialist și mercant. Și cu siguranță, acest "conte" al Poeziei, Valentin Meseșan, a fost unul dintre mirabilii slujitori ai acestor valori netrecătoare.

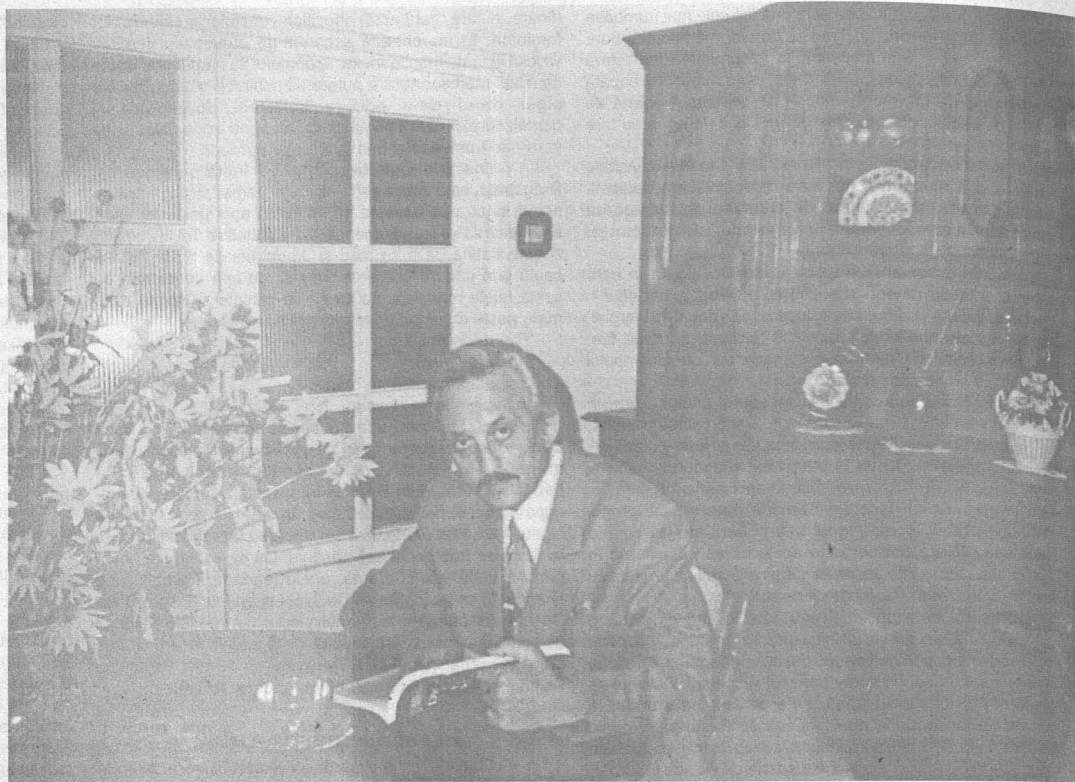
Să ne reamintim ce și-au amintit prietenii despre creația și personalitatea poetului.

O pioasă aducere-aminte, frate Valentin.
D. Hoblea

■ "Conectarea la versurile lui, cu subtilitățile metaforice de excepție, cu iluminări, penumbre, înălțări și dărămări de temple, mă provoacă la rememorarea atâtor momente în care discuțiile, la un moment dat, se rezumau la recitarea de versuri, proprii ori ale altora, în care nu era loc pentru cuvinte profane, doar fluxul inefabil al cuvintelor luminând aura ce izvora din ele, învăluindu-ne pe cei prezenți într-un halou tainic. Era o încărcare energetică de asemenea forță, încât împrejurul se învrăjea, emițând o lumină diafană, benefică, îmblânzind realitatea. Da! Valentin Meseșan ardea! Credea în forța purificatoare a poeziei. În menirea ei de a salva lumea" (Dina Horvath).

■ "Știut de către noi toți, ca un poet - perpetuu răzbatător - ca un veșnic curtezan al speranței (acea speranță în stare a rodi), ca un veritabil boier de viță întru lucrarea cuvântului, Valentin Meseșan ne convinge cum este cu puțință a recuminti căreia creației cu *pietrele-așteptării*"; "Sufletul poetului și universul său poetic se tălmăcesc și răstălmăcesc robind o poezie nonconformistă. Și totuși, întreagă privirea poetului Valentin Meseșan este locuită de metaforă, susținută de o cantabilitate aparte..." (Florin Horvath).

■ "Dacă prietenul Marin Meseșan ar lua cuvântul, desigur, el ar anima dialogul la care

participă. Dacă ar lua cuvântul, am zis, pentru că el este printre noi, prezența lui este tonică perpetuu și îl simțim în inimă. Despre un prieten vorbești cu aleasă căldură; despre un prieten-poet vorbești cu o vibrație a cuvântului în flăcări... Și Meșu, cum îi spun prietenii, ardea în poeme cum a făcut-o în tot ce a înfăptuit. Meseșan, creatorul Meseșan, își duce rana albastră (metafora poeziei!) cu aceeași distincție și Acolo. Ne rămâne s-o auzim, s-o re-trăim, s-o înnoibilăm... Dacă prietenul-poet Marin Meseșan ar lua cuvântul, desigur, el ar anima dialogul la care participă. Și vibrează în amintirile noastre, în sufletele noastre încă pline de ceea ce rămâne pentru noi Meșu!" (Ion Pițoiu-Dragomir).

■ "Valentin Meseșan a fost cel mai de seamă reprezentant sălăjean al generației pierdute a poezilor clujeni. Se pricepea de minune să fie mereu omul momentului. Înarmat cu percepții fine, făcea parte din acea categorie rară de oameni ce dau farmec și înobilează societatea sau grupul în care se află. Cenaclul Silvania și, implicit, mișcarea literară zălăuană au fost cei mai mari beneficiari ai calităților lui umane"; "Nelipsit vreme de un deceniu de la ședințele de cenaclu ori de la lansările de carte din Zalău, lui Valentin Meseșan nu-i lipseau finețea lirică și calitățile tehnice ale poeziei. Și-a închinat talentul dragostei, o dragoste de licean întârziat. Cele două volume de versuri ale sale: *Anotimpurile iubirii* și *Arhiva cu tăceri*, rodul unui talent autentic, matur sunt cărți de referință ale poeziei silvane" (Cristian Contraș).

■ "Pentru Valentin Meseșan poezia era un adevărat mod de a fi, cântecul ființei lui profunde, taina rațiunii existenței sale. Nu întâmplător, încă de pe băncile școlii i se spunea Poetul și, mai târziu, oameni care-l vedeau pentru prima dată în viața lor (evident, fără să știe că scria poezii) îl numeau la fel: Poetul. Căci poetic, cum ar spune Hölderlin, a locuit el pe pământ"; "El era, înainte de toate, un magician al cuvintelor, un foarte fin cunoscător al alchimiei lor ascunde, al puterii miraculoase camuflată de aparență lor fragilitate, pe scurt, un 'poet' (Daniel Hoblea).

■ "Ne aflăm în preajma unui trubadur vizibil stânjenit de răul veacului, de mode și generații poetice. Recuzita romantică, sensibilitatea specifică visătorilor dintr-un alt secol (acum, cvasiuitat) îndreptătesc alegerea versului clasic, înălțuit - în chip fericit - de vulturi stilistice"; "Printre zănaticii ziditori de cuvinte s-a numărat și Valentin Meseșan, un talent autentic, irezistibil în scurta lui dezlănțuire. Pot spune că prezența celui cărui-a toată lumea îi zicea *Contele* m-a fascinat de fiecare dată. Avea o anume eleganță, dată nu doar de simpla înfățișare, ci și de modul în care știa să-ți vorbească, să-ți prezinte o carte ori să-ți spună - verde în față - părerea lui în orice privință. Nimic din ceea ce a realizat ori a însemnat Valentin Meseșan n-a fost niciodată trucat. Pentru că el și-a purtat sufletul în palme, în vâzul tuturor, cu o modestie și un bun simț mai rar întâlnite" (Marcel Lucaciu).

■ "Figură aristocratică, nu numai prin îmbrăcăminte (tot timpul era îmbrăcat la costum, lucru ce, în Zalău, cel puțin, făcea ca nu numai femeile să întoarcă privirea după el), Valentin Meseșan a primit de la viață din plin, atât bune, cât și rele: iubiri intense, accidente multe și din cele stupide, răzvrătiri și, peste toate, Poezia"; "A fost un boem, un jucător pasionat de șah și un bun prieten. A debutat în poezie târziu, cu volumul *Anotimpurile iubirii*. În anotimpurile iubirii va și rămâne, pentru toți cei care l-au prețuit" (Daniel Săuca).

■ "Tema dominantă a poeziei lui Valentin Meseșan rămâne Erosul. Motivele livești sunt asimilate fluent, într-o poezie ce descinde dintr-o anume latură a lirismului argezean și care (și permite) să apeleze, uneori, la tonuri de romanță minulesciană. Multe dintre poemele lui se intitulează simplu *Cântec*. Ele sunt nostalgice evocări ale unui «altădată»: «lacrimi-amintire», «lacrimi de poveste amară»... în «topirea amurgului» - niciodată blestem, doar lumină sau «zbor imens», chiar dacă «fulgerare!» (Iuliu Suciu).

■ "Nu trebuie neapărat să închizi ochii pentru a-l vedea pe Valentin Meseșan zâmbind. Zâmbind a iubire, zâmbind a aprobare, zâmbind a ironie, zâmbind... Și privirea poetului îți luminează retina amintirii, încât îți vine chef de conversație, precum unui celebru poet american (citez din memorie): «Te rog să-mi spui, doamnă moarte, cum îți plac privirile lui albastre?»" (Ileana Petrean)

In memoriam - VALENTIN MESEȘAN

Temeiuri

Sunt os voinicit de lună,
cai hoții în mine sună,
ehei, cum s-aprinde jungherul,
o să-l arunc în inima lunii!

Sunt muiat în ochi de ciută,
talpa-mi ce atinge sărută,
o, cum săngerat-a lacrima
acum înghețată la porțile tale.

Sunt speranță albastră de cer
și rugul pe care mă pier,
o, rămase zbuciumate semne
de-ntrebare,
cum mă vor ucide cuvintele!

Cântec V

Cândva te voi aprinde cu ruga palmei
mele,
voi fi din nou neostoitul murg,
sălbăcițiți vom arde printre stele,
iar trupul tău va fi supremul rug.

Până atunci, ascunsă în vremuita stâncă,
ori în vâltoarea iute-a unui val,
rămâi la mine-n ochi o mare-adâncă
și fi-voi cât vei curge și far și mal.

Cântec XV

Azi, mi-s privirile pustiite și stinse,
cărările-nspre cerbi s-au încurcat,
în inimă, aripi se-ntorc învinse
din zborul-căutare așa rotund sperat.

Măine, trupu-mi va fi gol și zadarnic,
cum o fântână stearpă, o rană de noroi,

din sfârșit fără-nceput,
ars din țământ și din cer,
viu precum un foc stingher,
os de lună-nsăngerată,
cu țipăt înjunghiată
și cu moarte sărutată.

Cântec pentru prieteni

Fărtați, cândva se sfărâmau potecile sub
noi,
jungherul ne ardea la cingătoare,
din cupe aurite beam numai vin de soi
și după ochii noștri nu rămâneau fecioare.

Neostoii, ca apa, ne vânturam pe murg,
să ostoim păcatul din buzele aprinse,
se prăbușea complice în noapte vechiul
burg,
codane ne-așteptau cu lămpi de
taină-nvinse.

Ortacii-acum s-au risipit pe-acasă,
jungherul nu mai fulgeră la lună,
în iarba fără maci ard lacrimi de pe coasă
și-n inimă nici frunza nu mai sună.

Și bolnav secolul ne otrăvește,
în dungii de nori cresc păsări de cenușă,
un sarcofag de piatră din terra-nvinsă
crește
și lacrima spre ochi nu-și mai găsește ușă.

Secundele nu-ncap în orologii
și inima a învățat să tacă,
din cupele-aurite beau astăzi toți nerozii,
jungherele, demult, au ruginit în teacă.

Doamne, Maică...

Doamne, maică, cerul meu
l-ai sfințit cu ochiul tău
l-ai ținut de subsiori
când se-nvrăjbeau ape-n nori
ochii tăi cei plini de îngeri
ape-au zămislit din plângeri
să mă scalde și să-mi cânte
taina lumii să-mi cuvânte...
maică Cer și maică Apă
multul lumii mi te-ncapă
osie prin cerul meu
sâmbure de dumnezeu...

maică prin lacrima ta
umbli sfântul "a ierta"
când puneai palma pe ger
mi se topea frigu-n cer
maică-ntâi în ochiul tău
l-am văzut pe Dumnezeu
și din aspră palma ta
s-a născut Dumineca...

Clipa aceea albă

Vezi, tinere,
aici în punctul acesta din buletin
ne naștem.
acolo - undeva în zare
vom muri
(se va mai naște luna de multe ori până
atunci,
stai liniștit,
ne vom mai răoi la sticlele cărciumarului
buza ne va mai crăpa după fufe, bogată
vreme)
apoi, pe nesimțite vom rămâne singuri
vom aduna amintiri (neapărat colorate)
pe care la început
le vom păstra cu zgârcenie în buzunarul
de la piept
apoi în cel de la spate
apoi, generoși le vom pierde pe drum...
ne apropiem atunci încet, tinere,
de clipa aceea albă...

Arhiva cu tăceri

Mușc din așteptare
cu pofta unui logodnic al nimicului
sub pleoape
zei bătrâni în cărji de sticlă
negociază iubiri
în temple pustii...
sunt
arhivar al tăcerilor fecunde
în care
ard mereu
lumânări de veghe...
demisionez discret
din clipa aceasta umilă
tălpile cuvintelor
au trecut iar zidul inimii...
aud că pe Styx
luntrașii nu mai cer vamă...

Cântec bolnav

Mă durea sub țoata stângă
sângele stătea să plângă
năghetate ochiul drept
lângă pasul ce te aștept
buză lui o uscată gândul
lacrima în ochi cuvântul
și mi o pasăre din suflet
"uu" năghetate u aripi umbriet...
te aștept-u ochiul stâng
Gardienul
(Doborul) ce cu tot vult și-l stăng
nu-i o Patate-Duminecă...
Taci Găște, vîndică

197

Identitatea identității

Spațiul artistic al sălii de buznar a Muzeului Județean de Istorie și Artă este marcat de două serii de lucrări de artă (o să vedem că este vorba, de fapt, de trei serii) ale celor doi tineri expozați: Ioana Rus și Andrei Bejan. Universul vizual-plastic al acestor imagini (picturi, grafică pe calculator, desene de copil cu creionul colorat) dezbate aspectele ideii de identitate, după cum reiese din spusele celor doi tineri, cele ale identității umane, ale propriei identități. Această reflexie asupra sinelui este comună în orientarea amândurora - fapt care a dus la realizarea acestei expoziții comune.

În citirea, perceperea, studierea dar mai ales în contemplarea pasivă și într-o oarecare decizie la mesaje, în primul rând vizuale, ale acestor lucrări, putem observa prezența unui contrast. Cantitativ vorbind, Bejan expune lucrări de format mic, Rus are picturi mari pe pânză; apoi, desenele de copil mic (executate de Ioana în copilărie) și compozițiile omului matur, sau plasticitatea picturilor în contrast cu virtualitatea fotografică a imaginilor lui Bejan, la rândul lor ne atrag atenția de la o lume la alta, de la identitatea specifică a picturilor pe pânză la viziunea mai puțin plastică, dar tot atât de expresivă, a artei digitale.

La Andrei Bejan observăm o geneză - este vorba de serii de lucrări, unele abstracte, altele figurative - în care asistăm la o adevărată căutare și apoi concepere, o formare a unui motiv. Din haosul formelor abstracte compuse din linii-lumină și forme modul, repetându-se la infinit - o vizualizare a genezei, a energiei care se transformă în formă, deci materie - ajungem la un rezultat: omul, vizualizat prin forma unui fragment de portret. Acesta, la rândul lui, cu un chip care, parcă descojindu-se, deci aflat în perpetuă schimbare, oferă posibilitatea pătrunderii în spatele vizibilului, în adâncurile sufletului, la esența invizibilă. Chipul uman („Ochii tăi”) este ușa prin care pătrundem în abisul ființei umane, înapoi în necunoscut, în informal, în haos, în microcosmosul energiilor, reprezentabile doar prin forme abstracte, prin urmele concretului dezbinat până la elementele sale primare (de fapt cele ale limbajului vizual-plastic). Adică linia, ca și înregistrarea pe o suprafață fotosensibilă a traiectoriei uni-punct a unei surse de

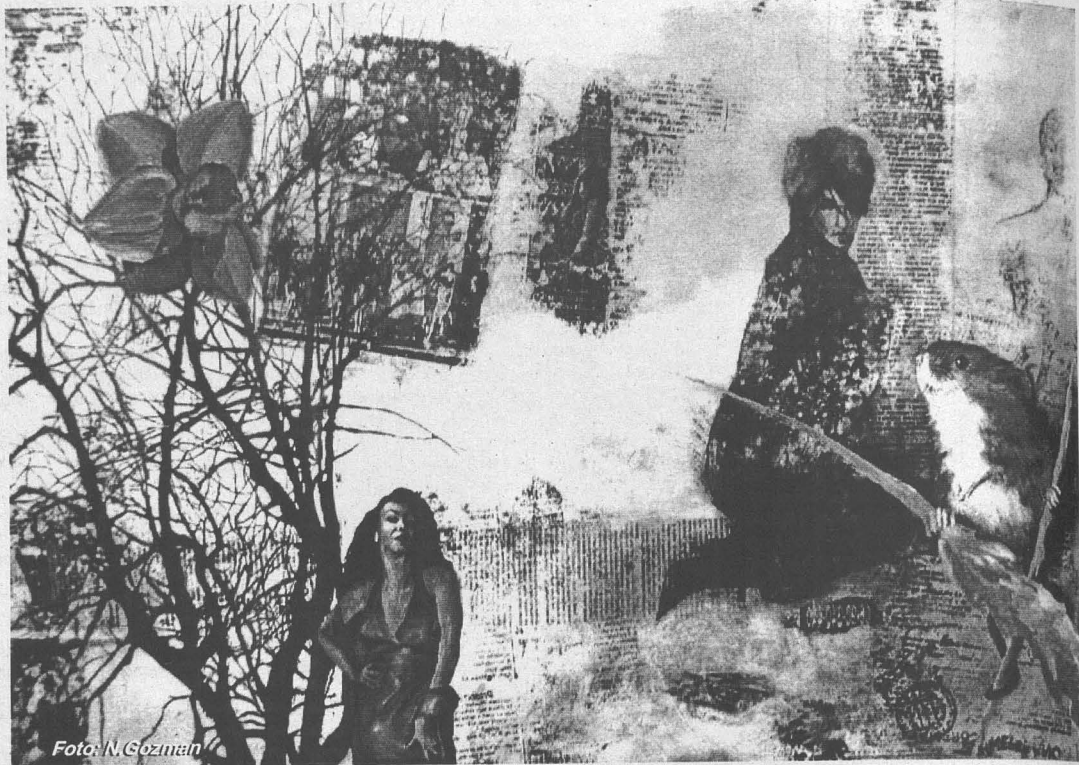

Foto: N. Coziman

lumină, culoarea și expresia gestului care le ordonează în forme, în rețele, în suprafețe și texturi, structuri abstracte, geometrizzante sau spontane fiind doar simple efecte expresive sau chiar compoziții elaborate cu procedeele montajului. Impersonală ca motiv, totuși, imaginea poartă în sine urma prezenței ființei umane, a celei care le-a ordonat în cadrul compozițional pe suprafața dată a hârtiei. Iată revelația codificată în limbajul vizual, și totuși foarte explicită, a identității omului creatur.

Ioana Rus reușește să ne introducă în lumea minunată a copilului, desenele ei din copilărie fiind niște amprente nemijlocite ale unei existente „paradisice”... e vorba de motivul „fluturelui”, al surorilor gemene, al jocului, al spațiului personal, al eului, deci al figurii umane tratate cu sinceritatea și puritatea copilărească. Aceste motive se repetă în pânzele mari ale artistului în

formare, în căutarea propriei identități. Însă într-o total diferită abordare.

Cromatică vioaie a copilăriei este alungată de brunurile închise și de griurile rafinate cromatic, dar de o gravă seriozitate. Peste toate acestea negrul, în rețeaua liniară ce îl introduce în spațiul plastic, pune definitiv capăt acelei perioade fericite a copilăriei. Și vrea să pună capăt, parcă, și melancoliei ce se strecoară în spațiul psihologic al acestui dialog plastic între cele două vârste ale persoanei. Totuși, „copilul” prinde viață, culoare, ornamentele fluturelui renasc în albastru, figura minusculă a omului-copil în toată această apocalipsă nonfigurativă și rămâne singura - chiar dacă vag recognoscibilă, nespuse de fragilă - formă, care mai poartă în sine conceptele, înțelesurile simbolice arhetipice de fapt, ale conținutului său, înainte să se transforme la urmă, total, în semn plastic. Scufundarea figurativului în

nonfigurativ, al înțelesului clar în „neînțeles”, al verbalului în vizual, al motivului iconic în amalgamul „haotic” al purei plasticității - o întoarcere la origini - am putea interpreta demersul artistic al Ioanei. La naștere forma primordială și ultimă: cercul, echivalentul persoanei, al sistemului structurat după legi, care la rândul său va fi dizolvată, dezbinată și regenerată de semnele nedeterminate ale picturalului. Asistăm la o dinamică dramatizată plastică a nașterii și a sfârșirii, a vizualizării sensibile a ceea ce înseamnă zbuciumată luptă de căutare și de menținere a identității.

Este de respectat la Ioana asumarea acestei confruntări cu trăirile interioare ce cuprind adâncurile ființei umane, precum și asumarea, la urmă, a propriei identități (personale și artistice) exprimată și transpusă în mod foarte sensibil în mediul vizual-plastic al picturii.

Prof. Szabó Attila

Cenacul „Silvania”

Ne bucurăm că, în ultima vreme, în rândurile cenacului au venit și tineri talentați, dintre care se remarcă în mod special George Olah și Raul Huluban.

George Olah, elev în clasa a XI-a la Șimleu Silvaniei, este la a doua lectură în cenacul. El a debutat anul trecut cu proză, iar în ședința din 10 februarie a.c. ne-a prezentat un grupaj de 12 poeme.

Vizul, zborul, iubirea, îngerul, timpul, amintirea, moartea, lumina, raiul, infernul, muntele, lupta binelui cu răul sunt doar câteva din temele predilecte ale lui George, tratate, firește, într-o manieră adolescentină, cu intensitatea, inocența și dramatismul specifice acestei vârste sublime. George caută, se caută, se zbate pe culmi de gând și în abisuri sufletesti, neuitând să-și ridice privirile către cer, „unde totul se adună”. Acest scurt poem, credem, definește vârsta poetică pe care a atins-o: „Dacă iubirea adevărată/ ar fi înlocuită cu timpul/ aș trăi, prin suflet, o veșnicie”. Însă majoritatea poemelor lui George sunt scrise pe spații ample, fapt ce trădează mai degrabă, după părerea noastră, vocația lui de prozator.

Un lucru rămâne cert: George Olah are talent, lucru remarcat și de colegii prezenți, cărora le dăm cuvântul. „George Olah se află în etapa căutărilor tulburătoare. Tânăr fiind, nici nu miră faptul că textele sunt, poate, o zbatere printre cuvinte mai degrabă; or, o zbatere întru cuvânt ar da mai bine, cu mult

mai bune rezultate. Tonul sumbru, exagerat, termeni ca *suflet*, *moarte*, *negru* etc., sunt fibre pe care le va prelucra mai târziu creatorul. Cred că, după truda sisifică necesară, George va lumina pagini pe care le așteptăm” (Ion Pițoiu-Dragomir); „Aștept o mai mare distilare a versului. George scrie o poezie interesantă, însă prea explicită. Îi recomand o mare încercare, o lectură diametral opusă. *Frontul roșu artistic* al lui Maiakovski, de pildă” (Cristian Conraș); „Poeziile au titluri sugestive, lucru care atestă o îndelungă căutare. Înlăturând un anumit balast verbal, se pot realiza imagini mai sugestive, mai diafane. Îi recomand o recitare, o reluare și o încercare de refacere, de concentrare. Talentul este evident” (Ion Dinisteanu); „O poezie adolescentină, ce mizează pe confesiunea frustă, pe vise, pe speranțe, pe raze de lumină. George Olah oscilează între poezia văzută ca jurnal interior și poemul oniric, dar prolix. Înzeștriat cu o sensibilitate năzdrăvană și mistuit de reverii îngeresti, tânărul poet - altfel talentat - are nevoie de limpezimea și simplitatea unui limbaj, care să poarte - discret și laconic - amprentele inimii” (Marcel Lucaciu); „O poezie narativă, suferind de o anumită diluție, precum și de finaluri cu accente didactice. Uneori fiorul liric este prezent, în versuri bine strunite, relevând talentul poetului” (Iuliu Suciu).

Raul Huluban, elev la Liceul „Al. Papiu-

Doi tineri talentați

llarian”, este la prima sa lectură în cenacul. Debutul său (joi, 24 februarie a.c.) a surprins prin mînuirea dezinvoltă a tehnicilor poetice (de la poemul epic, amplex, în manieră postmodernistă, la haiku), prin maturitatea abordării unor teme, printr-o nuanțare remarcabilă a sentimentelor „surprinse” în cuvinte bine cumpănite, precum o demonstrează următorul poem, unul dintre cele mai reușite din grupajul citit: „Actorii mei preaiubiți/ o frunză căzută și un fluture galben, / se priveau într-o seară târzie/ lângă o bordură murdară/ triști, / priveau lucruri efemere/ cântând primăvara copacilor înfrunziți/ și firul ascuțit al ierbiilor galbene ce acum nu mai există // (visarea lor/ lua ființă/ din buze calde) // jos, lângă bordură, cu lacrimi durerea-și stingeau/ și se lăsau conduși de farmece și zâne. / -lubiții mei... lăsați perdeaua peste bordură/ și câteva stele adunați peste sărutul vostru târziu” (*Actorii mei*).

Spre deosebire de George, Raul nu se lasă copleșit de „temele mari”, ci este atent la proximitate, la „ființele mici”, la micile bucurii sau tristeții ale existenței: „Pe pământul tare trec cu pantofii maro/ umbra se prelinge de pe umeri ca un fular/ (doar vântul tăios încearcă să mă întoarcă/ încearcă să mă schimbe în vânt) / sub palton inima de mugure primăvăritic/ o îngrop ca pe-o comoară într-o insulă/ pășesc agale/ printre copaci despuiați/ regretele-mi scapă/ sub

ramuri de fum.../și tăceri curg/ și parcă sărut buze, parcă pleoape mă ating.../ (până și norii îmi par că s-au prostiț/ nu mai vorbesc despre dragoste) / și-n buznar nu mai am nici o iubită/ totul e pierdut/ e scrum” (*Pierdut*), lată doar două creații ce demonstrează certa vocație poetică a lui Raul Huluban, „una din marile promisiuni ale tinerei generații”, după cum sublinia dl Iuliu Suciu, președintele cenacului. „Poezia lui Raul Huluban oscilează între nota romanțioasă, ușor minulesciană, și alura postmodernistă. E mult talent și multă sensibilitate, care trebuie, însă, cultivate, printr-o lectură susținută, printr-o și mai atentă supraveghere a limbajului poezesc” (Marcel Lucaciu); „Ceea ce impresionează în poezia lui Raul Huluban sunt imaginile care răzbat printre versuri, imagini destul de reușite pentru un poet de vârsta lui. Ar trebui să aleagă între poezia narativă și haiku” (Ștefan Ion Sacota); „O poezie cu tentă narativă, bine strunită, diversă tematic, relevând un talent robust” (Iuliu Suciu).

Și pentru că s-a amintit de haiku-urile lui Raul, vom cita două dintre ele, ce ni s-au părut mai reușite: „Copil rătăcit/ tace sub un nuc bătrân/ în palme lacrimi” (*Haiku*); „În câmpul pustiu/ vântul încălcind iarba/ tot mai sus norii” (*Haiku*).

Îi așteptăm pe cei doi tineri să mai citească în cenacul... Credem în talentul lor și îi felicităm!

Daniel HOBLEA

Nepotul vrăjitoarei

Matei Cosor nu credea în se, deși în tainicele cărți ale Bunicuței ar fi putut găsi câte un leles pentru fiecare. Treceau pe la ei femeile din tot satul, aducând ouă, cartofi ori caș, venite în năframe, ca Bunicuța să le tălmăcească înțelesul lor. S-a obișnuit și cu faptul că Bunicuța scorniseră numele de nepotul vrăjitoarei", deși în realitate nu erau rude de sânge. Bunicuța găsisse copilul abia ascuțit în pădure și, deoarece autoritățile nu reușiseră să afle cine abandonase făptura cea pusă în apărare în mijlocul pădurii, în cele din urmă l-a găsit.

Parcă cineva i-ar fi ales amintirile din frageda pruncie într-o carte de povești, deoarece toate erau marcate de personalitatea fermecătoare a Bunicuței.

„Eu nu te necăjesc, dragul meu fiu, nevoia te va învăța tot ce trebuie să știi». În închipuirea lui Matei Cosor, Nevoia era un fel de urias, o namilă cenușie ce cobora de pe deal, pășind câte șapte poște deodată cu cizmele sale imense, ca să-i spună ce are de făcut în ziua respectivă.

Nepotul vrăjitoarei se făcu un făcău senin și arătos, care uneori se amuza, alteori se supăra din cauza „cotatului” Bunicuței, care însă constituia o latură esențială a traiului lor comun. Baba aducea acasă în sort toată puterea vindecătoare a naturii; pe policioare, pe dulăpioare erau pușca la uscat frunze de izmă creafă, cimbrisor, muștel, salvie, al căror amestec de arome se impregnase în cutele perdelelor, în puful din perini. Din ele făceau ceaiuri, esențe, siropuri pentru diferite beteșuguri, iar puterea lor de vindecare sporea cu ajutorul descântecelor rostite de Bunicuța.

Odată bătrâna s-a întors aducând o capră răpciugoașă. Matei Cosor n-avea să afle niciodată cum făcuse rost de ea. O trase până în poiata care stătea să se dărâme, apoi afumă pereții cu tămâie, ca să izgonească duhurile rele, dar totuși degeaba, deoarece nu peste mult timp capra plecă să pască pe alte plaiuri, cu pășuni veșnic verzite. Când întunericul își așternu mantia indoliată peste întreg pământul, o cucuvea începu să se vaite dintr-un vârf de pom.

- Mă duc s-o alung, zise Matei Cosor.

- Nu, lasă-mă pe mine, îl prinse îngrijorată Bunicuța de braț.

Luă mătura, se puse în fereastră și începu să vorbească niște vorbe fără de înțeles; alungarea bufnițelor era un meșteșug firitisit, pe care nimeni în afară de ea nu-l cunoștea. Totuși, de parcă n-ar fi fost mulțumită de rezultate, în ziua următoare tăie o bucată de rug în mai multe bucăți, pe care le ascunse în diferite colțuri ale casei, iar apoi băgă un câțel de usturoi în gaura cheii.

Matei Cosor nu credea că visele au un înțeles tainic și nu dorea să creadă nici în lumea plină de duhuri a Bunicuței, deși se simțea înconjurat de ele și

ajunseseră să facă parte din viața sa, lucru întărit de oamenii care treceau pe acolo să-și tălmăcească visele sau să se vindece. Credința în Dumnezeu se împăca de minune cu firea lor superstițioasă, lucru deloc de mirare, câtă vreme însuși popa din sat căuta să prevestească soarta oamenilor și dezlega de farmece. Matei Cosor își dăduse seama încă din copilărie că Bunicuța n-avea de unde să afle despre toate poznele sale, că nu poate să-i citească gândurile, de aceea prefera tot mai adesea tăcerea de aur în locul palavrelor fără rost. Știa că mama sa adoptivă nu și-a propus doar să alunge spiritele malefice, ci și pe acelea care presară pulberea vrăjită a dragostei în calea feciorilor de vârstă sa.

- Ce-ai visat, iubitul meu fiu? se tot învârtea prin jurul său, îndulcindu-și vocea, din care nu se deslușea nici un pic de sinceritate, doar o curiozitate rău-intenționată.

- Am văzut o fată în visul meu, minți el. Avea pielea trandafirie, buzele ca fraga, ochii strălucitori ca stelele. Locuia într-o casă pe al cărei horn își făcuse barza cuib, iar în curte îmboboceau trandafiri cu petale catifelate.

- Și ce ți-a spus ție fata aceea?

- Mi-a spus că a făcut o pogace din nouă linguri de sare, nouă linguri de făină și nouă linguri de apă; a copt-o în cuptor, a înghițit-o seara, după ora nouă și m-a visat. Și mi-a mai zis că peste nouă luni de zile îmi va naște un fiu.

Bunicuța se făcu mai mărunțică decât era îndeobște și ieși în grădină să scuture prunul spre a izgoni răul ce încerca să-i răpească băiatul. Seara a plecat să caute unde se găsea casa cu fată de măritat, cu un cuib de barză pe horn și trandafiri îmbobociți în curte.

Apoi, dacă și-a trecut povara grijiilor în cărca duhurilor, Matei Cosor porni fluierând să se întălească cu fata lui Feri Poștașu. Ea îl aștepta în fundul grădinii, la poalele căpșei de fân, cu petale de trandafiri presărate pe obrăjori. Noaptea îi împletise o cunună de stele în păr, iar pielea îi strălucea argintie în bătaia lunii.

- I-am spus, îți șopti fetei.

- N-ar fi trebuit, se sperie fata lui Feri Poștașu, că-i vrăjitoare și ne poate face multe necazuri.

- Ei, na! Nu-i decât o biată bătrână, care își împarte și ultima fărâmă de pâine cu mine.

- Am visat un rău cu ape întunecate și niște câini negri.

- Nu cred în vise, suflă el petalele de trandafir de pe obrazul fetei. Măine voi pleca să mă fac miner și nu peste mult timp mă voi întoarce să te iau cu mine.

Luna își trase un norișor dinainte să-și acopere goliciunea cu el. Oare cine o făcuse să se rușineze într-atât? Poate umbra care se strecura pe sub grădini? Zorile au despuiat încetul cu încetul copacii de surluc negru al nopții, presărând boabe de rouă peste petalele de trandafiri.

Matei Cosor se despărți cu inima îndurerată de fată. Lucrurile erau mult mai înaintate decât le

înălțase el în visul cel mincinos povestit Bunicuței; trebuia să se grăbească și să dispună de un câștig sigur atunci când urma să se nască pruncul.

În răstimpul lunilor petrecute în galeriile pline de praf de cărbune a avut timp berechet să se gândească asupra rosturilor lumii. «Nu cred în prevestiri, nu cred că Bunicuța e vrăjitoare», îi scria fetei lui Feri Poștașu, dar parcă ar fi încercat numai să afle cauza coșmarelor care-l bântuiau. Nici răvașele fetei nu erau mai îmbucurătoare:

- În fiecare noapte vine la mine în chip de bufniță, de ce nu mă crezi că-i vrăjitoare?

Praful de cărbune îi intra în ochi, auzea din adâncul minei bătăile de aripi ale unor pieze rele, șobolanii îi înfulecau zi de zi mâncarea adusă de acasă și iubita îl ruga din ce în ce mai disperată să se întoarcă acasă.

«Nu cred în vise», își mânăse Matei Cosor cu praf de cărbune obrăjii înlăcrimați, «nu pot încă să vin acasă, dar spune oricui întrebă că ești logodnica mea».

Însă fata lui Feri Poștașu se jurise să tacă, nu-i scrisese nici despre bătăile primite de la taică-său, nici despre faptul că în fantăna descoperiseră o pisică neagră înecată, că nu putea nicidecum să izgonească cucuveaua, că în obrăjii îi jucau flăcările febrei și că viața purtată în pântecul se stinsese, ca umare a farmecelor vrăjitoarei.

Când nu mai primi nici o știre de acasă, ci doar veștile dătătoare de fiori aduse de poșta viselor, Matei Cosor porni să dezmințea el însuși toate visele, toate semnele rău-prevestitoare ce-l însoțiseră pas cu pas.

Era liniște pe hotare, iar aerul curat îi înviora plămâni îmbăcșiți cu praf de cărbune. Pe cărare venea un preot dintr-altă parohie, o umbră neagră în strălucirea după-amiezii. Matei Cosor îl salută timid:

- Ce mai e prin sat? Preotul își ștersă fruntea îmbobodită:

- Am înmormântat-o pe fiica poștașului, o fată tânără.

Matei Cosor dădu din cap, ca unul care nu află nimic nou.

- Și fumol acela din capătul satului?

- Acolo i-au dat foc vrăjitoarei.

Rămase o vreme pe creasta dealului, ca să privească plaiurile cunoscute. Vântul îi aducea sunetul tălângilor, aerul fierbinte din miezul verii tremura sub povara miresemelor de flori sălbatice. Apoi se răsuci și porni înapoi, să se întoarcă în pântecul pământului, acolo unde duruiau vagonetele, acolo unde întunericul te strânge la piept de parcă n-ar vrea să-ți dea drumul niciodată.

NOTA AUTORULUI: În satele sălăjene, se găscă încă oameni care cred în superstiții, în prevestiri și în magia neagră.

Bekő N. Ildikó

traducere de Györfi-Deák György
Titlul original: A boszorkány unokája.

Apărută în: SZABAD SZOMBAT "Sâmbăta liberă", suplimentul de week-end al cotidianului central ROMÂNIAI MAGYAR SZÓ (Cuvântul maghar din România), nr.11/17-18 martie 2001, pag. A și D.

Dumnezeu mă privește printre rânduri

poezii de Simone Györfi

Ori, poate, în iureș din deal se prăvale
Cum, darnică, lacrima vie te-ndeamnă
Curată, privirea spre nalt s-o ridici

Și nu-ți cere plată, nici nu pune piedici
Sămânța spre rod, fără chin, când o poartă -
Ca apa, iubirea cuprindea a tale
Când viața și moartea în horă te-ncing.

5. (instinct)

privirea îmi conferă titlu de proprietate
imaginea filtrată pe retină e doar a mea

iar eu re-crează de ochii conchistadori ai celor din jur
în mii de fațete mă frâng
între mine și mine

6. (ultima călătorie)

când cărările iluziilor se vor fi spulberat
și voi fi înfinit mai bogat în amintiri
decât în bunuri

ridica-voi catargele din nou pânzele din nou le voi întinde
pe Marea Tenebrelor, cu fața spre răsărit
caravelele vor pluti în curând
mereu spre răsărit

nimic nu se va fi schimbat
nici o clipă nu se va fi scurs timpul ne-timp mă va îmbrățișa -

portul celei de-a șasea zi e pacea.
(cum se ascute timpul)

cum se ascute timpul pentru noi
între veghe și vis,
ca o sălbăticiune zbatându-se

între legământ și necuprins -
Dumnezeu mă privește dintre gânduri
mă urmărește fără să clipească
fără să facă vreun gest big brother is watching printre pleoapele îngreunate
de cunoaștere
îmbietor, nepătrunsul

1. Dumnezeu mă privește printre rânduri -
ca doi bătrâni la gura sobei stăm de vorbă.
(echilibristică)
Mă ard ca fierul înșoșit în tine
în corpul, în privirea ta
-
eu însămi
de dragostea de tine mor înșutit.
(iunie)

în vin oază
chihlimbariu de ambră
rază și sunet
de soare fractal
-
adie
străvechiul cel tânăr
în nou -ubicuu-
îmbinându-se, frânt
moare în banal
(călător în adâncuri)

1. e noapte în mine - iluzia,
șarpe mă mușcă de suflet.
iertarea pascală, tentantă ofertă,
m-aruncă în mine.

din nou, derizoriu, pășesc (nu pe ape)
în suferință și-n cuget -
părelnică răsplătă, crevasa îndojelii,
sterilul din sine.

2. stiharul cuvintelor - ocult mărgăritar
în olatul credinței.
între noi doi, hotar de necuprins,
cuvântul ziditor de viață -
dead end of fears.

gângavă trăire, când privirea cuprinde
avid tot ce mintea, hulpavă, dorește...
anticarul cunoașterii,
pândind gânditor,
când în semne și tâlcuri te pierzi

ca-n chinul unei faceri,
îți face cu ochiu-i atoateștiutor-
3. (despre mânie)

cel ce se lasă învins
iese biruitor
(spune-șteptul)
cel care
în aprigă luptă sinele-și frânge
este și-nvins
și-nvingător.

dar sinele,
sinele-nvins,
să fie
de două ori biruitor?
4. (despre dragoste)

Cum râuri, domol, pe câmpii se preling

Jurnal israelian

La invitația Institutului Cultural Român din Israel, scriitorul sălăjean Cristian Contras și-a prezentat romanul "Caut" (apărut la Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2001) în cochetul sediu al Institutului Cultural Român din Tel Aviv din strada Shaul Hamelech. Romanul "Caut" a mai fost lansat la Institutul Cultural Român din Viena, în februarie 2003 și la Institutul Cultural Român din Budapesta, în noiembrie 2003. Cu ocazia vizitei în Israel, autorul a scris un scurt jurnal pe care îl prezentăm în acest număr al revistei noastre.

Tel Aviv - Colina Primăverii

Aeroportul Henry Coandă - Otopeni. Pentru cursa Tarom 151, București-Tel Aviv, vigoșea sporită din partea vameșilor și a poliției. Mă gândesc că e un lucru normal într-o epocă "post World Trade Centre", chiar și la București. Raze X, detectoare de metal, controlul bagajului de mână, "...Care este scopul vizitei d-voastră în Israel? Lansare de carte???", apoi sala de așteptare. Mă uit pe geamul foarte înalt, un Boeing 737 ne așteaptă. Mi se pare gigantic și, trebuie să recunosc, am emoții. Nu am mai zburat până acum cu avionul pe o rută externă, doar între Cluj și București, cu mai bine de zece ani în urmă.

După un scurt rulaj pe pistă pomim. Motoarele vuiesc, un gol în stomac și suntem deja la o sută de metri în aer... Până la Tel Aviv zburăm două ore și jumătate. Traversăm în goană Câmpia Română, Dobrogea și foarte repede suntem deasupra Mării Negre. Pe ecranul de control apare: temperatura în exterior: minus 44 de grade Celsius, înălțimea 10.000 metri și viteza 550 km/oră. Sub noi, ostii, muntos, rece, podișul Anatoliei. Oricât mă străduiesc, nu văd nici o așezare omenească. Urmează litoralul turcesc, Mediterana foarte albastră. După douăzeci de minute printre nori apare, creouășă și cenușie, Insula Cipru. Se înserează. Avionul e pierdut în noapte între cer și mare. Dintr-o dată o explozie de lumină, orașul Tel Aviv. Survolăm litoralul admirând superbe hoteluri din capitala Israelului: Hilton, Carlton, Crowne Plaza, Sheraton, Opera Tower...

"Câtă risipă de energie electrică!!!", a exclamat membrul unei delegații române, în timpul unei vizite oficiale în Israel, la vederea Tel Aviv-ului noaptea, pe vremea lui Ceaușescu... În zece minute aterizăm pe aeroportul Ben Gurion. E noapte. Sunt așteptat de reprezentanții Ambasadei României la Tel Aviv. Îmi pun bagajele în partbagajul mașinii cu număr diplomatic și abia atunci îmi dau seama că e foarte cald. "Acum nu e cald. În Israel e toamnă... Să vedeți ce înseamnă căldura în lunile iunie-august." Străbăteam în viteză drumul între aeroportul Ben Gurion și Tel Aviv. Ajung la hotel. Mă aștept la un control drastic, la poliști, paznici fioroși, înarmați până în dinți, raze X... și detectoare de metal. Dau în schimb de recepționere zâmbitoare și amabile. În Israel, toată lumea vorbește engleza, cu excepția, poate, a imigranților din Rusia. În ultimii zece ani țara a absorbit un milion, un milion și jumătate de evrei originari din fosta U.R.S.S.

Numele întreg al celui de-al doilea oraș israelian ca mărime după Ierusalim este Jaffo - Tel Aviv. Jaffo are o vechime de peste 4000 de ani. A fost, pe rând, cucerit de egipteni, fenicieni, greci, romani. Important port biblic, aici au fost descărcați cedrii din Liban care au fost folosiți la construirea acoperișului Marelui Templu în timpul domniei înțeleptului rege Solomon. Jaffo a fost cucerit de trupele lui Napoleon, iar împăratul, uimit de frumusețea orașului, a ridicat un turn cu orologiu: ceva nemaivăzut până atunci în această parte a lumii. Grecii antici spuneau că, aici, Andromeda, fugind de dragostea lui Zeus, a fost transformată într-o stâncă albă. Stâncă se vede și acum.

Tel Avivul, în traducere "Colina primăverii", a fost la început un cartier al orașului Jaffo. Acum, Jaffo pare un mic

cvtartal al semețului Tel Aviv.

Sunt cazat la hotelul Sea Net, pe strada Ness Ziona, la 50 de metri de plajă. Completez formularul cu datele personale din pașaport și primesc un card (în Israel, cheile pentru camerele de la hotel sunt o amintire, ele fiind înlocuite peste tot cu carduri personalizate). Ambasada României din Israel mi-a pregătit o surpriză, un pelerinaj la Locurile Sfinte, alături de un grup de români. Urmează să mă trezesc la ora 4 dimineața pentru a pleca la Ierusalim.

Ierusalim

Uneori în viață simți că lucrurile se mișcă foarte repede... E ora 4.20 dimineața. Stau buimac în mijlocul camerei hotelului meu din Tel Aviv și încerc să trag femoașul genții de voiaj peste bagajele îngheșuite. Acum 24 de ore eram în acceleratul Zalău - București, cam pe la Ploiești, iar în câteva momente urma să plec la Ierusalim, Orașul Sfânt. Încercam să răspund la o întrebare care mă frământa: eram pregătit sufletește pentru o astfel de experiență?

Ora 4.40. Părăsim în goana mașinii ambasadei orașul Tel Aviv, care doarme liniștit. Autostrada e pustie și deasupra coastelor cretoase strălucește seceră lunii. Doar 80 de km despărț orașele Tel Aviv și Ierusalim. Acest drum e parcurs acum fără griji în mai bine de o oră, dar în timpul războiului de independență a Israelului convoaiele care transportau alimente erau atacate în mod frecvent de comandourile arabe. Acestea urmăreau tăierea singurei linii de aprovizionare a Orașului Sfânt și strangularea încheată a Ierusalimului. Pe partea stângă a șoselei, jos, într-o râpă, văd carcasa carbonizată și contorsionată de mașini, semn al vechilor confruntări. Se luminează de zi, apar primele case albe, sobre, cocoțate pe dealuri stérpe, Ierusalimul.

"Iată-ne, stăm la porțile tale, Ierusalime!", rosteau cei de demult, care veneau în caravane, cu prilejul marilor sărbători... "Ierusalime, tu ești clădit ca o cetate, cioplită dintr-o bucată! Către tine se suie semințiile, semințiile lui Iehova, după pravila lui Israel, ca să preamărească numele Domnului. Aici sunt așezate scaunele de judecată, scaunele casei lui David... - Rugați-vă pentru pacea Ierusalimului! Fericiți să fie cei ce te iubesc! Pacea să domnească înlăuntrul zidurilor tale și belșugul în palatele tale! Pentru frații și pentru soții mei voi zice: Pacea să fie cu tine! Pentru casa Domnului și a Dumnezeului nostru, dorescu-ți ferice!"

Traversăm în goană străzile orașului și ne oprim în fața mânăstirii românești din Ierusalim. Îmi scot din mașină bagajele și fac cunoștință cu preotul David, ghidul pelerinajelor noastre în Țara Sfântă. Nu am timp să admir mânăstirea și verdeața binefăcătoare din curte. Mai mulți români vorbesc cu voce scăzută, viitorii mei colegi. Mi-e sete. Cer o cană cu apă. "Apa de la cișmeaua noastră este bună, e din Iordan!... Preotul David ne caută pe toți din privir: "Plecăm...". "Unde?" întreb în șoaptă. Un coleg îmi răspunde: "La Sfântul Mormânt".

Aproape de mânăstirea românească se află Ministerul Culturii, o clădire veche, impozantă și vis-a-vis de mare sinagogă. E mare sărbătoare în Israel, anul nou Roș Hașana, și străzile Ierusalimului sunt pline de evrei ortodocși gătiți în costume tradiționale: pălării negre cu boruri largi de

sub care se revarsă perciunii lungi și răsuții, haine de sărbătoare, pe umeri talit-ul de rugăciune, ciorapi albi, până la genunchi, în mâini țin cărțile de rugăciuni. Merg singuri sau în grupuri vesele, se opresc la colțuri de stradă și se roagă cu multă evlavie. Pe trecătorii îmbrăcați în haine de stradă nu-i învrednicesc nici măcar cu o privire. E foarte neplăcut să te rătăcești cu mașina, fie ea cu număr diplomatic într-o zi de Șabat sau într-o altă sărbătoare într-un cartier locuit de evrei credincioși practicanți. Nimeni nu te va ajuta să ieși la strada principală, nimeni nu-ți va adresa o vorbă, ba, mai mult, copiii s-ar putea să arunce cu pietre în tine. Tocmai am pășit în anul nou 5765, după calendarul ebraic.

În fața lui părintele David ne îndreptăm spre orașul vechi. Comercianții arabi tocmai își deschid cafenelele, cofetăriile, magazinele de tot felul. Ne privesc curioși. Treceam pe lângă o intersecție și părintele David ne arată un loc unde anul trecut a explodat o bombă ucigând și rănind mai multe zeci de persoane... În față ne apar zidurile auri ale Ierusalimului vechi străjuite de palmieri uriași. Intrăm prin vestita Poartă a oilor. Străzile strănte, întortochiate, pietruite, casele lipite unele de altele, terase, bălți, ferestre mici, scări săpate în piatră, Via Dolorosa. Grupul e cuprins de emoție. Îngenunchem în locul unde Iisus s-a prăbușit sub povara crucii. Ne rugăm împreună cu părintele David. Punem palma în locul unde Mântuitorul s-a sprijinit pentru o clipă de zid; ne închinăm în bisericile înălțate în locurile unde a suferit Hristos... Drumul Crucii.

Via Dolorosa străbate cartierul creștin, cartierul evreiesc și cartierul musulman. Când ajungem în cartierul musulman, suntem atenționați să avem grijă la buzunare. Aici străinii sunt foarte vizati. Ți se oferă pliante, plase, suveniruri și cu greu poți refuza comercianții arabi care nu se lasă, se țin scai de tine, negociază, te trag de haină. La intersecții, pichete de militari israelieni, cu pistoale mitralieră în mâini, glumesc, dar se uită lung pe sub sprâncene la trecători. O imagine care ne-a strâns inimile: trei elevi evrei de școală primară strabătând repede, pe lângă pereți, cartierul arăbesc, însoțiți de doi soldați cu degetul pe trăgaci, comunicând mereu prin stație cu colegii lor, sub privirile reci ale unor corpolente femei arabe care pe noi nu ne băgaseră în seamă. De-a lungul străzii, tarabe cu fructe exotice, zeci de sortimente de măslin, curmale de toate mărimile și colorile, cartofi dulci, rodii și multe alte soiuri de fructe necunoscute mie... Magazine cu mătăsuri fine, stoffe aduse din India, narghilele mari și mici, aurite sau de argint, pentru bogății și săraci, dulciuri de toate felurile, tutun parfumat, bijuterii de aur și argint, pietre prețioase, eșarfe superbe multicolore, parfumuri și mirodenii orientale... o adevărată explozie de arome și bogății.

Intrăm în curtea bisericii Sfântului Mormânt, locul cel mai sfânt de pe Terra. Arunc o privire în urmă. Soarele cocoțat pe zidul Ierusalimului luminează printr-o ceață lăptoasă, ireală, Via Dolorosa. Înflorați, pășim pe sub bolțile vechi și falnice. Părintele David merge tăcut înaintea noastră. Îngenunchem în fața lespedei pe care a fost uns trupul lui Iisus și rostim o rugăciune. "Suntem în centrul spiritual al lumii, cel-mai sfânt loc!". Ne apropiem de Sfântul Mormânt, altare de aur, icoane vechi, candelă de argint, miros de tămâie, preoți și călugări de toate neamurile. Ne oprim. Ca o biserică în interiorul altei biserici, înconjurat de coloane superbe, Sfântul Mormânt... După ce călugării franciscani își vor termina slujba, vom intra pe rând să îngenunchem și să sărutăm lespede pe care a fost așezat trupul lui Iisus după ce a fost coborât de pe cruce și de pe

care a înviat. De undeva de sus se aude răsunând orga și vocile rugătoare ale fraților catolici, dintr-un alt ungher al marelui complex bisericesc se înalță rugăciunea credincioșilor copii din Africa, alături se închină un preot armean.

Intrăm în grupuri de câte patru. Ușa e extrem de joasă, ne aplecăm. Mormântul cioplit în piatră, în care a fost așezat trupul Mântuitorului, e strămt și luminat de lumânări. Stăm în genunchi, sărutăm lespede roasă de timp și de buze și, așa cum ne-a spus părintele David, rostim în gând câte-o dorință.

Ierusalim, Betleem și Hozeva

Coborâm din cetatea Ierusalimului prin poarta pe sub care a fost târât Sfântul Ștefan și ucis cu pietre. Ajungem la Biserica națiunilor, foarte aproape de Grădina Ghetsimani. Măslinii noduroși - urmași celor din timpuri biblice - sunt încărcăți de rod. Paznicul grădinii, un român, ne oferă fiecareia o rămurică din măslinii sfîniți. Zidurile Ierusalimului ni se arată în întreaga lor măreție și splendoare. O poartă a orașului este zidită. "E poarta de aur", ne spune părintele David... "Ea se va deschide doar în fața Mântuitorului, la a doua venire". Drumul din spatele Bisericii națiunilor, unde e îngropat Baldouin, regele cruciat al Ierusalimului, duce spre capela "Domnului care plânge", unde Iisus a plâns la vederea Ierusalimului.

Autocarul aleargă spre orașul Betleem, care se află în statul palestinian. În drum vedem o mulțime de muncitori care roiesc, camioane, buldozere și zidul care se construiește pentru a despărți Israelul de Palestina. Mai parcurgem câteva sute de metri și ne oprim la marginea unei coline pe culmea căreia se ridică un cartier... Suntem în Palestina. Coborâm din autocar și ne continuăm drumul pe jos. Urcăm vitejește. Nici nu ne-am dat seama că am trecut granița. Alt autocar ne așteaptă, e mai răbăgăț și nu are număr israelian. Orașul Betleem locuit doar de arabi, au dispărut înscrisurile ebraice de deasupra magazinelor. Aici se vorbește doar araba și engleza.

Biserica Nașterii Mântuitorului e o adevărată fortăreață. Poliștii palestinienți, în uniforme impecabile, sunt foarte amabili. Ne înțelegem cu ei în limba engleză. Intrăm în biserică printr-o ușă foarte joasă, încă trebuie să ne aplecăm până la pământ. Biserica a fost construită deasupra peșterii în care Fecioara Maria l-a născut pe pruncul sfânt Iisus. Coborâm cu emoție în ieslea sfântă, tăiată în piatră. Îngenunchem și spunem o rugăciune. Pe locul din peșteră unde Iisus, la naștere, a atins pământul se află o stea din argint. Ea simbolizează steaua care i-a condus pe magi spre peșteră. Alături e gravat: HIC DE VERGINE MARIA JESUS CHRISTUS NATUS EST....

Lăsăm în urmă orașul Betleem. Autocarul aleargă prin deșertul israelian... Coline pietroase arse de soare, vegetație foarte săracă, dune de nisip și soarele foarte puternic. Deșertul israelian e nemilos. Un călugăr care a încercat, nu cu mult timp în urmă, să urmeze drumul lui Iisus, a murit în urma dehidratării. Dacă soldații israelieni, plecați în misiune în deșert, își uită în cazarmă un încălător cu gloante sau baloneta fac arest. Dacă își uită bidonul cu apă fac pușcărie. Asta nu e o glumă, pentru că armata în Israel nu e o glumă. Vezi fete (care, fără exagerare, ar merita să pozeze pentru celebre reviste de modă) în uniformă militară și cu pistolul mitralieră pe umăr. În Israel, băieții fac trei ani de armată, iar fetele doi.

În vârful unei coline impunătoare, la baza unei prăpăstii, se află o cruce uriasă, alături un loc de parcare. Oprim. Am ajuns

la drumul care duce la mănăstirea Hozeva. E foarte cald, abia poți respira. Soarele te lovește în creștetul capului, hainele ude îți se lipesc de corp. Un drum șerpuitor se pierde parcă în prăpastie... Coborâm, apoi urcăm. Mănăstirea, păstorită de călugări români, e dincolo de canion, săpată în munte. Stâncile amenințătoare stau aplecate deasupra bisericii mănăstirii și a chiliilor. Ultimul stareț al mănăstirii, la 36 de ani, a murit zdrobit de o stâncă în timp ce se ruga. Mormântul lui se află în curtea mănăstirii. Ne uităm cu teamă la stâncile amenințătoare de deasupra noastră. Ca la Meteora, multe chilii sunt săpate sus, în stâncă, iar acolo apa și alimentele ajung trase de funii. Erau sute de pustnici în valea săpată în stâncă, toți uciși de persi. Călugării hozeviți ne servesc cu suc de portocale și biscuiți. În peștera unde a stat Sfântul Ilie îngenuchem în fața moaștelor Sfântului Ioan Iacov Hozevitul, un călugăr român mort aici în 1960.

Ne pregătim de plecare. Dau să-mi iau rămas bun de la muntele din fața mea care acoperea trei sferturi din orizont. Îmi ridic ochii și nu-mi vine să cred. Departe, de partea cealaltă a prăpastiei, pe o colină în vârful muntelui, profilându-se pe cer: un arab ducând de căpăstru o cămilă, iar călare pe cămilă un băiețel... Trei miniaturi. I-am urmărit până au dispărut după o dună de nisip. Ne întorcem la autocar. Rămân în urmă, despărțit du-mă cu greu de acele locuri sfinte. Cobor, apoi urc. Când ajung în parcare, în fața autocarului o cămilă și doi beduini, tată și fiu... O fotografie călare pe cămilă: 1 shekel. Și eu care credeam că imaginea pe care o văzusem sus, pe creasta prăpastiei, a fost doar o viziune...

Ierusalaim

După o noapte petrecută în plăcuta cameră de oaspeți a mănăstirii românești din Ierusalaim, m-am trezit de cum s-a luminat de zi. M-am spălat și m-am îmbrăcat în grabă. Până la venirea autocarului, care urma să ne ducă în pelerinajele noastre prin Țara Sfântă, aveam la dispoziție o oră și jumătate. O oră și jumătate de libertate... M-am hotărât să mă plimb de unul singur prin Ierusalaim. Era ora șapte și soarele galben-portocaliu se ridica deasupra ramurilor grele ale curmalilor și a cupolelor Ierusalimului. Nu aveam o hartă a orașului, așa că mi-am luat câteva repere: un indicator, un curmal semeț și plin de rod, cupola unei biserici. Parfumul matinal al Ierusalimului mă amețea. Eram în zi de Săbat și la acea oră pe stradă întâlneam doar evrei ortodocși îmbrăcați în costume tradiționale, cu toții întrepându-se spre sinagogă. În Israel, vineria este zi de odihnă pentru arabi, sâmbăta pentru evrei și duminica pentru creștini.

Mă gândesc la atracția și puterea Ierusalimului - unii îi spun "sindromul Ierusalim" - când, la un moment dat, strada pe care mă plimb o cotește la stânga deschizând o magnifică perspectivă a orașului. Foarte aproape scipește în soare, parcă ireală, cupola de aur a moscheii lui Omar deasupra zidurilor Ierusalimului. Fără să vreau, mă opresc în mijlocul trotuarului. Am impresia că, dacă întind mâna, pot să o ating.

leșind cu grupul de pelerini români din cetatea Ierusalimului, la o intersecție vedem înălțându-se spre cer un monument ridicat în cinstea soldaților israelieni uciși în luptele dure pentru eliberarea orașului. Îndată ce ajung la hotel recitesc dintr-o broșură *Declarația de independență a statului Israel*, enunțată în data de 14 mai 1948: *Eretz Israel (Pământul Israelului, Palestina) a fost locul de naștere al poporului evreu. Aici și-a format identitatea spirituală, religioasă și politică. Aici poporul*

evreu a avut un stat al său, a creat valori culturale de importanță națională și universală și a dat lumii eterna Carte a Cărilor.

După ce a fost exilat cu forța de pe pământul lui, poporul a ținut legătura cu el în ciuda dispersării și nu a încetat să se roage și să speră în reîntoarcere și pentru recăștigarea libertății politice.

Impulsionați de atașamentul istoric și tradițional, evreii au năzuit prin fiecare generație să se reazeze pe pământul prosper, controlându-și propria economie și cultură, iubind pacea, dar știind cum să se apere, aducând binecuvântarea progresului tuturor locuitorilor țării și aspirând la un stat independent.

***

Eram în interiorul Bisericii Sfântului Mormânt și așteptam să intrăm în capela ridicată deasupra crăpăturii tăiate în piatră unde a fost așezat trupul lui Cristos coborât de pe cruce. Rugăciunea unui călugăr al bisericii egiptene copte se înalță puternică, misterioasă, dintr-o aripă a bisericii. Cu toate că era interzis, mi-am scos pe furiș, neobservat de nimeni, telefonul mobil. Am format numărul de acasă. Era un moment prea înălțător pentru a-l păstra doar pentru mine. Am ridicat telefonul până în dreptul umărului pentru a capta sunetele sacre. Am închis după zece, cincisprezece secunde... Seara, când am sunat din nou acasă, toți erau îngrijorați. Au crezut că vocea călugărului egiptean e vocea unui terorist arab, iar eu eram primul ostatic român din Orientul Mijlociu.

Jaffa

Nu se poate să nu te îndrăgostești de vechiul oraș Jaffa (israelienii îi spun Yafo). L-am vizitat de trei ori. Prima dată într-o plimbare pe faleză, într-o seară tropicală. A doua oară, am fost însoțit de șeful Catedrei de chitară din cadrul Conservatorului din Tel Aviv, Arie, evreu originar din România, soțul scriitoarei Sonia Palty și o gazdă desăvârșită. Am vizitat și a treia oară Jaffa, în cele câteva ore libere - din momentul în care am predat camera hotelului până când mașina ambasadei urma să mă ducă la aeroport... Doream să-mi iau rămas bun de la această țară splendidă.

E o plăcere să te plimbi pe malul

Mediteranei, să ascuți cum valurile se sparg de țărni și să tragi cu nesaț în piept briza încărcată de parfumuri exotice. Pășesc pe sub coroanele grele ale palmierilor și curmalilor. Alelele sunt îngrijite și e multă verdeață aici. Trec pe lângă Dolphinarium. Alături e o discotecă elegantă care, în urma cu doi-trei ani, a fost teatru unui sângeros atentat, soldat cu moartea și rănierea a sute de tineri. Nu se mai vede nici o urmă a tragediei. O companie de soldați, băieți și fete, cu pistoale mitralieră pe umeri, stau în fața Dolphinariumului. Glumesc, vorbesc tare. Pe partea stângă e o moschee mare, albă, cu un minaret înalt. Intrăm în Jaffa. Sunt pe strada Lahat Promenad. Urc pe colina în vârful căreia se înalță catedrala Sfântului Petru, las în stânga turnul cu ceas ridicat de Napoleon Bonaparte. Intru în parcul Abrasha, trec de baia turcească și de palatul în care era închis numerosul harem al pașei din Jaffa.

Jaffa, așezat pe un promontoriu nu foarte înalt, dar care oferă o perspectivă magnifică a litoralului israelian, a fost ocupată pe rând de egipteni, persani, greci, romani și turci.

Din grădina Porții lui Rafnses (au rămas ruine din timpul stăpânirii egiptene a orașului) am cules curmale coapte, căzute din copacii bătrâni. Erau dulci, puțin astringente. Am băut o cafea turcească în cea mai cunoscută cafenea din Jaffa. De pe terasă, sorbind din băutura fierbinte și aromată, am admirat, în toată splendoarea lui, orașul Tel Aviv, scăldat de Mediterana de un albastru topaz: Opera Tower, Metropolitan, Sheraton, Crowne Plaza, Hilton. Între clădirile înalte, un loc gol. Acolo a fost cazinoul construit în timpul protectoratului englez. A fost demolat (în Israel sunt interzise jocurile de noroc).

În cel mai înalt punct al orașului Jaffa este așezată semețată, Catedrala Sf. Petru, slujită de călugări franciscani. E liniște și răcoare în ea. Subsolurile ascund multe taine. În timpul debarcării trupelor împăratului Napoleon, aici au fost închși toți soldații bolnavi de ciumă. Dacă dai 20 de dolari unui călugăr, acesta te coboară pe scări înguste și-ți arată încăperile pe pereții cărora poți citi: VIVE LE EMPEREUR, VIVE BONAPARTE și numele muribunzilor. Nu pot renunța la 20 de dolari și deci nu vizitez subsolurile tenebroase.

Dincolo de muzeul subteran (se intră fără taxă de intrare), care adăpostește ziduri și temelii construite de egipteni, apoi de greci, ermetic închise în camere de

sticlă, e un loc unic în lume. Un primar isteț s-a luat după vechi mărturii și a pus să se facă săpături într-un loc viran, plin de pietre, moloz și gunoaie. A descoperit un întreg cartier de case mici, înghesuite unele în altele, alei înguste, trepte tăiate în piatră. A chemat toți artiștii din oraș și le-a promis că le va oferi gratuit locuința pe care o vor dezgropa, curăța și repara. Și așa cartierul s-a transformat într-un mic orașel al artelor. Ateliere de pictură, anticariate, mici școli de muzică, ateliere în care se confecționează bijuterii, instrumente muzicale, cafenele literare și, cel mai interesant, un teatru care dă spectacole de două ori pe zi, cu un singur actor (proprietarul locuinței) pentru 20 de spectatori.

Am văzut multe lucruri interesante în Tel Aviv. Ultima dată când am mers în Jaffa, am ales alt drum. Am lăsat în urmă strălucitoarea stradă Allenby, cu sutele de vitrine din care cele mai rafinate și frumoase bijuterii din lume îți făceau cu ochiul. Am intersectat strada Rothschild cu celebrele block-house-uri, verdeață abundentă și zeci de mii de flori, și am cotit-o la dreapta pe strada Yafo. O experiență teribilă, ca o întoarcere în timp. Magazinele deveneau tot mai puțin bogate, lumea mai puțin elegantă, casele mai sărace. Ne apropiam de Jaffa. Am intrat pe strada Elat. La început, Tel Aviv-ul era doar un cartier al orașului Yafo, apoi, cu venirea evreilor din Europa, acesta a început să se extindă. La început, casele construite erau mai sărace, înghesuite, străzile cenușii. Apoi Tel Aviv-ul a crescut, a început să se dezvolte, să se înalțe. Locul magazinelor a fost luat de ateliere: de tâmplărie, de tinichigerie... Oamenii îmbrăcați în salopete, cu mâinile murdare de ulei, mașini care încărcău marfă, gălăgie. La o intersecție o patrulă de poliție. Intrăm în Jaffa.

Mulțumesc pe această cale Ambasadei României din Tel Aviv pentru zilele minunate pe care mi le-a oferit: Orașul Sfânt, Via Dolorosa, mănăstirile din deșertul israelian, sfântul Bethlehem, pelerinajele noastre în Țara Făgăduinței. Mulțumesc Ministerului Român al Afacerilor Externe, Institutului Cultural Român din Tel Aviv și Asociației Culturale Mondiale a Evreilor Originari din România pentru invitația de a-mi lansa cartea în Israel. A fost o experiență unică. Mulțumesc conducerii A.C.M.E.O.R. pentru buna primire în Țara Sfântă și ospitalitatea arătată.

Cristian CONTRAS

Avem directori de cămine culturale? Dar viața culturală în comunitatea noastră rurală?

Căminul cultural din Bobota

În Sălaj nu există comună și aproape nici sat în care să nu se afle o construcție sau cel puțin un spațiu anume destinat căminului cultural. În toate cele 5 de comune sălăjene există cămine culturale, iar în unele sate aparținătoare ele sunt chiar mai noi, mai îngrijite și mai frumoase decât cele de la centru...

Dacă în anii imediat următori lui '89, în fobia marilor schimbări, aproape toate căminele culturale au fost... desființate ca instituții, clădirile au rămas, totuși, iar unii edili și unele comunități, departe de a le fi lăsat să se dărâme, le-au renovat și le-au dat prestața de "casă a satului". Multe însă au fost lăsate în voia vremii și a vremurilor, starea lor de degradare avansată impunând măsuri urgente, orice amânare putând să le aducă în starea de ruină.

Dar, iată o situație aproape de adevăr a căminelor culturale din județul Sălaj. Sunt 190 de clădiri cu destinația precisă de așezământ de cultură, în patru localități spațiu de această destinație fiind înglobat în clădirea școlii (o sală mai mare de clasă) - Fildu de Jos, Perii Vadului, Șasa (comuna Ileanda) și Românași. Din cele 190 de cămine, 54 se află în stare bună (pentru unele aceasta însemnând că au acoperiș și pereți în picioare), 51 într-o stare corespunzătoare, 57 în stare necorespunzătoare, vreo zece în stare deplorabilă, gata să se dărâme (să amintim în acest sens pe cele din Leșmir (distrus în proporție de 90%), din Poiana Blenchi și Gostila. Semne bune! Sunt și cămine culturale în construcție - în Verveghiu, Panic, Briglez, Iaz, Bulgari, Mineu, Lazuri și Sub Cetate - după cum sunt și cămine aflate în procesul de reabilitare, aici derulându-se programe FRDS (cum ar fi cele din Huseni și Solona).

Ce se face, însă, în această "casă a satului", a comunității? În unele cămine culturale se fac discotecii, nunți, parastase și, din păcate, mult prea rar, serbări școlare. În altele se face orice în afară de cultură, se face inclusiv comerț... cu alcool, iar pe altele pur și simplu atârână lacătul.

Legea 292/2003 privind organizarea și funcționarea așezămintelor culturale vine să repună și căminele culturale în locul

lor, conferindu-le, și sub aspect juridic, rolul și rostul pe care trebuie să le aibă.

Deși din ianuarie 2004 există și *Normele metodologice privind desfășurarea activităților specifice așezămintelor culturale* (publicate în Monitorul Oficial al României, partea I, Nr. 20/12.1.2004), până la această dată în extrem de puține comune s-a organizat concursul pentru ocuparea postului de director de cămin cultural. Mai precis, este vorba de comunele Bobota, Carastelec, Meseșeni de Jos, Cuzăplac, Sărmășag și Cizer.

Gheorghe Chende-Roman: *În calitate de director al Direcției pentru Cultură (...) Sălaj, am prezentat legea și am făcut apel pentru implementarea ei, încă din toamna anului 2003, la Comisia Consultativă a județului, unde au fost prezenți toți primarii. La fel, la întâlnirea cu primarii, care a avut loc în comuna Chieșd, în martie 2004. Editorialul din nr. 3-4 (7-8)/2003 al revistei "Silvania Culturală, culte, patrimoniu" a DJCCPCN Sălaj și mai multe dialoguri cu presa abordează, de asemenea, această problemă. Din păcate, argumente de genul "Fondurile sunt puține, bugetul sărac, de unde să fie plății directorii de cămine culturale?!" au venit și din partea majorității primarilor, și din partea președintelui de atunci al Consiliului Județean.*

Implementarea legii și revitalizarea vieții culturale în comunitățile rurale este o necesitate de prim ordin. Suntem în pericol ca viața morală a satului să se deterioreze și mai mult, iar mare parte a zestrei culturii tradiționale să nu mai poată fi salvată. Normele metodologice de aplicare a Legii 292/2003 oferă o paletă largă de activități care pot fi organizate la căminul cultural - activități culturale, artistice, de informare, de educație permanentă, de petrecere a timpului liber ș.a. Dar pentru ca acestea să se desfășoare, cu toate efectele benefice pentru viața comunității rurale, este nevoie ca instituția căminului cultural să-și redobândească și să-și cultive identitatea. Or, pentru aceasta este nevoie de un director de cămin cultural.

Sandu Berceanu, primarul comunei Meseșeni de Jos: Eu am înțeles cât de

necesară este această instituție publică pentru comunitate - căminul cultural -, când am aflat și despre nevoile de exprimare culturală și pasiunea cu care răspund cetățenii la orice provocare în domeniu. Anul trecut, când am fost solicitat să participăm la spectacolul folcloric de gală organizat la Festivalul "Cerbul de aur" - Brașov, am fost cam sceptic, până când am văzut cum se mobilizează nu numai fetele și femeile tinere, ci și cele... la a doua tinerețe. Într-o săptămână, cât timp am avut pentru pregătire și repetiții, femeile noastre au scos din lada de zestre minunatele lor costume populare, iar în ce privește ținuta dansului, "măiereasca" a fost la înălțime, drept răsplăt aplauzului și cuvintelor de laudă pe care le-am primit. Acum, că avem și director de cămin cultural, ne propunem o revitalizarea a vieții culturale din comună. Și, chiar așa, de ce n-am începe cu "hora satului"?

Ioan Mureșan, secretarul comunei Cuzăplac: *Consiliul local a hotărât că, dată fiind puterea economică a comunei noastre, vom angaja, pentru început, prin concurs, un singur om la "cultură", ca să zic așa; adică o jumătate de normă pentru bibliotecă, o jumătate pentru căminul cultural. Dacă opt ore pe zi persoana respectivă lucrează responsabil, putem spune că împăcăm, cât de cât, nevoile din acest domeniu. Am înțeles că mai multe comune au abordat acest mod de rezolvare a problemei...*

Szabo Zoltan, directorul Căminului cultural din Sărmășag: Eu îmi propun în aceeași măsură să atrag tinerii la căminul cultural, dar și să valorific experiența adulților și bătrânilor, care poartă zestrea culturală autentică. Sperăm să putem face, cu sprijinul unor programe de finanțare externă, un centru cultural prin reabilitarea castelului din localitate; în pivniță intenționăm să amenajăm un club pentru tineri, unde să poată veni să asculte o muzică bună, să se întâlnească cu scriitorii, să organizeze recitaluri și concursuri de poezie, într-un cuvânt, să aibă o alternativă la barurile și discotecile pe care le frecventează în lipsă de altceva. Ne propunem, de asemenea, să atragem tinerii în activități utile și culturale de petrecere a timpului liber prin

organizarea unei săli de internet, a unor cercuri de pictură și sculptură, a unei formații de teatru. Eu sunt mort după teatru; așa putea conduce și juca într-o asemenea formație. Ce mă preocupă încă pe mine foarte mult este situația numeroșilor șomeri de la mină; intenționăm să organizăm cursuri de reconversie profesională și multe alte activități în domeniul educației permanente a adulților. Colaborarea cu alte instituții, în special cu școala și cu biserica, mi se pare esențială pentru o viață culturală și spirituală sănătoasă și bogată a colectivității.

Viorel Turcaș, primarul comunei Cizer: *"Măsurul oilor" de la Pria se va afla în acest an la XXXVIII-a ediție. Avem în comună o seamă de obiceiuri legate de sărbătorile de iarnă, avem "vergelul", care se mai păstrează într-o formă autentică, avem rapsozi populari de la care se mai poate culege un repertoriu autentic, avem înconfundabilele noastre costume populare individualizate și prin muruniță - aceea minunată, veselă și decorativă coronită purtată de fete; avem multe alte valori care trebuie duse mai departe... Ne propunem să monografiem aceste obiceiuri, să înregistrăm casete audio și video, să facem în așa fel încât să nu dispară minunatele noastre meșteșuguri, cum este cel de executare a murunițelor. Domnul profesor de limba și literatura română Nicolae Agaghe, care este și instructor la ansamblul artistic, a reușit să realizeze o serie de murunițe executate de singura femeie bătrână "specialistă" pe care o mai avem și care, din fericiție, le-a instruit și pe fiica și nepoatele sale. Noul și tânărul director de cămin cultural, Felician Fărcaș, instrumentist cu Școala Populară de Artă, intenționează să pună pe picioare un taraf. Avem multe gânduri bune pe tărâmul vieții culturale a comunității noastre și sperăm să le ducem la bun sfârșit și cu sprijinul instituțiilor județene de resort, și cu sprijinul și colaborarea multor prieteni artiști și oameni de cultură pe care îi avem...*

Sunt câteva opinii legate de nevoia existenței căminului cultural în fiecare comună, de înțelegerea rolului și rostului său în viața comunităților rurale. La acestea s-ar putea adăuga multe altele, pro și contra. Părerile nefavorabile existenței unei asemenea instituții sunt legate, de regulă, de argumente privind precaritatea financiară în care se află comunitățile locale rurale, argumente pe care nu numai noi, ci mulți oameni cu care am discutat le considerăm a fi superficiale, dacă nu chiar false. "Se pot face multe lucruri bune în domeniul culturii și fără mari investiții, fără mulți bani!" este opinia multor oameni de bună credință, a multor dașcăli - instructori, care, și până acum, au cultivat formații artistice de înaltă ținută și au valorificat, cu pasiune și responsabilitate de nimeni impuse, cultura populară tradițională, sau toate aspectele ei. Un domn primar mi-a justificat, zilele trecute, într-o convorbire telefonică, lipsa totală a activității culturale la căminul cultural printr-un argument "forte": "De trei ani avem în comună televiziune prin cablu!". Mi-am și închis ușițele satelor pustii, iar oamenii urmărind cu sufletul la gură al nu știu câtealea episod din nu știu care telenovela din prea multele dăruite de televiziuni spre... culturalizare maselor.

Subiectul rămâne deschis. Așteptăm opiniile Dvs. pe adresa redacției revistei noastre.

Anchetă realizată de
Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Codul Oprîță

MIRCEA OPRÎȚĂ

FIGURINE DE CEARĂ

V EDITURA
VIITORUL
ROMÂNESC

cifrele veți obține $2 + 1 + 1 + 9 + 3 = 16$, adică fix 2 la puterea a patra, adică 2 la a 2-a la a 2-a.

Suma dintre preț și taxa pe valoarea adăugată de guvernul Adrian Năstase ne dă un total de 256.666 lei. Semnificația ultimelor trei cifre e arhicunoscută, e Fiara pomenită în Apocalipsa apostolului Ioan. Primele trei cifre reprezintă o putere a lui 2, mai precis doi la puterea a opta, care ea însăși este o putere a lui doi. $256 (= 16 \times 16)$ e un număr aflat la temelia civilizației informaționale și reprezintă numărul de coduri care pot fi reprezentate cu un 1 byte = 8 biți. De exemplu, este numărul de caractere dintr-un set standard utilizat pe PC-uri, rezoluția minimă de culoare necesară pentru urmărirea unui film pe calculator, finețea cu care au operat cele dintâi sintetizatoare de sunet. Primele microprocesoare (Z80, Intel 8080) folosite pentru homeputere au avut o arhitectură bazată pe operații cu cifre binare formate din 8 valori de 0 sau 1. Mesajul transmis de valoarea aleasă pentru preț e cât se poate de clar: „Calculatorul va răpune Fiara”. Sau: „Civilizația siliciului va pune capăt epocii de fier”. Inteligența domină forța brută. Pe unguerește: „Többet ésszel mint erovel”. (Un dram de minte face mai mult decât o tonă de mușchi.) Volumul măsoară 144 (12 la pătrat) x 200 mm și cântărește 540 grame (360 + 180 grade, adică o circumferință și jumătate, adică 3 pi radiani). El cuprinde 52 de povestiri, grupate în patru volume (Întâlnire cu Meduza - 1966, Noptile memoriei - 1973, Adevărul despre himere - 1976 și Semnul licornului - 1980), câte una pentru fiecare săptămână și câte unul pentru fiecare anotimp din an. De altfel, numărul paginilor este de 634 (lucru neobișuit, pentru că nu se divide cu 4, cum ar rezulta normal din procesul tipografic). Acest număr se poate obține prin rearanjarea cifrelor produsului dintre numărul săptămânilor de peste an și numărul zilelor dintr-o săptămână: $52 \times 7 = 364$. E suficient să schimbăm între ele primele două cifre. Altminteri, 634 este dublul unui număr prim, 317, format din trei cifre a căror sumă ne dă tot un număr prim, 11. Deschideți „Figurinele de ceară” la pagina 317. Al treilea rând din pagină cuprinde fix 3 cuvinte, însumând exact 17 litere: „Învățătură de minte”. Citit invers, 317 ne dă 713, numărul locației secrete din banca Gringotts, unde vrăjitorul Albus Dumbledore a ascuns piatra filozofală obținută de alchimistul Nicolas Flamel, comoara râvnită de ticălosul Voldemort în primul volum din seria Harry Potter. Aceste cifre n-au fost alese de Joanne K. Rowling la întâmplare: $7 \times 13 = 91$, adică tocmai numărul de zile dintr-un anotimp, tocmai un sfert din $364 (= 91 \times 4)$! Să adunăm între ele aceste cifre: $3 + 6 + 4 = 13$.

Pe o planetă lângă Sirius...

A treisprezecea povestire SF din integrala Mircea Oprîță se numește „În capcană” și se găsește la pagina 173 (o altă mutare a cifrelor 1, 3 și 7).

Acțiunea ei se petrece pe o planetă de lângă Sirius, o stea bine cunoscută încă de pe vremea construirii primelor piramide, despre care autorii specializați în investigarea enigmatelor paleoastronautice au scris mii de lucrări. Cea de-a 26-a rațiune încheie secțiunea reprezentată de al doilea volum („Noptile memoriei”) și marchează jumătatea unui ciclu solaro-lunar, cea mai lungă zi din an, visul unei nopți de vară. Povestirea poartă titlul de „Turnul” și relatează aventurile unui explorator temporal, un adolescent încăpățânat, chitit să exploreze viitorul. Este împiedicat de mai multe ori să facă acest lucru, iar ultima dată chiar îi este sabotată mașina de călătorii în timp. În turnul lui Cronos, zice Pindar, nu urcă oricine, ci doar aceia care trec prin niște probe și rămân cu sufletul nealterat. Textul se încheie cu o frază mai mult decât explicită: „E o alegorie, ai, de data aceasta, pare să exprime destul de sugestiv realitatea. Mai gândește-te...” A doua jumătate a „Figurinelor de ceară” debutează cu secțiunea intitulată „Adevărul despre himere”. Cea de-a 39-a povestire din volum se numește „O șansă pentru fiecare”. Pentru a atrage atenția inițiatorilor asupra ei,

editorul a introdus o modificare semnificativă: a schimbat o cifră. În cuprinsul cărții, ea este indicată ca situându-se la pagina 557, în loc de 457, cum este în realitate. Mai trebuie oare să amintim că 557 e un număr prim, ale cărui cifre, adunate, ne dau tot un număr prim ($5 + 5 + 7 = 17$)? Acțiunea are loc în preajma unei catedrale gotice (doriti o trimitere mai clară la studiile lui Fulcanelli?), unde se întâlnesc doi răzvrățiți, un android și o androidă, care și-au șters marcajul menit să le certifice originea și se consideră eliberați din robia celor care i-au creat.

Trambulină spre nemurire

Ciclu solaro-lunar de 52 povestiri se încheie cu „Trambulina”. Legătura cu povestirea ce întregeste prima jumătate se realizează instantaneu: „coboram neatent scara turnului...” Personajul principal e Roman Cerminski, un pilot nemuritor, transformat la trecerea pe lângă un colapsar într-un fel de conte de Saint-Germain galactic, care încearcă să-și ascundă neobișnuita vârstă și să se piardă printre oamenii obișnuiți: „Cine așteaptă destul, cine are de partea lui timpul și îl

folosește ca pe un aliat prețios care nu va ști și nu va putea să trădeze niciodată, e stăpânul lucrurilor pentru simplul motiv că le vede mai clar perspectiva”. Cercul a fost parcurs în întregime, Uroboros și-a înghițit coada. Mircea Oprîță ne avertizează că printre noi se află călători în timp, oameni fără vârstă, cei pe care J. R. R. Tolkien îi numea Istari. Citindu-i cu atenție cartea, vom găsi semnele secrete după care îi putem identifica și, la nevoie, observa, deși mă îndoiesc că durata unei simple existențe umane ar fi suficientă pentru a le înțelege acțiunile și scopul. Dar dacă există cu adevărat o trambulină care să ne ajute să transcendem curgerea liniară a Timpului? Să fie piatra filozofală o exprimare metaforică a unei stări ciudate a materiei, similare unei mini-găuri negre create în laboratorul alchimistului, „adâncul cel mai adânc”, o singularitate gravitațională reproductibilă local și cu efecte de durată? După cum mărturisește „bătrânul copil”, Lao zi: „de la un adânc la altul este poarta spre tot ce este minunat”.

Mircea Oprîță știe mai multe despre nemurire decât lasă să se înțeleagă.

Györfi-Deák György

Săptămânile trecute, o țară areagă a vuit după lansarea Codului lui Da Vinci”, o însăilare artistică semnată de Dan Brown. Creația a fost menită să ne atragă atenția de la apariția unui noul opus ocult, ce încifrează cunoștințe avansate de fizică nucleară și astronomie, menit să ne surprindă cum putem să înțelegem larg porțile Timpului și să trecem prin ele, în tărâmul necunoscut fără de bătrânețe și al vieții fără de moarte.

Este vorba de „Figurine de ceară”, așa-zisa integrală a povestirilor SF scrise de Mircea Oprîță (două cuvinte formate din câte 6 litere, în total 12). Ea a apărut la editura Viitorul Românesc (două cuvinte formate din câte 8 litere, în total 16), sub îngrijirea prozatorului Viorel Știrbu (două cuvinte formate din câte 6 litere, în total 12).

În nota introductivă, autorul își avertizează subtil cititorii că nu au de-a face cu o carte obișnuită, ci cu un tainic îndrumător de călătorie a nemuririi, perpetuat conspirativ de-a lungul timpului de generații succesive de editori, care au vegheat cu grijă să se transmită nealterate în VIITOR o serie de informații secrete:

„Nu ascund faptul că sumarul fiecărui volum a fost alcătuit cu o anumită grijă pentru construcția de ansamblu. O creștere gradată, un ritm, chiar și unele scăderi de tensiune sau reluări calculate de situații, de personaje, de motive specifice sau de accent - toate acestea au fost premeditate de autor și am satisfacția de a spune că majoritatea editorilor le-au înțeles corect și le-au apreciat, acceptând structura de volum propusă”.

Amplul studiu introductiv este semnat de Cornel Robu, un profesor universitar ce a folosit adesea pseudonimul Leon R. Corbu ca să publice diferite articole dedicate literaturii SF, cu accent pe istoria contrafactuală, adică pe narațiunile care își propun să investigheze „ce s-ar fi întâmplat dacă...” Eruditul critic locuiește în Cluj, orașul unde s-a născut Matei Corvin, marele rege pe al cărui blazon figurează pasărea din pseudonim, ținând un inel în cioc. Corbul e o vietate longevivă și inteligentă, cu o privire ageră și o memorie colosală.

Fără semne diacritice

Însuși numele autorului a fost menit să transmită un mesaj. Să-l scriem fără a folosi semnele diacritice: MIRCEA OPRITA. Aceste 12 litere pot fi rearanjate astfel: CAMARI OPRITE. Să punem iar căciulițele și virgulițele și mesajul ne va apare clar: „CĂMĂRI OPRITE”, adică „încăperi secrete”, „camere tănuite”. Amatorii de insolit, pasionați de numerologie, vor savura cu siguranță o serie de alte coincidențe surprinzătoare. Volumul costă 235.473 lei. Ciudad, nu-i așa, într-o vreme când cea mai mică monedă divizionară este de 500 lei? Nu este un număr ales la întâmplare, ci unul care dă un TVA de 21.193 lei. Consultând ciclul lui Eratostene, veți constata imediat că acesta e un număr prim, adică nu se împarte decât cu 1 și cu el însuși. Adunând toate

The International Herald Tribune

Cultura Berlinului la 15 ani după căderea Zidului

"Cultura a fost trecută cu vederea și așezată în umbra evenimentelor ce au urmat după căderea Zidului Berlinului. Cu toate acestea, după ce orașul s-a reunificat și a constituit din nou capitala unică a Germaniei, culturii i s-a conferit o nouă importanță. Întrucât mulți europeni - printre care se află, evident, numeroși germani - au fost îngrijorați de faptul că Berlinul ar putea deveni o mare putere exclusiv politică, cultura a devenit un domeniu predilect al evidențierii renașterii orașului", scrie Alan Riding, semnatul unui articol în publicația The International Herald Tribune, citat pe fluxul gratuit de știri culturale al Agenției de Presă Rompres. Într-adevăr, privit de la Londra, Paris sau Viena, Berlinul avea toate „ingredientele” necesare pentru a deveni una dintre capitalele culturale ale Europei - dacă nu chiar cea mai importantă. Aproape instantaneu, orașul a ajuns în posesia a 17 muzee, trei Case ale Operei, opt orchestre și 17 teatre. Mai mult, ca unic oraș al Germaniei care s-a bucurat în mod direct de reunificare, Berlinul a devenit el însuși o creație în evoluție.

Care este situația actuală a Berlinului, la 15 ani după căderea Zidului?

Ei bine, cei care au prezis că el va deveni în curând cea mai strălucitoare lumină a Europei au fost dezamăgiți. În anii '90, orașul nu numai că a pierdut ajutoarele din perioada Războiul Rece, care susțineau Berlinul de Vest, ci a și absorbit zonele sărace ale Berlinului de Est. Astfel, cheltuielile făcute pentru cultură au fost nevoite să mai aștepte, din cauza altor numeroase probleme ale orașului. În același timp, muzeele, teatrele și alte obiective culturale care se aflau, în marea lor majoritate, în partea estică, aveau nevoie de reparații. În ciuda tuturor acestor impedimente, există și aspecte pozitive. Probleme de ordin organizațional au fost rezolvate, iar proiectele pentru reconstrucție evoluează și ele. În muzică, teatru și artă există un elan entuziast, atât creatorii cât și artiștii fiind, parcă, implicați în reconstruirea orașului. Autoritățile Berlinului par să recunoască importanța pe care o are arta în crearea imaginii orașului. „În opinia mea, cultura este singura forță autentică a reinovării pe care o deține Berlinul pentru următorii 50-100 de ani”, a afirmat

Barbara Kisseler, subsecretarul pe probleme de cultură al orașului. „În momentul de față, ne confruntăm cu mai multe probleme decât am dori, însă acestea sunt doar de ordin financiar, nu sunt probleme pe care să nu le putem rezolva”. Cel mai îngrijorător aspect al ultimilor ani este legat de întrebarea:

„Își poate permite Berlinul să dețină trei Case ale Operei?”

Răspunsul oferit de contabili a fost unul negativ, însă închiderea oricăreia dintre cele trei lăcașe s-a dovedit a fi imposibilă. În cele din urmă, din cauza nevoii acute de a se economisi fonduri, a fost constituită anul trecut Fundația Operei Berlineze, ce are ca scop supervizarea „Deutsche Oper”, situată în Berlinul de Vest, a „Deutsche Staatsoper Unter den Linden” și a „Komische Oper”, din Berlinul de Est. Transformările au presupus fuzionarea celor trei companii de balet într-una singură, „Staatsballet Berlin”, care participă la repetițiile de la operă, și concedierea a 18 muzicieni și a 7 soliști. Cu toate acestea, Opera Berlineză oferă în continuare muzică de o calitate extraordinară, având spectacole aproape în fiecare seară și bucurându-se de prezența lui Simon Rattle, reputatul dirijor britanic, care a adăugat și mai mult farmec performanțelor deja prestigioasei Orchestre Filarmonice din Berlin.

După ce numeroase teatre au fost închise în anii '90, singurul mare teatru din Berlinul de Vest este „Schaubühne”. Directorul acestuia, Thomas Ostermeier, a realizat o serie de

„experimente”, care au permis punerea în scenă a operelor unor noi autori, precum și promovarea teatrului politic. Însă principalele patru teatre din Berlinul de Est se descurcă mai bine ca niciodată. „Berliner Ensemble”, creat de Bertolt Brecht, atrage și el un public numeros. Spre deosebire de situația din timpul mandatului fostului director est-german, Frank Castorf, „Volksbühne”, atrage publicul tânăr cu spectacole „anti-teatru” provocatoare. Teatrul „Gorky” se concentrează asupra companiilor de teatru din Europa de Est și din America Latină, în timp ce Teatrul German încurajează tinerii regizori.

„O «piață» aflată în plină dezvoltare”

Însă arta berlineză, fie ea instituționalizată sau independentă, este cea care atrage în cea mai mare măsură atenția și suscită entuziasm. În ciuda faptului că ar mai putea dura 10 ani până când „Museum Island”, din fostul Berlin de Est, să fie renovat, „Alte Nationalgalerie” a fost deschisă în anul 2001, în timp ce „Bode Museum” va fi pregătit pentru redeschidere în anul 2006, iar „Neue Museum”, în 2009. Între timp, au avut loc numeroase evenimente. Spre sfârșitul anilor '90, o gară abandonată, „Hamburger Bahnhof”, a devenit muzeu de artă contemporană. Anul trecut, în ciuda protestelor, un depozit aflat în apropierea acesteia a devenit gazdă a unei colecții și mai impresionante de artă, colecție oferită cu împrumut de către Christian Friedrich Flick, bogatul nepot al unui om de afaceri închis spre sfârșitul anilor '40,

sub acuzația că ar fi sprijinit nazistii. Heinz Berggruen, dealer și colecționar de artă berlinez, a prezentat o parte din colecția sa, axată pe tema „Picasso și epoca sa”, iar Primăria Berlinului a cumpărat colecția. Fotografur berlinez Helmut Newton, care a murit în urmă cu un an, a creat o fundație, care în momentul de față îi prezintă lucrările. Noul Muzeu Evreiesc și „Deutsche Guggenheim Berlin”, o variantă locală a faimosului muzeu din New York, adaugă culoare peisajului cultural berlinez. Cel mai puternic impuls, însă, a fost constituit de cei 4.000-5.000 de artiști care își desfășoară activitatea în Berlin, dintre care mulți au profitat la începutul anilor '90 de prețul scăzut al spațiilor de închiriere din Berlinul de Est, în cartierul Mitte. „Totul era ușor atunci: vedeai un apartament gol, intrai, îți scriai numele pe ușă și apoi era al tău”. Își amintește Johann Nowak, directorul Galeriei DNA, situată în acest district. Până la sfârșitul anilor '90, restaurarea clădirilor vechi a determinat o creștere a prețurilor, artiștii ale căror lucrări nu s-au bucurat de succes au fost nevoiți să se mute, însă alții au avut de câștigat de pe urma oportunităților comerciale oferite de noile galerii. În prezent, în Berlin există zeci de galerii care expun opere ale artiștilor din întreaga lume - unii dintre acestea locuind acum în capitala Germaniei și desfășurându-și activitatea în cadrul noii Școli de Artă „Leipzig”, la modă. „Avem de-a face cu o «piață» aflată în plină dezvoltare”, opinează arcus Kurt Deschler, director al „Deschler Gallery”, care va împlini în curând 10 ani de la inaugurare. „Pentru arta contemporană, prețurile scăzute reprezintă un lucru bun. Artiștii se stabilesc aici, însă și mai mulți oameni sosesc în Berlin pentru a vedea operele de artă. Aspectul care constituie însă cel mai mare prilej de bucurie pentru oficialii berlinezi este faptul că această dezvoltare a artei nu presupune nici o cheltuială făcută din banii contribuabililor. „Vechile piețe germane - Köln, Frankfurt, München - sunt stabile, însă Berlinul reprezintă nouă frontieră”, opinează Kisseler. „Berlinul nu era cunoscut astfel. A început o nouă eră, care a sosit la momentul potrivit. Artă Germaniei este cunoscută pe plan internațional iar Berlinul își intră și el în drepturi”. Mai trebuie să treacă câțiva ani și să primească ceva mai mulți euro și Berlinul va fi greu de ignorat, conchide semnatul articolului.

Malaxorul de știri culturale

„Malaxorul” din acest număr al revistei noastre are ca obiect principal „de studiu” știri(le) culturale, de la noi, cu referire la oameni de cultură sălăjeni, și din țară. Credem că este un demers firesc, cititorii „Caietelor Silvane” putând astfel lectura informații care să-i ajute să „navigheze” mai bine prin „jungla” tranziției (eterne?), o „junglă” care și-ar pierde tot mai mult „componenta culturală autentică”. Așteptăm și punctele dvs. de vedere.

(Rompres).

le-a fost în parte victimă.

Întâlniri cu Mircea Eliade

Integrala sonatelor beethoveniene

Lampa de veghe

■ A apărut la Editura „Casa Cărții de Știință” din Cluj-Napoca, „Întâlniri cu Mircea Eliade”, un volum editat de Mihaela Gligor și Mac Linscott Ricketts, în care scriu prestigioși profesori din SUA. Mihaela Gligor - care face în prezent o teză de doctorat în filosofie despre M. Eliade la Universitatea Babeș Bolyai Cluj - este și coordonatoarea traducerii monumentalei cărți a lui Mac Linscott Ricketts „Mircea Eliade. Întâlnirile românești”, al cărei prim volum va apărea în curând la București. În prima parte a cărții sunt cuprinse (în ordine alfabetică) mărturi și evocări făcute de numeroși foști studenți americani ai lui Eliade, între care o bună parte au ajuns prestigioși specialiști profesori la catedrele de istoria religiilor din SUA. De asemenea, români care l-au cunoscut, precum prof. Călinescu sau M. Handoca. În cea de-a doua parte a cărții (din nou în ordine alfabetică) sunt prezentate studii despre Eliade semnate de specialiști mai tineri, americani și români, care nu l-au cunoscut pe Eliade, dar care s-au ocupat în mod profesionist de opera sau viața sa din perspectiva specializărilor lor (filosofia și istoria religiilor). Printre aceștia, zăluindu-l pe Liviu Bordaș, în prezent bursier la Roma, este cuprins în carte cu două studii: „Pilotul orb și lămpărea care îl învăța să zboare. Despre întâlnirile lui Eliade cu Papini” și „Time, History and Soteriology. Some Considerations concerning Eliade's Philosophy of History and the Indian Philosophy of Transcendence”. În anexe se găsesc articole interbelice ale lui Eliade traduse în engleză pentru prima dată de M.L. Ricketts. Volumul mai cuprinde și o bogată colecție inedite de fotografii ale lui Mircea Eliade.

■ Editura „Casa Radio” a lansat în studioul Alfred Alessandrescu al Societății Române de Radiodifuziune, un triplu CD reunind Integrala sonatelor beethoveniene pentru pian și vioară în interpretarea de excepție a pianistei Dana Protopopescu și a violonistului Liviu Prunaru.

Inclus în colecția „Profil interpretativ” a Editurii „Casa Radio”, actualul proiect se distinge prin interesul pe care-l suscită o integrală a integralelor beethoveniene, integrală realizată de foarte mulți artiști în discografia internațională datorită problematicii componistice interesante pe care o suscită. În discografia românească CD-ul este prima integrală a maestrului de la Bonn, după integrala simfoniilor și a concertelor de pian. Potrivit profesorului Grigore Constantinescu, cei doi artiști, afirmați peste hotare, au realizat un cuplu cameral de excepție, această integrală dovedind că acest cuplu are o deosebită valoare pe coordonatele interpretării, fapt ce ridică astfel valoarea producției editoriale a „Casei Radio” (Rompres).

■ Jibouanul Györfi-Deák György se află la cel de-al doilea volum. A doua carte. Publicată, ca și prima („Istoriile și isteriile literare. eseuri, studii, cronici literare”), într-o ediție electronică. „Lampa de veghe”, care conține 40 de cronici de carte (printre care și a sălăjenilor Sânziana Batiște, Camelia Burghel, Dóra Czégényi, Laurențiu Bran, Dumitru Micu, Alexa Pașca, Nicolae Pop), poate fi lecturată la adresa <http://www.hgwells.ro/autori/gyorffy/lampa/index.htm>, în cadrul numărului 1/2005 al revistei Paradox, mai precis al fanzinului electronic „Paradox”, revistă de literatură science fiction realizată de Cenaclul „H. G. Wells” din Timișoara. Autorul speră că următorul său volum să fie „Curiozitățile sălăjene”, ediția electronică a articolelor publicate în Transilvania Jurnal.

Jurnalul lui Dracula

Cultura critică versus cultura de consum

■ Romanele a trei scriitorii români apreciați de critică au fost prezentate la Bibliotecă Cărturești, de Editura Polirom în cadrul a două lansări consecutive. Astfel, lansările din 2005 ale prestigioasei edituri au început cu Marin Mincu, George Bălăiță și Nichita Danilov. După cum avea să remarce Marin Mincu, autorul romanului „Jurnalul lui Dracula”, apărut acum 13 ani în limba italiană, personajul „este un semn al timpului”. În opinia sa, și nu numai, există atâtea lacune despre acest personaj, de aceea având nevoie de o documentare de zece ani, ca să afle ce se știe în Occident despre Vlad Țepeș. Marin Mincu a precizat că a avut mari dileme dacă să publice sau nu cartea și în românește, nefiind convins că mesajele romanului vor fi receptate ca atare, pentru că obținuse, cu 13 ani în urmă, o victorie în fața publicului italian. Marin Mincu își așează personajul, care „nu are nimic cu ocultismul”, în epoca renascentistă, acolo unde i-ar fi locul. „Am scris romanul dintr-o suflare, direct în italiană, simțind tot timpul că sunt împins de resortul unei ciudate absențe. Am scris fără oprire, ca un apucat, numai de când am simțit că am găsit tonul narativ cel mai potrivit și, astfel, în câteva luni, am terminat lucrul”, argumentează Marin Mincu scrierea în italiană a cărții. „Jurnalul lui Dracula” - un roman istoric - îl are protagonist și totodată „povestitor” pe Vlad Țepeș. Scriitorul adoptă formula jurnalului regăsit, pentru a-l putea prezenta pe „Dracula” altfel decât mizând pe legenda sa cruzime sau pe mult vehiculatele povestiri cu vampiri. Marin Mincu reînvie personajul istoric, un loc de prim-plan în narațiune ocupându-l intrigile politice cărora domnitorul

■ Provocările ce stau în fața culturii în perioada tranziției de la o societate totalitară la una democratică, în contextul globalizării contemporane, au fost temele dezbaterii româno-hispanice de la Clubul Prometheus din București. Manifestarea cu titlul „Presa culturală scrisă... presă sau cultură?”, organizată de Institutul Cervantes din București cu sprijinul Ministerului Culturii din Spania, în colaborare cu Fundația Anonimul, a adus față în față trei personalități ale vieții culturale hispanice de la Madrid - Ignacio Echevarria, Blas Matamoros și Juan Carlos Sunen și cunoscute figuri ale vieții culturale românești, reprezentanți ai unor publicații culturale din țară precum Gabriela Adameșteanu, Sorin Alexandrescu, Adriana Bittel, Magdalena Boiangiu, Alina Ledeanu, Dan C. Mihăilescu, Cristian Tudor Popescu, Cornelia Maria Savu, Marius Tupan ș.a. Disociind între cultura critică și cultura de masă, participanții la dezbateri au conchis că singura șansă a celei dintâi este să se re-ideologizeze, în sensul bun al cuvântului, afirmarea discursului critic, diluat de o industrie culturală „asistată” de stat. „Problema lumii occidentale este aceea că, treptat, cultura a fost absorbită de industrie, o industrie culturală privată de elementele critice”, remarca Ignacio Echevarria, de departe revelația serii prin tranșantele luări de poziție, care îi caracterizează atitudinea și în Spania. Echevarria consideră că astăzi cultura a fost antropologizată, punându-se semnul egalității între evenimente precum expoziții de artă și carte ori prezentări de modă. „Responsabilitatea criticii este aceea de a crea cititori, de a-i imagina pentru a-i construi, în condițiile în care cultura de masă revendică tot mai acut dreptul la ignoranță”, au fost de părere participanții la discuții, subliniind în același timp că presei culturale scrise îi revine o mare responsabilitate în acest sens. Oaspeții spanioli au fost de părere că rezistența la globalizare a culturilor așa-zis mici, precum aceea română, o limbă vorbită de un număr restrâns de vorbitori, nu este un handicap, ci, dimpotrivă, un atu prin care „micuțul sandwich românesc” să fie mâncat de cât mai mulți occidentali (Rompres).

Daniel SĂUCA

Ceramica românească văzută prin timbre

■ Romfilatelia a pus în circulație, începând cu data de 24 februarie a.c., o serie de timbre uzuale ce reprezintă obiecte de ceramică românească. Evenimentul va fi marcat printr-o manifestare de profil care va avea loc la Muzeul lui Țăranului Român, în perioada 25 februarie - 2 martie 2005. Prin această nouă emisiune, Romfilatelia dorește să reliefeze importanța pe care meșteșugul olăritului a avut-o de-a lungul timpului, istoria acestuia datând de aproximativ două milenii. Prelucrarea ceramicii în scopul confecționării obiectelor gospodărești, precum și a altor obiecte cu valoare decorativă și artistică a constituit, pe teritoriul României, prima și cea mai importantă „industrie casnică”. Prin intensitatea practicării sale, olăritul se bucură astăzi de reputația de a fi cel mai bine conservat meșteșug din Europa. Tehnica și arta olăritului tradițional se remarcă prin caracterul de generalitate al utilizării produselor, prin specializarea acestei activități în cadrul a numeroase centre, precum și prin valorificarea curentă a produselor specifice în întreaga țară. Seria de timbre uzuale este formată din patru imagini care ilustrează un ulcior de nuntă din zona Oboga-Olt, ceramică din zona Săcel-Maramureș, ceramică din zona Horezu-Vâlcea și un alt ulcior de nuntă din Corund-Harghita. Aceste splendide vase ceramice reproduse pe timbre fac parte din colecția Muzeului Țăranului Român

Caiete Silvane

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4, Sălaj, România
Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com
www.caietesilvane.ro

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între Consiliul Județean Sălaj; Prefectura Sălaj; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - director
Daniel Săuca - redactor șef
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean - Păușan, Elena Musca - redactori
Ana Mariș - culegere
Marius Soare - tehnoredactor

Tiparul realizat la Tipografia SC Graiul Sălajului SA Zalău, B-dul Mihai Viteazul, nr. 77, Sălaj
tel./fax 0260616981

Abonamentele la revista se pot contracta prin oficiile poștale și factorii poștali, precum și prin S.C.DAMCO S.A. Prețul unui abonament pe o lună este de 15.000 lei (1,5 lei noi).

Mărturisire de credință

Amintiri despre maestrul Ioan Sima cu Pia Maria Badiu

"A fost o fericită întâmplare că mi-am petrecut copilăria și adolescența în mijlocul unor priveliști încântătoare, liniștite și blânde: Casa părintească de la Pericei cu atmosfera potolită și duioasă, care nu era întreruptă decât de scârțâitul lanțului de la fântână, de zumzetul albinelor din grădina plină de verbe, crizanteme și mușcate au contribuit mult la formarea sensibilității și chiar la dezvoltarea personalității mele de artist.

Dacă aș vrea să-mi definesc arta, ar trebui să mă întorc la anii copilăriei și să spun că primele impresii, primele noțiuni despre frumos le-am trăit în mijlocul naturii și că ea, natura, mi-a fost primul îndrumător - mărturisirea maestrul Ioan Sima când vorbea despre sine, amintindu-și, asemenea lui Creangă, despre copilăria sa fericită și lipsită de griji, care și-a pus amprenta în mod implacabil asupra personalității sale.

În timpul vieții, cu toate că a trecut prin multe furtuni, maestrul Ioan Sima a fost marcat de o mare liniște sufletească, împăcat cu sine însuși și cu cei din jur, manieră comportamentală care transpare și în lucrările sale picturale.

A fost un mare meloman, iubitor de muzică clasică bună pe care o asculta la posturile de radio europene și pe discuri. Iubitor de frumos, a avut o mare pasiune în pictură: să redea sufletul omenesc, oglindit în ochii portretelor pe care le-a immortalizat pe pânză, în culori calde, blânde, liniștitoare. Pentru că Maestrul a lucrat cu mare plăcere și detașare artistică portrete, multe dintre ele regăsindu-se pe simezele Galeriei de Artă Ioan Sima. De altfel, prima sa lucrare s-a dovedit a fi un portret.

Când Ioan Sima avea doar 7 ani și se bucura de o copilărie idilică în Pericei, a fost renovată biserica românilor, greco-catolică. Văzându-i pe meșterii zidari și zugravi cum lucrau, copilul i-a cerut imperios tatălui să-i cumpere și lui vopsele ca să picteze, dorind să-l înfățișeze pe Isus. A lucrat alături de meșterii-zugravi în biserică și a realizat primul portret din lunga serie de lucrări ale genului, un Crist care se află și acum în biserica din satul natal. Acest lucru se întâmplă în anul 1905. Și-a pictat autoportretul în anul 1931, cel care este expus în galerie. A folosit pentru lucrarea aceasta nuanțe de movuri, brunuri, verde. De obicei, lucrările sale abundă în luminozitate, culorile fiind pastelate. Poate sufletul tânărului avocat pledant să fi fost zbuciumat la vremea aceea, turbure pentru toată lumea. A redat sufletul omenesc prin ochii portretelor sale, femeii și fetițe, aceasta fiind profesiunea sa de credință: să caute și să surprindă în lucrările sale frumusețea sufletului omenesc. Este antologică discuția sa cu "Fetița din Pericei", cea pe care a immortalizat-o pe una dintre pânzele sale:

- Îți plac picturile? a întrebat Maestrul.

- Da, a răspuns Fetița.

- De ce? a venit noua întrebare.

- Nu știu, dar așa îmi bate inima când mă uit la ele! a răspuns cea al cărei portret se găsește în galerie.

Ar mai fi de remarcat faptul că Maestrul, care a căutat toată viața să trăiască în natură, să se inspire din natură, înconjurat de flori frumoase, pe care le-a iubit, a pictat flori cu mare bucurie. Dar nu și maci roșii. Găsea că a fost un singur pictor al macilor, Luchian, și nu considera că trebuie să încerce și el. Dar, în vara anului 1956, la insistențele Margaretel, ea însăși cu nume de floare, a pictat maci roșii pentru iubita lui soție și a ieșit o lucrare deosebită, caldă, în care a cuprins o parte din dragostea sa pentru soție și pentru natură.

Maestrul Ioan Sima s-a născut în 19 decembrie 1898, în Pericei, județul Sălaj fiind cel de-al șaselea copil al unei familii de preot. Străbunicul său a fost Iacob Deleu, care a împărtășit ideile lui Avram Iancu și a luptat alături de acesta în timpul revoluției de la 1848; unchiul său Victor Deleu a fost unul dintre fruntașii intelectuali ai românilor din Transilvania, care a înființat în anul 1917 la Dămăți, în Crimeea, primul detașament de voluntari români transilvăneni, prizonieri în timpul primului război mondial.

A urmat, cum era firesc, cursurile Școlii elementare în Pericei, iar liceul în orașul Șimleu Silvaniei, obținând în anul 1916 diploma de bacalaureat. A fost mobilizat imediat în armata austro-ungară și a fost nevoit să plece la război. A avut norocul să petreacă cei doi ani de război la Praga, unde a fost posibil să-și dezvolte înclinațiile artistice. După război a început imediat cursurile Facultății de Drept din București, dar s-a transferat la Cluj din 1919. În capitala culturală transilvăneană a început să studieze și pictura în cadrul unui atelier-școală. A absolvit strălucit Facultatea de Drept, devenind avocat, și-a pregătit doctoratul în drept pe care l-a luat în anul 1926. De profesie jurist, a practicat din anul 1935 în Cluj, din anul 1940 în Brașov, unde s-a refugiat după dictatul de la Viena, urmează Timișoara și apoi din nou Clujul, unde rămâne până la sfârșitul vieții.

Foto: N. Gozman

Portret - Pia Badiu

În paralel, a continuat cu asiduitate să-și desăvârșească pregătirea artistică. A frecventat școala din Viena a profesorului Fröhlich și în anul 1930 Academia *De la Grande Chaumière* din Paris. În anii următori a călătorit mult pentru a cunoaște comorile de artă existente în multe localități europene din Franța, Italia, Elveția, Germania ș.a.

Ioan Sima a fost pregătit pentru prima expoziție personală în anul 1935, când și-a făcut debutul la Cluj, expunând un număr de 67 de lucrări lucrate în ulei pe pânză; din nefericire, cele mai multe lucrări au fost distruse în timpul bombardamentului din anul 1944 asupra Timișoarei. Dintre acestea, au rămas doar lucrările aflate în colecții particulare.

După război a continuat să lucreze și să expună: aproape anual expunea în Galeria de Artă din Cluj; în București a avut expoziții, prima fiind în anul 1955; au urmat nenumărate expoziții personale la Timișoara, Târgu Mureș, Piatra Neamț, Iași, Hunedoara, Turnu Severin, Zalău și în alte părți, cum sunt Paris, în anul 1969, Miskolc (Ungaria). A participat cu plăcere și la expoziții colective nenumărate, în țară și peste hotare, la Paris, Osaka, Philadelphia. A primit numeroase diplome și premii naționale, care culminează cu recunoașterea meritelor sale prin cele mai înalte distincții ale vremii: **Artist emerit (1964)**, **Meritul cultural cl. I-II-a (1968)** și **Meritul cultural cl. I (1973)**.

S-a hotărât să-și lege numele de orașul Zalău mai

strâns decât doar prin intermediul unor expoziții temporare, pentru că iubea zona sălăjeană și satul în care a văzut lumina zilei. Așa s-a născut ideea de a se înființa Galeria de Artă Ioan Sima. A fost posibil ca această expoziție să primească numele Maestrului câtă vreme el mai era în viață, deoarece a făcut o donație impresionantă Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău. Este vorba despre 162 de lucrări de pictură și grafică, a donat arhiva personală, piese de mobilier de epocă, colecția sa de artă populară și biblioteca de artă. Autoritățile au convenit să transforme clădirea fostei bănci de pe strada Clujului în galerie, și la data de 10 iunie 1980 s-a deschis, în prezența maestrului Ioan Sima, expoziția permanentă din **Galeria de Artă Ioan Sima**. În anii următori colecția galeriei s-a îmbogățit cu alte lucrări donate de Maestrul însuși cât a mai fost în viață, precum și de moștenitorii săi. Neptoata dănsului Margareta Botezatu și membrii familiei au fost deosebit de generoși în ceea ce privește donațiile pe care le-au făcut în calitate de moștenitori. În acest mod, colecția Ioan Sima numără astăzi 300 de lucrări ale artistului.

S-a stins din viață la data de 8 februarie 1985, găsimdu-și odihna veșnică în locul pe care l-a iubit cel mai mult și de unde și-a luat puterea - în Pericei, căruia i-a rămas credincios pentru eternitate.

Convorbire între Pia Maria BADIU,
Ileana PETREAN-PĂUȘAN și Elena MUSCA